

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3001

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

COMPULSORY ENGLISH

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

***Text Book* :—Literary Pinnacles.**

***N.B.* :— (i) All questions are compulsory**

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) in about **150 words each : [16]**

(A) (i) Narrate how Uncle Podger makes the entire process of hanging the picture humorous.

Or

(ii) Explain the degrading effects of capitalism according to G.B. Shaw.

(B) (i) Discuss the moral of the story 'A Retrieved Reformation'.

Or

(ii) Write Pahom's character in relation to his buying more and more land.

2. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) in about **150 words each : [16]**

(A) (i) Discuss various stages of life in the poem 'All the World's a Stage'.

P.T.O.

Or

(ii) "How was the Knight's experience of Love ?" Was it joyous ?

(B) (i) Attempt a critical appreciation of the poem 'The Charge of the Light Brigade'.

Or

(ii) Enlist all the 'ways' in the poem 'How Do I Love Thee', in which poet expresses her love.

3. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) in about **150** words each : [16]

(A) (i) What are the limits of individual liberty, according to A.G. Gardiner.

Or

(ii) Describe Robert Lynd's thesis that 'real pleasure lies in ignorance'. What examples does he give ?

(B) (i) Comment on the title 'The Selfish Giant'.

Or

(ii) Does the story 'The Diamond Necklace' convey a message ?

4. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) in about **150** words each : [16]

(A) (i) How does the poet Thomas Hardy wish to be remembered by his contemporaries after his death ?

Or

(ii) What is the central theme of the 'Ballad of Father Gilligan'.

- (B) (i) The poem 'If' is a message of inspiration for human beings to go on in life with good principles. Elaborate.

Or

- (ii) Discuss the message of the poem 'A Psalm of Life', written by H.W. Longfellow.

5. (A) Answer any *one* of the following : [8]

(i) What are the important points to remember while making a presentation ?

(ii) Write a note on the use of visual aids for effective presentations.

- (B) Answer any *one* of the following : [8]

(i) How can one manage and organise time effectively ?

(ii) Write down 7-8 qualities, you possess that you think, will make you a good player.

Total No. of Questions—5+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3002

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

MARATHI (मराठी)

G-3 : सामान्यस्तर अभ्यासपत्रिका क्र. 3

(आधुनिक मराठी साहित्य आणि व्यावहारिक व उपयोजित मराठी)

(2013 PATTERN)

अभ्यासक्रम :— (i) ग्रंथपरीक्षण

(ii) विचारधारा :—संपादक— डॉ. स्नेहल तावरे/डॉ. भास्कर शेळके

(iii) देशविदेश :—संपादक— डॉ. स्नेहल तावरे/डॉ. अशोक शिंदे

डॉ. अरुण कोळेकर.

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [16]

(अ) ग्रंथपरीक्षणाची आवश्यकता स्पष्ट करा.

किंवा

ग्रंथपरीक्षणासाठी आवश्यक असणाऱ्या कौशल्याविषयी चर्चा करा.

(ब) तुम्ही वाचलेल्या कोणत्याही **एका** साहित्यकृतीचे परीक्षण करा.

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील **तीन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **20** शब्दांपर्यंत लिहा : [12]

(अ) (i) प्रवासाचे कोणतेही **दोन** हेतू लिहा.

P.T.O.

- (ii) प्रवासवर्णन या वाङ्मयप्रकाराचे दोन विशेष लिहा.
- (iii) 'माझा प्रवास' या प्रवासवर्णनाचे लेखक कोण ?
- (iv) प्रवासाची व्याख्या लिहा.
- (v) प्रवासवर्णनाची लेखन-शैली कशी असते ?
- (ब) (i) 'देशविदेश' या पुस्तकात किती लेख आहेत ?
- (ii) विष्णुभट गोडसे उत्तरेच्या प्रवासाला कोणत्या हेतूने गेले होते ?
- (iii) 'कन्याकुमारी' या प्रवास लेखाचे लेखक कोण ?
- (iv) 'कळस आणि क्रूस' हा प्रवास लेख कोणत्या पुस्तकातून घेतलेला आहे ?
- (v) डॉ. नीला पांढरे यांनी काश्मीरमधील कोणकोणत्या स्थळांना भेटी दिल्या ?

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी 50 शब्दापर्यंत लिहा : [12]

(अ) प्रवासवर्णन लेखनातील अडचणी स्पष्ट करा.

किंवा

ललित साहित्य म्हणून प्रवासवर्णनपर वाङ्मयाचा परिचय करून द्या.

(ब) 'कळस आणि क्रूस' या लेखाचा आशय स्पष्ट करा.

किंवा

काश्मीरच्या सौंदर्याचे लेखिकेने कसे वर्णन केले आहे ? ते लिहा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) 'संदेश' या लेखाचा आशय स्पष्ट करा.

किंवा

'असा रविवार माझ्या आयुष्मान अजून आलेला नाही.' असे ना.सी.फडके का म्हणतात ?

(ब) 'करकरीत कोरे चंडीगड' हे विशेषण वसंत बापटांनी चंडीगडसाठी का वापरले आहे ? चर्चा करा.

किंवा

स्वप्ननिळा मॉरिशसचे निसर्गसौंदर्य प्र. श्री. नेरूरकर यांनी कसे चित्रित केले आहे ? चर्चा करा.

5. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी 300 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) 'भूतकाळाच्या पारंव्या' या निबंधातील श्री. म. माटे यांचे विचार स्पष्ट करा.

किंवा

'सुगंधाची कळ' या निबंधातील दुर्गा भागवत यांचे विचार स्पष्ट करा.

(ब) 'झाशीवर हल्ला' या प्रवासलेखात दिसून येणारी विष्णुभट गोडसे यांची देशभक्ती स्पष्ट करा.

किंवा

भव्य मानवनिर्मित चीनच्या भिंतीचे लेखिकेने केलेले वर्णन अद्भूत आहे. हे विधान स्पष्ट करा.

[5101]-3002

(व्यावहारिक व उपयोजित मराठी)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(i) प्रसार माध्यमांचे मुख्य उद्देश्य लिहा.

(ii) 'रोजगार वार्तापत्र' म्हणजे काय ?

(iii) दूरदर्शनवरील महिलांसाठी प्रसारीत होणारे दोन कार्यक्रम सांगा.

(iv) बातमी मिळण्याचे प्राथमिक स्रोत कोणते आहेत ?

(v) श्राव्य माध्यमाची बलस्थाने सांगा.

(vi) कोणत्याही पाच मराठी वृत्तपत्रांची नावे लिहा.

(vii) मुलाखतीसाठी कोणते घटक आवश्यक असतात ?

(viii) अग्रलेख म्हणजे काय ?

(ix) प्रसारमाध्यमांचे मुख्य वैशिष्ट्ये सांगा.

(x) दूरदर्शन व आकाशवाणी यातील फरक सांगा.

(xi) कोणत्याही चार मराठी न्युज चॅनल (वृत्तवाहिन्या) सांगा.

(xii) जाहिरातीचे घटक तुमच्या शब्दात लिहा.

(xiii) दर रविवारी प्रसिद्ध होणाऱ्या कोणत्याही दोन वृत्तपत्रांच्या पुरविण्यांची नावे सांगा.

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

(अ) 'श्रुतिका' म्हणजे काय ? श्रुतिका लेखन करताना कोणती काळजी घ्यावी ?

किंवा

भाषण व बातम्यांचे लेखन यातील फरक सांगा.

(ब) '100% मतदान होणे गरजेचे आहे' या संदर्भात मतदाराला प्रोत्साहन देणारी वृत्तपत्रासाठी जाहिरात तयार करा.

किंवा

नभोनाट्य रूपांतराचे वैशिष्ट्ये सांगा.

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) 'दूरदर्शनसाठी' आदर्श शिक्षक पुरस्कार प्राप्त शिक्षकाची मुलाखत तयार करा.

किंवा

'स्मार्ट सिटी-सायलेन्ससिटी' या विषयावर पत्रव्यवहार या सदरासाठी पत्रलेखन करा.

(ब) आकाशवाणीसाठी 'उन्हाळ्यातील आजारांपासून वाचणे' त्याविषयी घ्यावयाची काळजी या विषयावर भाषण तयार करा.

किंवा

कृषिविभागांतर्गत शेतकऱ्यांना शेतीविषयक माहिती देणाऱ्या 'आमची माती आमची माणस' या कार्यक्रमासाठी दूरदर्शन वरील संवाद लेखन करा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

(अ) (i) प्रसारमाध्यमांचे फायदे व तोटे तुमच्या शब्दात विशद करा.

किंवा

(ii) लोकशाहीच्या बळकटीसाठी प्रसारमाध्यमांची भूमिका स्पष्ट करा.

(ब) (i) तुमच्या महाविद्यालयात संपन्न झालेल्या 'मराठी राजभाषा दिन' कार्यक्रमाचा वृत्तांत वृत्तपत्रासाठी तयार करा.

किंवा

(ii) 'निर्भय कन्या' या विषयावर दूरदर्शनसाठी माहितीपट तयार करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3003

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका क्र. 3 (S-3)

साहित्यविचार

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]
 - (1) 'आस्वाद' म्हणजे काय ?
 - (2) आस्वादाला आवश्यक असणारे गुण कोणते ?
 - (3) आस्वादातील अडथळे लिहा.
 - (4) 'सौंदर्यमीमांसा' या ग्रंथाचे लेखक कोण ?
 - (5) समाजशास्त्रीय समीक्षा पद्धतीचा जनक कोण आहे ?
 - (6) 'अभिरुची' म्हणजे काय ?
 - (7) 'औचित्य' संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (8) 'साहित्याचे तत्वज्ञान' हा ग्रंथ कोणाचा आहे ?
 - (9) साहित्याचे ठळक प्रकार कोणते ते लिहा ?
 - (10) नाटकाला भरतमुनी काय म्हणतात ?
 - (11) कादंबरीचे कोणतेही दोन घटक सांगा ?
 - (12) 'संभावनाविरह' म्हणजे काय ?
 - (13) साहित्याच्या वर्गीकरणाचे दोन सिद्धांत सांगा.

P.T.O.

2. खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [10]
- (1) आस्वादप्रक्रिया स्पष्ट करा.
 - (2) टीप लिहा लेखकाची सामाजिकता
 - (3) अभिरुची भिन्नतेची कारणे स्पष्ट करा.
 - (4) 'कथा' साहित्यप्रकाराचे वेगळेपण थोडक्यात विशद करा.
3. खालीलपैकी प्रत्येकी गटातील एका प्रश्नाचे 150 शब्दांपर्यंत उत्तर लिहा : [20]
- (अ) साहित्यातून व्यक्त होणाऱ्या अनुभवांचे विशेष लिहा.
- किंवा**
- शैलीविचार स्पष्ट करा.
- (ब) आस्वादाला आवश्यक असणारे गुण स्पष्ट करा.
- किंवा**
- साहित्याच्या वर्गीकरणाची आवश्यकता विशद करा.
4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे 300 शब्दांपर्यंत उत्तर लिहा : [30]
- (अ) साहित्याची प्रयोजने सोदाहरण स्पष्ट करा.
- किंवा**
- साहित्याच्या निर्मितीस आवश्यक असणाऱ्या प्रतिभा शक्तीचे विशेष लिहा.
- (ब) अभिरुची नियत करणारे घटक विशद करा.
- किंवा**
- साहित्याच्या वर्गीकरणाची तत्वे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3004

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका क्र. 4 (S-4)

(भाषाविज्ञान-वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस शब्दापर्यंत लिहा : [20]
- (1) वाक्याचे किमान घटक कोणते ते लिहा ?
 - (2) संयुक्त वाक्याचे प्रकार कोणते ?
 - (3) अर्थाचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
 - (4) अर्थ म्हणजे काय ?
 - (5) ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाचा सिद्धांत कोठे मांडला ?
 - (6) वैदय-गुणे वाद कशाविषयी प्रसिद्ध आहे ?
 - (7) सर विल्यम जोन्स यांनी कोणते विधान मांडले ?
 - (8) इंडोयुरोपियन भाषाकुलात किती भाषाकुले आहेत ?
 - (9) अंतर्वर्तुळ-बहिर्वर्तुळ सिद्धांत कोणी मांडला ?
 - (10) मराठी कोणत्या परिवारातील भाषा आहे ?
 - (11) आर्य भारतीय भाषा लिहा.
 - (12) मराठीचे कालिक भेद कोणते ?
 - (13) शौरसेनी भाषेपासून कोणती भाषा उत्क्रांत झाली ?

P.T.O.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी पन्नास शब्दापर्यंत लिहा : [10]

- (1) वाक्याचे घटक थोडक्यात विशद करा.
- (2) अर्थविचाराचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (3) ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाच्या मर्यादा विशद करा.
- (4) भाषाकुल संकल्पनेचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर दीडशे शब्दापर्यंत लिहा : [20]

(अ) 'भाषा हे समाजव्यवहाराचे महत्त्वाचे साधन आहे' हे विधान स्पष्ट करा.

किंवा

स्वन-स्वनिम-स्वनांतर यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

(ब) वाक्याचे स्वरूप व प्रकारांचे विवेचन करा.

किंवा

अर्थप्रकारांचा थोडक्यात आढावा घ्या.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर तीनशे शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

(अ) वागिंद्रियाची रचना व कार्ये विशद करा.

किंवा

रूपिका-रूपिम-रूपिकांतरे यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.

(ब) मराठीचे कालिक भेद विशद करा.

किंवा

आर्य भारतीय भाषाशाखांचा परिचय करून द्या.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3005

**T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017
FRENCH (General G-3)
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Q1) Traduisez en anglais:

[10]

La sieste de Jean-Marie Le Pen et le selfie moqueur

Dans un avion, l'ancien président du Front national, Jean-Marie Le Pen, s'abandonne au sommeil. Assis un rang derrière lui, le chorégraphe et danseur de break dance Brahim Zaibat saisit l'instant avec son smartphone. Le selfie moqueur, publié samedi 12 décembre 2015, à la veille du second tour des élections régionales, accompagné de la légende s'envole sur les réseaux sociaux : 156 556 « J'aime », 24 527 partages et 3 730 commentaires sur Facebook, des milliers de « retweet » sur Twitter.

Il a atterri vendredi 22 janvier devant le tribunal de grande instance de Paris pour « atteinte au droit à l'image et au respect de la vie privée » et a offert un de ces beaux débats juridiques entre protection de la vie privée et défense de la liberté d'expression. Pour l'avocat de Jean-Marie Le Pen, Me Frédéric Joachim, cette photo, prise à l'insu (unknown) de son client « dans le contexte intime » et dans un moment du sommeil, « qui suppose l'abandon » et qui est « par excellence un attribut de la vie privée », présente un caractère « dégradant ». « Le tribun et chef politique bien connu pour son énergie ne saurait être publiquement "réduit" à un homme endormi », constate l'avocat, qui réclame 50,000 euros de dommages et intérêts.

Q2) Répondez aux questions suivantes : (3 au choix)

[15]

- a) Ce n'est pas seulement l'éducation mais aussi l'expérience personnelle qui prépare une personne à gérer sa vie personnelle. Commentez.
- b) Comment peut-on ouvrir un compte dans une banque ?
- c) Expliquez la structure du gouvernement français.
- d) Expliquez en bref la notion de « l'offre et la demande ».
- e) Qui est un immigré? Discutez comment les immigrés illégaux posent de graves problèmes socio-économiques à un pays.

Q3) Vous êtes un grand politicien de votre pays. Quels changements aimeriez-vous faire dans le gouvernement et pourquoi ?

[5]

P.T.O.

Q4) Traduisez en français:

[10]

The Century of Enlightenment

The 18th century is known as the century of enlightenment. During this period the western world witnessed immense progress in the fields of science and technology as a result of the industrial revolution which was lead by scientists like Isaac Newton, James Watt, and philosophers like Voltaire, Rousseau, and D'Alembert.

It was during this century itself that writers and philosophers (Voltaire, Montesquieu, Diderot, and Rousseau) began writing against the absolute power of the king. For example, Montesquieu wrote *L'Esprit des Lois*, which talks about how a modern state should function. It is based on the separation of power and the representation of citizens in the parliament, as this was already being practiced in England and America during this period. Voltaire, on the other hand, was exiled for many years, near Geneva, as his writings displeased the king.

Q5) Grammaire et Vocabulaire:

A) Transformez les phrases suivantes en forme directe ou indirecte selon le cas: [10]

- 1) En voyant un paquet sur la table l'enfant a demandé : « Qu'est-ce que c'est ? »
- 2) Il m'a dit que je verrai qu'il viendra parce qu'il me l'a promis.
- 3) Le douanier demande à chaque automobiliste: « Avez-vous quelque chose à déclarer? ».
- 4) Dis-moi: « Qu'est-ce que tu veux faire quand tu seras grand ? ».
- 5) Il a dit : « Je suis content ».
- 6) J'ai répondu que je n'ai pas le temps, que mon livre est trop captivant
- 7) L'homme demande au passant : « Quelle heure est-il ?' ».
- 8) Ma mère retourne dans la cuisine, et dit à mon père que je refuse de l'aider
- 9) « Tu lis ? », m'a demandé ma mère.
- 10) Le professeur demande à ses élèves ce qu'ils font.

B) Donnez la forme nominative du mot souligné [5]

- 1) Le couronnement d'Henri IV fait naître la dynastie de Bourbons.
- 2) L'armée allemande envahit d'abord la Belgique et puis le nord-est de la France.
- 3) Napoléon Bonaparte réorganise le système des impôts et fonde la Banque.
- 4) Louis XVI essaie de faire plaisir au peuple en introduisant de nouvelles réformes.
- 5) Jeanne d'Arc mène une petite armée à la victoire contre les Anglais et réussi à délivrer Orléans.

C) Utilisez les expressions de but/cause et conséquences [10]

(Pour, à cause de, grâce à, afin que, pour que, afin de, parce que, de sorte que, Étant donné que, si bien que)

- 1) _____ votre aide nous avons réussi.

- 2) Nous sortons _____ tu puisses te reposer.
- 3) Pierre a été puni _____ ses absences.
- 4) Ils ont expliqué _____ nous comprenions.
- 5) Le petit garçon pleure _____ il a été battu par son frère.
- 6) Elle s'entraîne _____ gagner une médaille.
- 7) La neige a recouvert toutes les routes, _____ il y a beaucoup d'accidents
- 8) Il travaille _____ la gloire.
- 9) _____ tu as eu le permis je te prête ma voiture.
- 10) Je travaille _____ nous puissions vivre.

D) Complétez selon les indications : [5]

- 1) Si les impôts étaient mieux utilisés, nous (avoir) plus d'écoles dans notre pays.
(Conjuguiez le verbe au temps qui convient).
- 2) _____ cette victoire, leur langue s'impose dans le pays.
(À cause de, suite à, grâce à)
- 3) Il essaie de reconstruire les finances du royaume et encourage l'agriculture.
(Réécrivez en utilisant le gérondif du verbe souligné).
- 4) Dans cette dynastie le roi (acquérir) un pouvoir absolu d'inspiration divine.
(Conjuguiez le verbe au temps qui convient).
- 5) _____ la fin du XVème siècle la France voit des progrès scientifiques et artistiques. (Malgré, cependant, durant, pourtant)

E) Reliez les colonnes : [5]

a) La devise	1) Les fermiers
b) En clandestin	2) Le chef de l'état
c) Les paysans	3) L'argent payé par les citoyens
d) Les impôts	4) En secret
e) Le Président de la République	5) Formule qui caractérise la valeur symbolique d'une chose

F) Répondez : [5]

- 1) Donnez le contraire : défaite, plaisir.
- 2) Donnez la forme verbale des mots suivants : administration, création, établissement.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3006

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

FRENCH (SPECIAL S-3)

(Business French)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- Q1) Quels sont les différents types de ventes qui existent et selon vous quelle est la méthode de vente qui se développe le plus aujourd'hui. Expliquez avec les exemples. [10]
- Q2) A) Quelles sont les différents moyens de faire la publicité et énumérez les avantages et les désavantages de chaque moyen. [10]
B) Pour quels services s'adresse-t-on aux banques? Expliquez en détail? [10]
C) Décrivez le processus d'ouvrir un compte d'épargne. [5]
- Q3) A) Expliquez les termes suivants: [20]
a) un découvert
b) un relevé de compte.
c) DAB
d) un concessionnaire
e) spot publicitaire
f) un ristourne
g) VRP
h) une échéance
i) escroquerie
j) paiement par traite

P.T.O.

B) Complétez: [5]

- 1) L'agent commercial reçoit une _____ sur les ventes réalisées.
- 2) La dégustation et la distribution des échantillons fait partie de la publicité _____
- 3) Une carte bancaire avec le code confidentiel s'appelle _____.
- 4) Un cheque sans provision s'appelle un cheque _____.
- 5) Dans quelques grandes entreprises, le service de _____ se charge des litiges graves.

C) Complétez les phrases suivantes en choisissant le choix qui convient. [5]

- 1) Vous avez réglé une somme pour recevoir régulièrement une revue tous les mois pendant un an. Vous êtes:
 - a) un abonné
 - b) un destinataire
 - c) un loueur
- 2) Vous avez entendu dire que le directeur serait remplacé. il s'agit:
 - a) d'une nomination
 - b) d'une rumeur
 - c) d'un recrutement
- 3) on vous demande de travailler sur un projet avec deux collègues. Il s'agit:
 - a) d'une collaboration
 - b) d'une collection
 - c) d'une concurrence
- 4) Vous n'êtes pas d'accord avec votre chef sur la façon d'organiser le travail . Il y a
 - a) un changement
 - b) une désorganisation
 - c) une mésentente
- 5) Vous avez décidé de quitter volontairement votre emploi pour un poste mieux rémunéré. Vous:
 - a) êtes promu
 - b) êtes licencié
 - c) démissionnez.

Q4) La machine à laver que vous avez commandée n'est pas encore livrée malgré une promesse d'un délai d'une semaine. Vous êtes un client fidèle du magasin et cette service vous énerve. Vous écrivez une lettre au chef de magasin et vous exprimez votre insatisfaction. Vous demandez une remise et un paiement dès réception de la facture et/ou de la marchandise. [15]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3007

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

FRENCH

(Special Paper S-4)

(Elements of Translation)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Q1) Traduisez en anglais.

[15]

Il se passe quelque chose de curieux, en ce moment, dans la capitale : le canal Saint-Martin, long de 2,5 km, est mis à sec pour enlever les débris, la boue et la vase qui l'ont envahi pendant des années. Or, ce gros chantier de nettoyage vient de révéler d'étonnantes découvertes... Au cœur de Paris, il existe un canal très connu : le canal Saint-Martin. Construit en 1802 sur l'ordre de Napoléon Bonaparte, il permettait au départ d'acheminer des marchandises à l'intérieur de la capitale. Aujourd'hui, il sert surtout à faire naviguer les touristes et les plaisanciers. Le souci, c'est qu'au fil des années, le lit de ce canal et ses écluses se sont abîmés. La mission est compliquée. Il faut repousser un maximum l'eau, aux deux extrémités du canal, en plaçant des barrages d'un côté puis de l'autre. Ensuite, il faut déplacer les poissons qui restent dans le fond. Il y en a beaucoup : plus de 4 tonnes en tout ! Ensuite, on va devoir enlever les débris et commencer à nettoyer la boue et la vase. Pourquoi est-ce nécessaire de faire ce ménage ? : Parce que, année après année, la quantité d'eau diminue dans le canal, pendant que la boue et les débris s'accumulent. À terme, les bateaux ne pourront plus circuler. Les écluses s'abîment aussi à force d'être actionnées.

On a trouvé une quantité incroyable de déchets et d'objets jetés par les habitants dans l'eau. Comme si ce canal était une poubelle ! Des bouteilles, des canettes, des chaises, des vélos, des caddies, une poussette... et même des revolvers et deux coffres-forts fermés ! Ce serait bien que ce chantier serve à rappeler à tout le monde que le canal est un milieu naturel à respecter... Pas une décharge en pleine ville !

P.T.O.

Q2) Faites selon les indications données

[12]

a) (mettez les virgules où nécessaire.)[2]

- 1) Vous avez la possibilité d'acheter du pain de la confiture du miel un fruit et du sel.
- 2) les pommes je les aime ni trop acides ni trop sucrées.

b) Choisissez les signes de ponctuation qui correspondent aux définitions[6]

- sert à respirer
- sert à s'exclamer
- sert à terminer
- pour parler
- pour expliquer
- parce que ce n'est pas fini

c) Placez la ponctuation dans ce texte[4]

l'homme resta un moment sans parler
puis il dit brusquement tu n'as donc pas de mère non quel âge as-tu j'ai huit ans monsieur
il partit dans une échoppe sortit cent sous et acheta plusieurs choses des pulls deux robes des
sabots et un bonnet

Q3)

A) Traduisez en français

[9]

- 1) I can't take it anymore !The more I think, the more I am confused. I am in the dark about it.
- 2) All of a sudden , I heard a deafening noise. Undoubtedly, an accident. Three people died on the spot. I rushed with the first aid kit but alas...
- 3) The period of payment will not be prolonged. I can assure you of that. However, any delay thereafter is unacceptable.

B) Traduisez en anglais

[6]

- 1) Il les a salués d'un signe de tête.
- 2) Je l'ai rencontré pour la première fois lors d'un passage à Paris.
- 3) J'ai assisté à la conférence du lauréat.
- 4) Le port du casque est obligatoire.
- 5) Nous aimions passer nos soirées près de la cheminée.
- 6) Elle a passé son examen en juin.

C) Traduisez en français.

[10]

- 1) Eventually I will migrate to UK for a better opportunity.
- 2) Can you tell me the agenda for today's meeting please?
- 3) The Head of the department always supports projects that are innovative.
- 4) He pretended to faint when the teacher asked him about his homework.
- 5) What a quaint habit she has!!!

D) Traduisez en utilisant les noms collectifs.

[10]

- 1) A wad of notes were found in the bag.
- 2) A pack of wolves attacked the poor animal.
- 3) "What a pack of lies! I don't believe you" said the teacher to the student.
- 4) A haul of fish swam freely in the vast ocean.
- 5) The panel of experts voiced their opinion on the theme of the conference.

Q4) Trouvez les expressions idiomatiques /proverbes équivalents en français.

[16]

A)

- 1) proud as a peacock
- 2) as stupid as a goose
- 3) to have a sore throat
- 4) don't count your chickens before they are hatched
- 5) to call a spade a spade
- 6) to play cat and mouse
- 7) speak of the devil and the devil appears
- 8) Every cloud has a silver lining.

B) Traduisez en anglais

[2]

- 1) Elle porte un jogging et des tennis pour faire son footing.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3008

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

GERMAN

General Paper III

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) This paper also includes listening comprehension of **10** marks and oral exam of **10** marks.

(iii) Use of Dictionary is allowed.

Frage 1. Übersetzen Sie!

(12)

A. Übersetzen Sie ins Englische oder Marathi!

06

Die Sehnsucht nach der Stadt

Sowohl Familien als auch Ältere suchen wieder Wohnungen in der Stadt; die Nachfrage nach Wohngemeinschaften und kleineren Wohnungen steigt. Zugleich wächst die Zahl der Single-Haushalte. Auch eine Terrasse oder ein Balkon wird wichtiger. Das sagt Wolfgang Förster, der Leiter des Referats Wohnbauforschung.

Und nach welchen Kriterien suchen die Wiener ihre Wohnungen? Ein Hauptkriterium bei der Suche ist eine optimale Größe, die man auch sich leisten kann, sagt Förster. Der zweite Punkt ist gute Infrastruktur. Die meisten Städter wollen neben einer U-Bahnstation wohnen.

B. Übersetzen Sie ins Deutsche! (nur 3)

06

1. The earlier one books the flight, higher are the chances to get cheap tickets.

2. Tasty food is the key to happiness for many.

3. The kids were waiting for their school bus, when they saw a big elephant entering their society.

4. One should brush teeth twice a day thoroughly in order to avoid tooth decay.

5. "Lal Quilla" is one of the oldest monument in the capital city of India.

6. Movies are said to be the mirror reflections of the society.

P.T.O.

Frage 2. A) Beantworten Sie VIER der folgenden Fragen!

12

1. Analysieren sie das Gedicht „Jetzt“!
2. Was erlebt der männliche Briefmarke?
3. Setzen Sie sich mit dem Gedicht „das schwerste Wort“ auseinander!
4. Erzählen Sie die Geschichte „Der Handydieb“ nach!
5. Welche Merkmale der konkreten Poesie besitzt das Gedicht „Statistik“?
6. Schadet zu viel Technologie eigentlich die zwischenmenschlichen Beziehungen? Erläutern Sie ihre Antwort!
7. Schreiben Sie kurz über einen Film, den sie neulich gesehen haben!

B) Lesen Sie den Text und beantworten Sie die Fragen!

10

Lisas Reise nach Berlin

Lisa möchte zusammen mit ihrer Freundin Maria ein paar Tage nach Berlin fahren. Sie wollen sich die Stadt anschauen und abends ins Kino oder auch mal in einen Club gehen. Lisa und Maria sind beide 17 Jahre alt und vertreten den Standpunkt, dass sie alt genug sind, ein paar Tage ohne Begleitung eines Erwachsenen zu verreisen. Die Eltern von Lisa sind gegen diese Reise. Sie finden, dass Lisa dafür zu jung ist. Außerdem sind sie dagegen, dass Lisa und Maria nach Berlin fahren, wo sie niemanden kennen und wo ihnen daher leichter etwas passieren könnte. In dieser Situation stellt sich die Frage: wer hat die besseren Argumente?

Das wichtigste Argument, das gegen die Reisepläne von Lisa spricht, ist die Tatsache, dass Lisa noch nicht volljährig ist. Dies bedeutet nämlich, dass die Eltern noch die Aufsichtspflicht über Tochter haben. Wenn Lisa also während ihres Aufenthaltes in Berlin etwas passieren würde, könnten sie gegebenenfalls haftbar gemacht werden. Gegen dieses Argument der Eltern und damit für Lisas Reisepläne spricht, dass Lisa mit ihren 17 Jahren kein kleines Kind oder eine unreife Jugendliche ist, sondern sozusagen schon erwachsen ist.

Entscheidend ist noch letztlich, ob Lisa und Maria so reif sind, dass sie nicht einfach mit Fremden mitgehen, nicht jedes Angebot annehmen, also in der Lage sind, „Nein“ zu sagen. Dies müssen sie aber auch zu Hause beherrschen, denn falschen Freunden kann man überall begegnen. Um etwas beruhigter zu sein, könnten die Eltern mit ihrer Tochter vereinbaren, dass sie sich täglich meldet. So wären sie auf dem laufenden und würden ihrer Tochter zeigen, dass sie an sie denken.

A. Beantworten Sie die Fragen! (nur 3)

06

1. Was möchte Lisa mit Maria tun?
2. Welchen Standpunkt vertreten die Eltern über ihre Reisepläne?
3. Was halten Sie für richtig?
4. Wie Reisen die Jugendlichen in Ihrem Land? Kann man in Ihrem Land mit 17 alleine fahren? Begründen Sie Ihre Antwort!

B. Erklären Sie die Bedeutungen! 02

1. Standpunkt
2. Aufsichtspflicht

C. Sagen Sie anders! 02

1. Sie wollen abends ins Kino oder auch mal in einen Club gehen. (Schreiben Sie den Satz mit **entweder... oder um!**)
2. Lisa ist mit ihren 17 Jahren kein kleines Kind oder eine unreife Jugendliche ist. (Schreiben Sie den Satz mit **weder.... noch um!**)

Frage 3. Grammatik und Wortschatz (20)

A. Bilden Sie Passiv! (nur 4) 04

1. In Berlin baut man in den letzten Jahren sehr viel.
2. In diesem Restaurant bedient man die Gäste sehr gut.
3. In der Staatsoper spielt man klassische Opern.
4. Den Papagei fanden wir auf unserer Terrasse.
5. Die Feuerwehr löschte das Feuer.
6. Der Chef rief mich am Samstag an.
7. Nahmt ihr Sandra bis zum Bahnhof mit?

B. Erklären Sie die Redewendungen! (nur 4) 04

1. Aller Anfang ist schwer.
2. Viele Köche verderben den Brei.
3. Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm.
4. Etwas unter vier Augen besprechen.
5. Wer A sagt, muss B sagen.
6. Wenn zwei sich streiten, freut sich der dritte.

C. Ergänzen Sie die richtige Form: Partizip I oder II! Beachten Sie dabei auch die Adjektivendungen! (nur 4) 04

1. Ich spreche mit meinem immer _____ Nachbar lieber nicht. (gestritten/streitend)
2. Die im Hotel _____ Tasche bekam das Mädchen nach zwei Tagen zurück. (verloren/verlierend)
3. Die _____ Gäste sind jetzt müde. (gewartet/wartend)
4. Dem _____ Sohn gibt sie einen Kuss. (weinend/geweint)
5. Die Kunden mögen den immer _____ Verkäufer. (gelacht/lachend)
6. Die sich schnell _____ Industrie macht großen Gewinn. (entwickelt/entwickelnd)

D. Bilden Sie die Konjunktiv I! (nur 4) 04

1. Der Chef sagt, „Er leitet die Firma für fast zehn Jahre.“
2. Die Studentin meint, „Kontakt mit den Deutschen hat mir bei dem Sprachenlernen geholfen.“
3. Der Vater sagt, „Kinder müssen gehorsam sein.“

4. Er sagt, „Meine Frau hat mir zum Geburtstag ein Handy geschenkt.“
5. Martha meint, „Mein Mann gießt die Pflanzen nie. Das ärgert mich.“
6. Die Lehrerin sagt zu Mathias und Johanna, „Wenn ihr nicht fleißig arbeitet, bekommt ihr schlechte Noten.“

E. Schreiben Sie um! (nur 4)

04

1. Ein Film: teuer sein - er: kommerziell sein. (Je ... desto)
2. Die Kinder haben sich auf die Prüfung vorbereitet. Jetzt gehen sie spielen. (nachdem)
3. Er hat den Fisch gefangen. Er kann ihn nicht kochen. (zwar ... aber)
4. Paula ist kein Salat. Sie ist kein Obst. (weder ... noch)
5. Er sitzt im Café. Er geht schwimmen. (entweder ... oder)
6. Ich esse Broccoli. Ich esse Spinach. (sowohl ... als auch)

Frage 4. Wirtschaftsdeutsch

06

Schreiben Sie eine Bewerbung als ein Au-Pair Mädchen in Johannes Straße 12, Hamburg.

ODER

Sie brauchen deutsche Bücher und Magazine für die Bibliothek. Schreiben Sie eine Anfrage. Sie brauchen: „*Romulus der Große*“ 10 Kopien, „*Berlin Alexander Platz*“ 5 Kopien, „*Lagune 1-3*“ je 20 Kopien.

Total No. of Frages—2]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3009

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017
GERMAN
Special Paper III
(History, Culture and Literature)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Frage I: Sachfachtexte

(30)

A) Übersetzen Sie den folgenden Text ins Englische oder Marathi!

(08)

Stehen Sie oft vor dem Kühlregal und können sich nicht Entscheiden? Kein Problem: Sie kaufen einfach die Pizza mit den Nanopartikeln. Schieben Sie diese Pizza bei 300 Watt in die Mikrowelle, wird sie rot und schmeckt nach Tomate, bei 400 Watt dagegen verfärbt sie sich grün und wird zu einer Spinatpizza. Die Entwickler von Nanofood versprechen sich – und den Verbrauchern – wahre Wunderdinge von der Nanotechnik. Nicht nur spannender sollen Lebensmittel werden, sondern auch gesünder und haltbarer.

B) Antworten Sie auf zwei der folgenden Fragen!

(14)

1. Warum betrachtet man das Fahrrad als das umweltfreundlichste aller Fahrzeuge?
2. Wie waren antike Metropolen? Wie haben sich Metropole im Laufe der Zeit geändert?
3. Was wissen Sie über ‚Leonie‘?
4. Wie viel Grips haben eigentlich Affen?

C) Antworten Sie auf zwei der folgenden Fragen!

(08)

1. Wann wird das Radfahren gefährlich? Nennen Sie Lösungen zu dem Problem!
2. Schreiben Sie über Facebook anhand von dem Text ‚Social Media‘!
3. Warum haben einige Menschen ein besseres Gedächtnis als die anderen?
4. Was wollen die Robotik-Experten mit intelligenten Autos erreichen?
5. Welche Faktoren beeinflussen das Gedächtnis?

Frage II: Geschichte

(50)

A) Beantworten Sie vier der folgenden Fragen!

(24)

1. Wie kamen die Germanen in Berührung mit den Römern? Was waren die Auswirkungen davon?

P.T.O.

2. Schreiben Sie über die Ritterkultur und die deutsche Literatur während dieser Zeit!
3. Was wissen Sie über die Reformation?
4. Welche Gründe hatte der Erste Weltkrieg? Wie endete er?
5. Warum hatte die Weimarer Republik keinen Erfolg?
6. Welche Ziele hatte die NSDAP? Wie weit konnte sie sie erreichen?

B) Schreiben Sie ausführlich über *eines* der folgenden Themen! (08)

1. Die Frühzeit der germanischen Stämme
2. Der Investiturstreit
3. Otto von Bismarck
4. Renaissance

C) Interpretieren Sie *eines* der folgenden Gedichte! (08)

1. ‚Kriegslied‘ (Mathias Claudius)
2. ‚Unter den Linden‘ (Walter von der Vogelweide)

D) Ergänzen Sie! (nur 10) (10)

1. Bischof ----- übersetzte die Bibel ins Gotische.
2. Da Clodwig von dem sagenhaften König ----- zu stammen glaubte, nennt man ihn und seine Nachfolger „-----“
3. ----- in England und ----- in Böhmen waren u.a. diejenigen, die die Kirchenreforme laut verlangten. Aber die Kirche beachtete diese Kritik nicht. Im Gegenteil: die Kritiker wurden als ----- verbannt und verbrannt.
4. 1450 erfand Gutenberg die -----.
5. ----- nannte sich „den ersten Diener des Staates“
6. Die Zeit zwischen Bismarcks Rücktritt (1890) und dem Ersten Weltkrieg trägt den Namen „die -----“
7. Deutschland musste nach dem Ersten Weltkrieg den Siegermächten eine riesige ----- zahlen.
8. Als Parteiabzeichen führten die Nazis das -----, das die Überlegenheit der „nordischen Arier“ ausdrücken sollte.
9. Außer SA und SS hatte Hitler auch andere Machtorgane wie ----- und -----.
10. Die vier Mächte, nämlich _____, _____, _____ und _____ sind als „Alliierten“ bekannt.

Total No. of Frags—3]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3010

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

GERMAN

Special Paper IV

(Study of Philosophy and History of Literature)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—All questions are compulsory.

Frage I: Literaturgeschichte

[45]

(A) Ergänzen Sie! (Nur 8)

(08)

1. Barock war ursprünglich eine Strömung der europäischen Architektur und _____.
2. Das Schlagwort der Zeit der Aufklärung war _____, „hab Mut, dich deines eigenen Verstandes zu bedienen“.
3. _____ und _____ gehören zu den Autoren der Epoche Sturm und Drang.
4. Die _____ wird als Symbol der Unerreichbaren in der Epoche Romantik.
5. Die Zeit vor der Märzrevolution (1848) wird in der Literaturgeschichte als _____ bezeichnet.
6. _____ und _____ zählen zu den Autoren des Jungen Deutschlands.
7. Das Schlagwort des Symbolismus war Lart pour Lart, d.h. _____.
8. _____ war eine Stilbezeichnung für die Malerei und Literatur in den zwanziger Jahren des 20. Jahrhunderts.

P.T.O.

(B) Ordnen Sie zu! (05)

i. Hymnen an die Nacht	a. Barock
ii. Faust I	b. Sturm und Drang
iii. Nathan der Weise	c. Romantik
iv. Martin Opitz	d. Aufklärung
v. Die Räuber	e. Klassik

(C) Beantworten Sie VIER der folgenden Fragen! (16)

1. Schreiben Sie über die Architektur in der Epoche Barock!
2. Welche literarische Formen wurden in der Literatur der Epoche Aufklärung bevorzugt?
3. Warum wird die Epoche Sturm und Drang als eine Protestbewegung gesehen?
4. Was sind die wesentlichen Merkmale der Epoche Romantik?
5. Was ist der poetische Realismus?
6. Schreiben Sie kurz über den Impressionismus!

(D) Beantworten Sie VIER der folgenden Fragen! (16)

1. Worum geht es in dem Gedicht *Ach Liebste lass und eilen* von Martin Opitz?
2. Fassen Sie den Inhalt von der Ringparabel zusammen!
3. Warum ist *Prometheus* ein geeignetes Beispiel der Epoche Sturm und Drang?
4. Worum geht es in der Ballade *Der Handschuh* von Schiller?
5. In wie fern ist *Der Panther* ein Beispiel des Symbolismus?
6. Worum geht es in dem Gedicht *Die schlesischen Weber*?

Frage II: Novelle – Aus dem Leben eines Taugenichts [20]

(A) Beantworten Sie ZWEI der folgenden Fragen! (12)

1. Welche Bedeutung haben die Geige und die Musik in dem Leben von Taugenichts?
2. Schreiben Sie über das Reisemotiv!
3. Wie ist die Novelle „Aus dem Leben eines Taugenichts“ aufgebaut?
4. Welche Arbeit nimmt der Taugenichts während seiner Reise an?

(B) Beantworten Sie EINE der folgenden Fragen! (08)

1. Schreiben Sie über die Hauptfigur der Novelle „Aus dem Leben eines Taugenichts“!
2. Welche romantischen Merkmale sieht man in der Novelle „Aus dem Leben eines Taugenichts“? Belegen Sie Ihre Antwort!
3. In wie fern ist der Protagonist in „Aus dem Leben eines Taugenichts“ ein Glückspilz?

Frage III: Philosophie [15]

(A) Ergänzen Sie! (Nur 5) (05)

1. Der Mensch sucht nach Wissen und über das Staunen will er zur _____ gelangen.
2. Die _____ behaupteten, dass unsere Realität zwar aus veränderlichen Aggregaten besteht, diese aber wiederum aus unveränderlichen Teilpartikeln bestehen.
3. Die _____ bildet den wichtigsten Teil der Philosophie von Platon.
4. _____ zählt zu den mittelalterlichen Philosophen.
5. Der französische Philosoph _____ gilt als Vater der Philosophie der Neuzeit.
6. Die Aussage *Religion ist das Opium des Volkes!* stammt von _____.

(B) Beantworten Sie ZWEI der folgenden Fragen!

(04)

1. Was bedeutet Philosophie?
2. Was haben die griechischen Denker und Philosophen versucht?
3. Was bedeutet Phänomenologie?
4. Was ist eine Synthese bei Hegel?

(C) Beantworten Sie EINE der folgenden Fragen!

(06)

1. Worum geht es in den drei Kritiken von Immanuel Kant?
2. Schreiben Sie kurz über die Philosophie von Friedrich Nietzsche!
3. Worum geht es in der Philosophie von Martin Heidegger?

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3012

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

GUJARATI

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

પ્રશ્ન:- ૧ નીચેના માંથી કોઈ પણ એક વિષય પર નિબંધ લખો.

(૧૬)

- ૧ તમને ગમતો ખેલાડી
- ૨ આજ ની પરીક્ષા પદ્ધતિ
- ૩ બદલાતા ગામડાં
- ૪ વધતી જતી બેરોજગારી

પ્રશ્ન:- ૨ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(૧૬)

- ૧ પન્નાલાલ પટેલ નું જીવન અને કવન આલેખો.
- ૨ ટૂંકી વાર્તા ના ઘટક તત્વો તેના સ્વરૂપ ને આધારે ચર્ચો.

પ્રશ્ન:- ૩ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(૧૬)

- ૧ નિરંજન ભગત નું જીવન અને કવન આલેખો.
- ૨ નિરંજન ભગત ના મને પ્રકૃતિરમ્ય

P.T.O.

પ્રશ્ન ૪ (અ) ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈ પણ એક) (૦૮)

- ૧ "વાત વાત માં" એ માનસશાસ્ત્રીય વાર્તા છે. સમજાવો.
- ૨ ભાથી ની વહુ વાર્તા માં વહુ નું વર્તન.

(બ) ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈ પણ એક) (૦૮)

- ૧ આગમન કાવ્ય માં વર્ણવવા માં આવેલું કવિ નું સર્જન.
- ૨ નિરંજન ભગત ની કવિતાઓ માં પ્રકૃતિપ્રેમ.

પ્રશ્ન ૫ (અ) પૂર્વાપર સંબંધ લખો. (એક ગદ્ય એક પદ્ય) (૦૮)

- ૧ પણ મને વહેલી ઊંઘ નહીં આવે.
- ૨ તો કેમ જાણ્યું કે એ બીજા કોઈએ નહીં લખી હોય?
- ૩ વિદાય નું વચન તું રખે પ્રિય જાય કહી.
- ૪ રહસ્ય થી પૂર્ણ અગમ્ય છાયા.

(બ) પત્રલેખન (૦૮)

તમે પ્રવાસ માં છો. તમારા પ્રવાસ ના અનુભવો વિશે પિતા ને પત્ર લખો.

અથવા

અહેવાલ લેખન

તમારી કોલેજમાં ઉજવાયેલા વર્ષિકોત્સવ પ્રસંગનું વર્ણન કરતો અહેવાલ આશરે એકસો શબ્દો માં લખો.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3013

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

URDU

General Paper III

(History of Novel, Drama and Afsana)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the left side indicate full marks.

[۱۶] ۱۔ ناول نگاری کے فن پر اظہار خیال کیجئے۔

یا

ناول کے اقسام پر سیر حاصل تبصرہ کیجئے۔

[۱۶] ۲۔ عبدالحلیم شرر کی ناول نگاری کا جائزہ لیجئے۔

یا

فردوس بریں ناول کے پلاٹ کا فنی تجزیہ کیجئے۔

[۱۶] ۳۔ ڈرامے کے فنی لوازمات پر روشنی ڈالئے۔

یا

یک بابی ڈراما پر سیر حاصل تبصرہ کیجئے۔

[۱۶] ۴۔ ایک معیاری افسانہ میں کن لوازمات کا ہونا لازمی ہے؟ تفصیل سے لکھئے۔

P.T.O.

یا
مختصر افسانہ کی مقبولیت کے اسباب بیان کیجئے۔

[۱۶]

۵۔ ذیل میں سے کوئی دو عنوانات پر مختصر نوٹ لکھئے :

- (۱) ڈراما میں کردار اور مکالمے کی اہمیت
- (۲) ڈراما 'انارکلی' میں مغلیہ تہذیب و معاشرت
- (۳) امتیاز علی تاج اور فنون لطیفہ
- (۴) شہزادہ سلیم کا کردار

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3014

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

URDU

Special Paper III

(Principles of Literary Criticism)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the left indicate full marks.

[۱۶]

۱- تنقید کے اہم اصول بیان کیجئے۔

یا
تنقید و تحقیق لازم و ملزوم ہیں۔ واضح کیجئے۔

[۱۶]

۲- تاثراتی دبستان نقد کا تفصیلی جائزہ لیجئے۔

یا
جمالیاتی نظریہ نقد کی اہمیت و خصوصیات پر اظہار خیال کیجئے۔

[۱۶]

۳- غزل سے کیا مراد ہے؟ اس کی ہیئت اور اجزائے ترکیبی پر روشنی ڈالئے۔

یا
دکنی غزل کی اہم خصوصیات بیان کیجئے۔

P.T.O.

۴۔ مومن کی غزل گوئی پر تبصرہ کیجئے۔ [۱۶]

یا

مومن کے اسلوب شعری کا محاسبہ کیجئے۔

۵۔ مندرجہ ذیل میں سے کوئی آٹھ اشعار کی تشریح کیجئے : [۱۶]

(۱) آنکھوں سے حیا ٹپکے ہے انداز تو دیکھو

ہے بُو الہوسوں پر ستم ناز تو دیکھو

(۲) سرمہ گیس آنکھ سے تم نامہ لگاتے کیوں ہو

خاک میں نام کو دشمن کے ملاتے کیوں ہو

(۳) اعجاز سے زیادہ ہے سحران کے ناز کا

آنکھیں وہ کہہ رہی ہیں جو لب سے بیاں نہ ہو

(۴) ایسے سے قدر مہر و وفا کی امید کیا

جس کی ہنوز اپنے ستم کی خبر نہ ہو

(۵) صبح عشرت ہے وہ نہ شام وصال

ہائے کیا ہو گیا زمانے کو

(۶) گو آپ نے جواب بُرا ہی دیا ولے

مجھ سے بیاں نہ کیجئے عدو کے پیام کو

(۷) ہے کچھ تو بات مومن جو چھا گئی خموشی

کس بت کو سے دیا دل کیوں بت سے بن گئے ہو

(۸) وفا سکھلا رہے گا دل ہمارا

تمہاری خاطر نا مہرباں کو

(۹) باد بہار میں ہے کچھ اور عطر ریزی

تم آج کل میں شاید سوئے چمن گے ہو

(۱۰) کبھی بیٹھے دیکھا جو روبرو تو اشاروں ہی سے گفتگو

وہ بیان شوق کا بر ملا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3015

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

URDU

Special Paper IV

[Essay, Grammar, Prosody and Philology (Linguistics)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the left side indicate full marks.

[۱۰]

۱۔ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر مضمون لکھئے :

(۱) محکمہ داخلہ کی ذمہ داریاں

(۲) معیار تعلیم کی پستی کے اسباب

(۳) خبر رساں ایجنسی کی کرشمہ سازیاں

(۴) چناؤ مہم

[۱۰]

۲۔ (الف) ذیل میں سے کوئی دو کی وضاحت کیجئے :

(۱) رموز و اوقاف

(۲) اسم کی قسمیں

(۳) جملے کی قسمیں

(۴) ضمیر کی قسمیں

P.T.O.

[۸] (ب) ذیل میں سے کوئی چار کی تعریف مع مثالوں کے لکھئے :

(۱) مبالغہ

(۲) تضاد

(۳) تجاہلِ عارفانہ

(۴) تجنیس تام

(۵) تجنیس ناقص

(۶) حسن تعلیل

[۱۰] (ج) ذیل میں سے کوئی دو اشعار کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام بھی بتائیے :

(۱) بنا کر فقیروں کا ہم بھیس غالب

تماشائے اہل کرم دیکھتے ہیں

(۲) خودی کو کر بلند اتنا کہ ہر تقدیر سے پہلے

خدا بند سے سے خود پوچھے بتا تیری رضا کیا ہے

(۳) کلج نہیں کر جگ ہے یاں دن کو دے اور رات لے

کیا خوب سودا نقد ہے اس ہاتھ دے اُس ہاتھ لے

[۱۵] ۳۔ علم لسانیات کے مقاصد و فوائد اور خصوصیات کی تفصیل سے بیان کیجئے۔

یا

آریاؤں کا وطن اور داخلہ ہند پر اظہار خیال کیجئے۔

[۱۵] ۴۔ اردو زبان کے آغاز سے متعلق مختلف نظریات کا اجمالی جائزہ لیجئے۔

یا

اردو زبان کی ترقی و ترویج میں صوفیائے کرام کی خدمات پر تبصرہ کیجئے۔

[۱۲]

۵۔ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر ادبی مضمون لکھئے :

(۱) فیض کی جیل کی شاعری

(۲) پریم چند کا اسلوب

(۳) علی گڑھ تحریک اور اردو ادب

(۴) راجندر سنگھ بیدی کی افسانہ نگاری

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3018

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

HINDI (G-3)

(आत्मकथांश, काव्य-नाटक तथा लेखन)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

पाठ्यपुस्तकें :— (i) सृजन संदर्भ और मैं— संपा. डॉ. पी. व्ही. कोटमे

डॉ. व्ही. एन. भालेराव

(ii) एक कंठ विषपायी— दुष्यंत कुमार

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. (अ) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [10]

(i) 'जो कहा नहीं गया' आत्मकथांश में कुसुम अंसल ने अपने जीवन की वास्तविकता को किस प्रकार प्रस्तुत किया है ?

(ii) 'मेरा जीवन' आत्मकथांश में प्रेमचंद की आर्थिक दुरवस्था का चित्रण किस प्रकार किया है ?

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [10]

(i) 'एक कंठ विषपायी' काव्यनाटक के माध्यम से कवि दुष्यंत कुमार ने आधुनिक समस्याओं को किस प्रकार प्रस्तुत किया है ?

(ii) दक्ष की प्रतिशोध भावना को स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

2. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [10]

- (i) 'अपने-अपने पिंजरे' आत्मकथांश में लेखक ने मुंबई जाने के कौनसे कारण बताए हैं ?
- (ii) अमृतलाल नागर की लेखन प्रेरणा को प्रस्तुत कीजिए।
- (iii) रामसिंह का चरित्र-चित्रण कीजिए।
- (iv) हरिवंशराय बच्चन को 'मधुशाला' के संदर्भ में कौनसे अनुभव आए ?

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [15]

- (i) 'एक कंठ विषपायी' काव्यनाटक की प्रतीकात्मकता को स्पष्ट कीजिए।
- (ii) 'एक कंठ विषपायी' की कथावस्तु को अपने शब्दों में लिखिए।
- (iii) 'शंकर' का चरित्र-चित्रण कीजिए।
- (iv) दक्ष के यज्ञ आयोजन का कारण स्पष्ट कीजिए।
- (v) सती आत्मदहन क्यों करती है ?

3. निम्नलिखित में से किन्हीं दो अवतरणों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [10]

- (i) "परिणय, नारी की परिणति है।
और स्वयं आप ही बतायें—
क्या अपनी कन्या को
शंकर से अच्छा वर मिल सकता था ?"
- (ii) ".....शायद मैं राजा हूँ।
.....शायद मैं शासन का प्रतिनिधि हूँ
.....या मैं राज्य की प्रजा हूँ
या शायद मैं कुछ भी नहीं हूँ
और सब कुछ हूँ।"

(iii) “देवत्व और आदर्शों का परिधान ओढ़

मैंने क्या पाया ?

निर्वासन !

प्रेयसी-वियोग!”

(iv) “मित्र अगर होते तुम

मेरी आत्मा यों विद्रोह न करती,

भरी सभा में मेरी प्रिया

निरादृत होती और न मरती।”

4. (अ) निम्नलिखित संक्षिप्तियों में से किन्हीं पाँच के हिंदी विस्तारित रूप लिखिए : [10]

(i) A.H.

(ii) C.B.I.

(iii) C.R.P.

(iv) E.C.

(v) F.C.

(vi) L.A.

(vii) Z.P.

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर वृत्तांत लेखन का प्रारूप तैयार कीजिए : [5]

(i) अपने महाविद्यालय में आयोजित ‘गणतंत्र दिवस’ का समाचार-पत्र के लिए वृत्तांत तैयार कीजिए।

(ii) गाँव में ‘संपन्न’ शिवजयंती’ समारोह का रेडियो के लिए वृत्तांत लेखन कीजिए।

5. (अ) निम्नलिखित किसी एक विषय पर पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए : [5]

(i) रमेश रंजन, उपसचिव, स्वास्थ्य मंत्रालय भारत सरकार, मंत्रालय के सभी कर्मचारियों को कार्यालय की कोई भी फाइल घर न लेकर जाने के संदर्भ में कार्यालय आदेश जारी करते हैं।

(ii) मनोहर पाटील, प्रमुख सचिव, रक्षा मंत्रालय, भारत सरकार, रक्षा मंत्रालय के श्री आदित्य राय को उसी मंत्रालय में संयुक्त सचिव नियुक्ति के संदर्भ में अधिसूचना जारी करते हैं।

(आ) निम्नलिखित मराठी अथवा अंग्रेजी अनुच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [5]

एका तरुणाने दुसऱ्या तरुणाला मार्गदर्शन करणे म्हणजे एका आंधल्याने दुसऱ्या आंधल्याला रस्ता दाखविण्या सारखेच आहे. ते दोघेही खड्डयात पडतील. तुम्हांला ज्या रस्त्याने जावयाचे आहे, तो रस्ता जो अनेक वेळा चालून गेळा आहे, लोच उत्तम वाटाड्या होऊ शकेल. म्हणूनच जो सगळे रस्ते चालून गेळा आहे आणि सर्वोत्तम मार्ग कोणता हे जो तुम्हांला सांगू शकेल असाच मार्गदर्शक मला व्हावयाचे आहे. आता मी स्वतः वाईट मार्गाने का गेलो असे तुम्ही मला विचाराल, तर मी खरे सांगतो की मला चांगला गुरु (वाटाड्या) मिळाला नाही. वाईट लोकांच्या कृत्यांनी मला एका बाजूला ओढले आणि त्यावेली सन्मार्गाकडे लावणारा योग्य गुरु (मार्गदर्शक) मला मिळाला नाही. खरोखर माझ्या दुःखात सहभागी होऊन मला उचित मार्गदर्शन करणारा एखादा योग्य गुरु मला लाभला असता तर अनुभवशून्य अशा तरुण वयात माझ्या कडून जी चुकीची व मुखपणाची कृत्ये केली गेली त्यांपासून माझा बचाव झाला असता.

अथवा

A youth being guided by another youth is just like a blind man being guided by another blind man. Both of them will tumble into a pit. Only that person can become a reliable guide, who has several times negotiated the path on which you want to walk. I want to be such a guide who has negotiated all the roads and is able to show you the best path (way). If you ask me as to why I myself took the wrong path. I shall frankly say that it was because I did not come across a good guide (preceptor). The deeds of the wicked side tracked me and at that time there was no guide to guide me to the right path. Had I been fortunate enough to have a proper preceptor who might have shared my difficulties and guided me properly. I would have been saved from many troublesome and foolish acts which were committed by me because of my inexperienced youth.

[5101]-3018

(प्रयोजनमूलक हिंदी)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर समाचार का नमूना तैयार कीजिए : [8]
 - (i) “पुणे विश्वविद्यालय का दीक्षान्त समारोह” विषय पर आकाशवाणी के लिए समाचार।
 - (ii) अपने महाविद्यालय में संपन्न राष्ट्रीय सेवा योजना के शिविर का दूरदर्शन के लिए समाचार।

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पत्रों के प्रारूप तैयार कीजिए : [16]
 - (i) अवर सचिव, गृह मंत्रालय, भारत सरकार द्वारा मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य को गणेशोत्सव के दौरान आतंकी हमले की संभावना के संदर्भ में सरकारी पत्र भेजा जाता है।
 - (ii) अवर सचिव, वित्त मंत्रालय, भारत सरकार द्वारा वित्त मंत्रालय के उपसचिव पद पर श्री किशोर बजाज की नियुक्ति के संदर्भ में कार्यालय आदेश जारी किया जाता है।
 - (iii) नाशिक महानगर पालिका की ओर से नए बगीचे के निर्माण के संदर्भ में निविदा मँगाई जाती है। प्रारूप बताइए।
 - (iv) दीपाली/दीपक कर्वे, सटाणा, जि. नाशिक से के. टी. एच. एम. महाविद्यालय के प्राचार्य के नाम कनिष्ठ महाविद्यालय में हिंदी अध्यापक पद के लिए आवेदन करती/करता है।

3. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दस अंग्रेजी संक्षिप्तियों के हिंदी पूर्ण रूप लिखिए : [10]

(i) ACED

(ii) CBI

(iii) CVC

(iv) CCO

(v) CRPF

(vi) CHD

(vii) CSIR

(viii) DR

(ix) DIO

(x) ITI

(xi) ZSI

(xii) MESW

(xiii) NBO

(xiv) WHO.

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक परिच्छेद का हिंदी अनुवाद कीजिए : [6]

(i) धर्मसंस्थेला कोणत्याही समाज व्यवस्थेत शासनसंस्थेपासून विलग केले पाहिजे अशी भूमिका लेनिन यांनी मांडली आहे. तसेच शिक्षणसंस्थांवर चर्चचा ताबा राहता उपयोगी नाही असेही त्यांनी म्हटले आहे या दोन्ही गोष्टींना आजही महत्व आहे. आज पाकिस्तानमध्ये 'इस्लामी' राज्यघटना व 'इस्लामी' शासनकारभार आहे, असे पाकिस्तानी नेते मोठ्या दिमाखाने सांगतात पण प्रत्यक्षात तिथे धर्म हे ढोंग असून प्रतिगामी राजकारण चालविण्याचे ते एक आधुनिक तंत्र आहे. झारने हेच तंत्र अवलंबिले होते. याच संदर्भात लोकशाहीवाद्यांची व साम्यवाद्यांची ही समान भूमिका आहे की शासनसंस्थेने धर्मसंस्थेला आधार देऊ नये. तिला विलग ठेवावे; धर्माधिष्ठित राज्य वा राष्ट्र ही भूमिका घेऊ नये.

(ii) After building a shelter, we focused on obtaining water. There was a rivulet nearby and to find water, we dig a pit; it was a sort of well for us. We used that water for drinking. For general use we would bring water from the river which was more than two kms away. We had a new drums in the bullockcart; we filled them with water from the river. For bathing, we went to the river because there was no separate shelter to bath. If there wasn't good enough place to stay, how could we get a separate bathroom ? There were no toilet initially. I was used to such conditions.

4. निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [20]

- (i) सरकारी पत्र की मुख्य विशेषताएँ लिखिए।
- (ii) राष्ट्रभाषा और राजभाषा में अन्तर स्पष्ट कीजिए।
- (iii) ई-बिजिनेस क्या है ?
- (iv) दूरदर्शन भाषा की विशेषताएँ लिखिए।
- (v) साक्षात्कार प्रश्नावली का संचालन किस प्रकार किया जाता है ?
- (vi) पृष्ठ सज्जा का महत्व स्पष्ट कीजिए।

5. निम्नलिखित में से किन्हीं चार विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए : [20]

- (i) छायानुवाद
- (ii) अनुवाद की प्रक्रिया
- (iii) ई-प्रोक्योरमेंट
- (iv) सायबर शिक्षा की प्रासंगिकता
- (v) क्षेत्र कार्य का प्रतिवेदन
- (vi) आकाशवाणी की भाषा।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3019

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

HINDI : SPECIAL-3

हिंदी : विशेष-3

हिंदी साहित्य का इतिहास

(आदिकाल से आधुनिक काल तक)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. आदिकालीन रासो साहित्य की प्रवृत्तियाँ स्पष्ट कीजिए।

[14]

अथवा

निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए :

(i) रीतिकाल की राजनीतिक पृष्ठभूमि

(ii) बिहारी

(iii) घनानंद

(iv) रामचंद्रिका।

P.T.O.

2. निर्गुण भक्ति साहित्य के अंतर्गत ज्ञानाश्रयी शाखा की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए। [14]

अथवा

निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए :

- (i) भक्तिकाल की सामाजिक पृष्ठभूमि
- (ii) तुलसीदास
- (iii) जायसी
- (iv) भ्रमरगीत।

3. प्रगतिवादी काव्यधारा की प्रमुख विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए। [14]

अथवा

निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए।

- (i) जयशंकर प्रसाद
- (ii) अज्ञेय
- (iii) धूमिल
- (iv) कुकुरमुत्ता।

4. हिंदी उपन्यास विधा के विकासक्रम को स्पष्ट कीजिए। [14]

अथवा

निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए।

- (i) आ. रामचंद्र शुक्ल
- (ii) प्रेमचंद
- (iii) मैला आँचल
- (iv) अंधायुग।

5. (अ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए : [10]

- (i) 'प्रिय प्रवास' किसकी रचना है ?
- (ii) मैथिलीशरण गुप्त की किसी एक रचना का नाम लिखिए।
- (iii) 'कामायनी' महाकाव्य की नायिका का नाम लिखिए।
- (iv) 'उर्वशी' किस कवि की रचना है ?
- (v) प्रगतिवादी काव्यधारा पर कौनसी विचारधारा का प्रभाव है ?
- (vi) महादेवी वर्मा के किसी एक काव्य संग्रह का नाम लिखिए।
- (vii) जयशंकर प्रसाद के किसी एक नाटक का नाम बताइए।
- (viii) 'गोदान' किस रचनाकार की रचना है ?
- (ix) 'तमस' उपन्यास किस समस्या पर आधारित है ?
- (x) यशपाल के किसी एक उपन्यास का नाम लिखिए।
- (xi) 'मैला आँचल' के रचनाकार कौन हैं ?
- (xii) 'पहला सूरज' किस विधा की रचना है ?

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं सात प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [14]

- (i) द्विवेदीयुगीन काव्यधारा की दो विशेषताएँ लिखिए।
- (ii) छायावादी काव्यधारा के प्रमुख कवियों के नाम लिखिए।
- (iii) नई कविता की दो विशेषताएँ लिखिए।
- (iv) 'उत्तरशती' के दो कवियों के नाम लिखिए।

- (v) धूमिल के काव्य संग्रह कौनसे हैं ?
- (vi) मोहन राकेश के दो नाटकों के नाम लिखिए।
- (vii) गोदान के प्रमुख पात्र कौनसे हैं ?
- (viii) 'अंधायुग' रचना का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।
- (ix) ममता कालिया के किन्हीं दो उपन्यासों के नाम बताइए।
- (x) आ. रामचंद्र शुक्ल के निबंध संग्रहों के नाम लिखिए।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3020

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

HINDI (हिंदी)

Special Paper 4

विशेष पेपर 4

(काव्यशास्त्र)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए : [10]

- (1) करुण रस का स्थायीभाव क्या है ?
- (2) श्रव्य काव्य किसे कहते हैं ?
- (3) उपन्यास की एक परिभाषा लिखिए।
- (4) भरतमुनि का रस-सूत्र बताइए।
- (5) वर्णिक छंद किसे कहते हैं ?
- (6) निबंध की कोई एक परिभाषा लिखिए।
- (7) 'एकांकी' से क्या तात्पर्य है ?
- (8) दूरदर्शन नाटक की एक विशेषता लिखिए।
- (9) नाटक के प्रकार लिखिए।

P.T.O.

- (10) कहानी के दो तत्त्व बताइए।
- (11) रेखाचित्र की एक विशेषता लिखिए।
- (12) आलोचना के लिए प्रयुक्त समानार्थी शब्द लिखिए।

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [20]

- (1) काव्य की कोई एक परिभाषा लिखिए।
- (2) शब्दशक्ति से क्या तात्पर्य है ?
- (3) गीतिकाव्य की दो विशेषताएँ बताइए।
- (4) प्रबंध काव्य के प्रमुख भेद लिखिए।
- (5) काव्य के तत्त्वों का उल्लेख कीजिए।
- (6) रस के अंग बताइए।
- (7) गद्य के भेद लिखिए।
- (8) उपन्यास के तत्त्व बताइए।
- (9) नाटक की परिभाषा लिखिए।
- (10) 'अनुभाव' से क्या तात्पर्य है ?
- (11) छंद के भेद लिखिए।
- (12) वीर रस किसे कहते हैं ?

3. निम्नलिखित में से किन्हीं दो छंदों के लक्षण सोदाहरण स्पष्ट कीजिए : [10]

- (1) दोहा
- (2) चौपाई
- (3) शिखरिणी
- (4) सवैया।

4. निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [20]

- (1) 'वाक्यं रसात्मकं काव्यम्' से क्या तात्पर्य है ?
- (2) व्यंजना शब्दशक्ति का परिचय दीजिए।
- (3) काव्य के हेतुओं को स्पष्ट कीजिए।
- (4) दूरदर्शन नाटक का सामान्य परिचय दीजिए।
- (5) उपन्यास का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।
- (6) निबंध के तत्त्वों पर प्रकाश डालिए।

5. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए : [20]

- (1) शब्दशक्तियों का परिचय देते हुए अभिधा और लक्षणा को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।
- (2) कहानी की परिभाषा देते हुए उसके तत्त्वों पर प्रकाश डालिए।
- (3) एकांकी के तत्त्वों की विस्तार से चर्चा कीजिए।
- (4) आलोचना का स्वरूप स्पष्ट करते हुए आलोचक के गुण लिखिए।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3021

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

PERSIAN

General Paper III

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts Books :— (1) Rahbar-e-Nazad-e-Nav by Kazim Zadeh.

(2) Payam-e-Mashique by Dr. Mohd. Iqbal.

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the right indicate full marks.

1. Estimate Kazim Zadeh as a Prose writer. [16]

Or

Write a critical note on the style of Kazim Zadeh.

2. Analyse the critical importance of 'Rahbar-e-Nazad-e-Nav'. [16]

Or

Discuss the salient features of 'Rahbar-e-Nazad-e-Nav'.

3. Account for the popularity of Dr. Mohd. Iqbal as a poet. [16]

Or

Discuss the philosophy of life as embodied in the poetry of Dr. Mohd. Iqbal.

P.T.O.

4. (A) Reproduce in your own Persian any *one* the following : [8]

(۱) جوئے آب

(۲) جہانِ عمل

(۳) حیات جاوید

(B) Write any *two* of the following poetic forms : [8]

(۱) رباعی

(۲) غزل

(۳) نظم

(۴) مثنوی

5. (A) Translate any *two* of the following passages into English *or*

Urdu *or* Marathi :

[8]

(۱) سعادت در زیر سراعتمثال است و مرد عاقل باید حق روح و حق جسم خود را ادا

نماید و بتغذیہ تقویت ہردو بکوشد ولی یک نکتہ اساسی را فراموش نکند و آن این

است کہ روح باقی و اصل است و جسم فانی و فرع پس پیشتر از جسم بروح باید

پردازد و احتیاجات او را رفع کند و آمال او را بجا بیاورد چونکہ تنہا باین وسیلہ

میتواند یک خوشبختی جاودانی تحصیل نماید۔

(۲) وقتیکہ دست مان را بسوی آتش دراز میکنیم سوزش آتش بوسیله اعصاب دست
 بدماغ ما منعکس میشود و عقل ما این کار را نمی میکند چونکہ سوزش آتش مخالف حفظ
 بقای وجود است لہذا با مر قوہ ارادہ فوری دستمان را عقب میکشیم، و برعکس اگر
 یک چیز دیگر خوش آیندی کہ تولید لذت میکند بوسیله یکی از حواس پنجگانه بمرکز
 دماغ ما میرسد فوری بقبول آں امر صادر میگردد۔

(۳) پس از ذکر فرق ظاہری میان عشق و محبت میخواہم بکوشم درجاتی نیز برای آنہا
 معین کنم با اینکه این درجات نیز خود ناقص و ظاہری خواهد شد عشق و محبت را
 میتوان از نقطہء موضوع آنہا قسمت بعشق حیوانی و انسانی و روحانی و رحمانی کرد و
 ہر یک از اینہا نیز مراتب متعدد دارد۔ لیکن من از نقطہء نظر ضعف و شدت و تنگی
 و وسعت دایرہ شمول آنہا را، ہفت درجہ تقسیم میکنم۔

(B) Explain in Persian or translate and explain in English, Urdu
 or Marathi any *four* of the following couplets : [8]

(۱) عشق را سرمایہ ساز از گر گرمی فریاد من

شعلہء بیباک گردان خاک سیناے مرا

(۲) حورے بکنج گلشن جنت تپید و گفت

مارا کسے ز آن سوئے گردون خبر نداد

(۳) خطر تاب و توان را امتحان است

عیارِ ممکناتِ جسم و جان است

(۴) بخامهء که خطِ زندگی رقم زده است

نوشته اند پیامے بہ برگ رنگینم

(۵) ما کہ اندر طلب از خانہ بردن تاختہ ایم

علم را جان بد میدم و عمل ساخته ایم

(۶) اگر ز رمز حیات آگہی، هجوے دگیر

ولے کہ از خلش خار آرزو پاک است

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[5101]-3022

Seat No.	
-------------	--

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

SANSKRIT

General Paper III

(2013 PATTERN)

Title : (1) Venīsamharam (वेणीसंहारम्)

(2) Bhāminivilāśah (भामिनीविलासः)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. (A) Translate into English *or* Marathi (any two) : [10]

इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा (कोणत्याही दोहोंचे) :

(i) निषिद्धैरप्येभिर्लुलितमकरन्दो मधुकरैः

करैरिन्दोरन्तश्छुरित इव संभिन्नमुकुलः ।

विधत्तां सिद्धिं नो नयनसुभगामस्य सदसः

प्रकीर्णः पुष्पाणां हरिचरणयोरञ्जलिगयम् ॥

(ii) सखी — सखि भानुमति कस्मादिदानीं त्वं स्वप्नदर्शनमात्रस्य

कृतेऽभिमानिनी महाराजदुर्योधनस्य महिषी भूत्वैवं

विगलितधीरभावातिमात्रं संतप्यसे ।

चेटी — भट्टिनि, शोभनं भणति सुवदना ।

स्वपञ्जनः किं न खलु प्रेक्षते ।

P.T.O.

- भानुमती — हञ्जे । एवमेतत् । किन्तु एस स्वप्नोऽतिमात्रम-कुशलदर्शनो मे प्रतिभाति ।
- सखी — यद्येवं तत्कथयतु प्रियसखी । येनावामपि प्रतिष्ठापयन्त्यौ प्रशंसवा देवतासंकीर्तनेन च परिहरिष्यावः ।
- (iii) कृपः — वत्स, यथाह कुरुपतिस्तथैवैतत् ।
- अश्वत्थामा — राजन् एवं पक्षपातिनि त्वयि युक्तमेव शोकभारं लघूकर्तुम् । किन्तु मयि जीवति यत्तातः केशग्रहमवाप्तवान् । कथमन्ये करिष्यन्ति पुत्रेभ्यः पुत्रिणः स्पृहाम् ॥
- कर्णः — द्रोणायने, किमत्र क्रियते यदनेनैव सर्वपरिभवपरित्राण हेतुना शस्त्रमुत्सृजता तादृशीमवस्थामात्मा नीतः ।
- अश्वत्थामा — अङ्गराज, किमाह भवान् किमत्र क्रियत इति । श्रूयतां यत्क्रियते ।

(B) Explain with reference to the context any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

- (i) नाहं मन्ये सकामं कुरुकुलविमुखं दैवमेतावतापि ।
- (ii) दीत्यताक्षैस्तदानेन नूनं तदपि हारितम् ।
- (iii) फलन्ति काकतालीयं तेभ्यः प्राज्ञा न बिभ्यति ।

2. (A) Critically appreciate the third Act of the Drama 'वेणीसंहारम्'. 'वेणीसंहारम्' नाटकातील तिसऱ्या अंकाचे चिकित्सक रसग्रहण करा. [10]

Or

(किंवा)

Write descriptive notes on the following :

खालील विषयांवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

- (i) Character sketch of Bhīma in वेणीसंहारम्.
वेणीसंहारम्' मधील भीमाचे चरित्र-चित्रण.
- (ii) Dream of भानुमती.
भानुमतीचे स्वप्न.

(B) Fill in the blanks (any five) :

रिक्तस्थानानि पूरयत (कान्यपि पञ्च) : [10]

- (i) उपक्रियमाणाभावे ।
(ii) करोति प्रीतिमपकरोऽपकारिणाम् ।
(iii) कुले जन्म ।
(iv) ब्राह्मण खलु एतत् ।
(v) भवति तनय सत्यं संशयः ।
(vi) हीयमानान् किल नृपाः संदधते कथम् ।
(vii) वन्द्याः खलु ।

3. (A) Translate into English or Marathi (any two) :

इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा (कोणत्याही दोहोंचे) : [10]

- (1) विशाल विषयाटवीवलयलग्नदावानल
प्रसृत्वरशिखावलीविकलितं मदीयं मनः ।
अमन्दमिलदिन्दिरे निखिलमाधुरीमन्दिरे
मुकुन्दमुखचन्दिरे चरमिदं चकोरायताम् ।
- (2) लीलालुण्ठितशारदापुरमहासंपद्भराणां पुरो
विद्यासद्मविनिर्गलत्कणमुषो वल्गन्ति चेत्पामराः ।
अद्य श्वः फणिनां शकुन्तशिशवो दन्तावलानां शशाः
सिंहानां च सुखेन मूर्धसु पदं धास्यन्ति शालाव्रकाः ॥
- (3) रे चाञ्चल्यजुषो मृगाः श्रितनगाः कल्लोलमालाकुला-
मेतामम्बुधिकामिनीं व्यवसिताः संगहितुं वा कथम् ।
अत्रैवोच्छलदम्बुनिर्भरमहावर्तैः समावर्तितो
यदग्रविव रसातलं पुनरसौ यातो गजग्रामणीः॥

(B) Explain with reference to the context any *two* of the following :

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा : [10]

(i) पुष्पान्तरेऽपि गन्तुं वाञ्छसि चेद्भ्रमर धन्योऽसि ।

(ii) द्विजोत्तंसे हंसे यदि रतिरतीवोन्नतिरियम् ।

(iii) साधूनामरयो वसन्ति कति न त्वन्तुल्यकक्षा नराः ।

4. (A) Critically appreciate Anyōktis in Bhāminivalāsa. [10]

भामिनीविलासातील अन्योक्तींचे चिकित्सक रसग्रहण करा.

Or

(किंवा)

(i) 'दुर्जनवर्णनम् in Bhāminivilāsa

भामिनीविलासातील 'दुर्जनवर्णनम्'.

(ii) Confidence of Pandit Jagannatha towards his poetic skill.

पंडित जगन्नाथाचा स्वप्रतिभेबाबतचा आत्मविश्वास.

(B) Fill in the blanks (any *five*) :

रिक्तस्थानानि पूरयत (कान्यपि पञ्च) : [10]

(i) दिगन्ते श्रूयन्ते मदमलिनगण्डाः ।

(ii) धातः किं नु विधौ विधातुमुचितो ।

(iii) नितरां नीचोऽस्मीति त्वं खेदं मा कदापि कृथाः ।

(iv) नीरक्षीरविवेके त्वमेव तनुषे चेत् ।

(v) पुष्पान्तरसेवेयं भ्रमरस्य महती ।

(vi) धारासारानपि विकिरता विश्वतो ।

(vii) किं निन्दान्यथवा स्तवानि कथय त्वामहम् ।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3023

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

SANSKRIT (संस्कृत) S-3

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- Texts :** (i) लघुसिद्धान्तकौमुदी (संज्ञा, संधी, विभक्त्यर्थ)
(ii) History of Vedic Literature (वैदिक वाङ्मयाचा इतिहास)
(iii) Sanskrit Composition (संस्कृत निबंधलेखन)

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

- सूचना :—** (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. (A) Explain any *two* of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे स्पष्टीकरण करा :

- (i) तस्मिन्निति निर्दिष्टे पूर्वस्य।
(ii) उरण् रपरः।
(iii) ष्टुना ष्टुः।

(B) Explain any *two* of the following : [5]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे स्पष्टीकरण करा :

- (i) अनुदात्तः
(ii) संयोगः
(iii) सवर्णम्

P.T.O.

2. (A) Split any *four* of the following by quoting relevant rules : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचा संबंधित सूत्रे व वार्तिके उद्धृत करून संधिविग्रह करा :

(i) उपोषति।

(ii) वाप्यश्वः।

(iii) वागीशः।

(iv) तच्छिवः।

(v) देवायिह।

(vi) एस विष्णुः।

(B) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च) : [10]

योग्य जोड्या जुळवा (कोणत्याही पाच) :

(1) इत्

(i) पदम्

(2) लोपः

(ii) वृद्धिः

(3) सुप्प्रत्ययान्तं

(iii) उपदेशस्थः अनुनासिकः अच्

(4) आ

(iv) अदर्शनम्

(5) उदात्तः

(v) मुखनासिका वचनः

(6) अनुनासिकः

(vi) परः सलिकर्षः

(7) संहिता

(vii) उच्चैः

3. Write an essay on 'यजुर्वेद'. [15]

'यजुर्वेद' या विषयावर निबंध लिहा.

Or/किंवा

Explain the nature of 'आरण्यकग्रंथ'.

आरण्यकग्रंथांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

4. (A) Write critical paragraph on any *two* of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

(i) पाणिनीयव्याकरणम्

(ii) गोपथब्राह्मणम्

(iii) मुण्डकोपनिषद्

(B) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च) : [10]

योग्य जोड्या जुळवा (कोणत्याही पाच) :

(1) ऋग्वेदः

(i) केनोपनिषद्

(2) यजुर्वेदः

(ii) प्रश्नोपनिषद्

(3) सूत्रम्

(iii) व्यासशिक्षा

(4) कल्पवेदाङ्गम्

(iv) कौषीतक्युपनिषद्

(5) तैत्तिरीयप्रातिशाख्यम्

(v) ईशोपनिषद्

(6) सामवेदः

(vi) अल्पाक्षरम्

(7) अथर्ववेदः

(vii) गृह्यसूत्राणि

5. Write a short essay in Sanskrit on any *one* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर संस्कृतात निबंध लिहा :

(i) अद्यतनं विद्यार्थिजीवनम्।

(ii) मम प्रियः अभिनेता।

(iii) सुभाषितरत्नम्।

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3024

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

SANSKRIT

Special Paper IV

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) आत्मानात्मविवेक (Ātmānātmāvivek)
(ii) तर्कसंग्रहः (Tarksaṅgrah).

1. (A) Explain with reference to the context any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

(i) आत्मानात्मविवेकोऽयं कथितो ग्रन्थकोटिभिः।

(ii) अविवेकादभिमानो जायते।

(iii) कर्मेन्द्रियाणि पञ्च ज्ञानेन्द्रियाणि पञ्च।

(B) Write critical notes on any *two* of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपा लिहा :

(i) अधिकारी

(ii) अज्ञानम्

(iii) प्राणाः

(iv) पञ्चकोषाः।

2. (A) Explain fully the nature of Añtman. [10]

अनात्म्याचे स्वरूप संपूर्ण स्पष्ट करा.

Or

(किंवा)

Explain in detail concept of स्थूलशरीर.

स्थूलशरीराची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

P.T.O.

- (B) रिक्तस्थानानि पूरयतु (कान्यपि पञ्च) : [10]
 रिकाम्या जागा भरा (कोणत्याही पाच) :
 (i) आत्मनः किं निमित्तं दुखम् निमित्तम्।
 (ii) तितिक्षा नाम विच्छेद व्यतिरिक्तं शीतोब्तादि द्वंद्वसहनम्।
 (iii) अन्तःकरणं नाम बुद्धिश्चित्तमतंकारश्चेति।
 (iv) कूर्मश्च कृकरो देवदत्तो धनंजय इति।
 (v) असत्यस्वरूपः न भवति।
 (vi) अवस्थात्रयं नाम जाग्रत स्वप्न।
 (vii) सूक्ष्मशरीरं नाम अपंचीकृत भूत कार्य लिङ्गम्।

3. (A) Explain with reference to the context any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

- (i) रूपरतिस्पर्शवान् वायुः।
 (ii) उत्क्षेपणापक्षेपणाकुञ्चनप्रसारणगमनानि पञ्च कर्माणि।
 (iii) अभावः चतुर्विधः।

- (B) Write critical notes on any *two* of the following : [10]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपा लिहा :

- (i) उपमान
 (ii) अनुमान
 (iii) शाब्दज्ञान
 (iv) अयथार्थानुभवः।

4. (A) Explain fully the 'इन्द्रियार्थषड्विध सन्निकर्षः'. [10]

'इन्द्रियार्थषड्विध सन्निकर्षः' सविस्तर स्पष्ट करा.

Or
(किंवा)

Explain fully Seven Padarthas mentioned in 'Tarksamgraha'.
तर्कसंग्रहातील सप्तपदार्थांचे विवेचन करा.

(B) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च) : [10]

योग्य जोड्या जुळवा (कोणत्याही पाच) :

(i) द्रव्याणि	—	सप्त
(ii) गुणाः	—	नव
(iii) पदार्थाः	—	चतुर्विंशति
(iv) विशेषाः	—	चतुर्विधः
(v) अभावः	—	अनन्ताः
(vi) तेजः	—	रूपरहितस्पर्शवान्
(vii) वायुः	—	उष्णस्पर्शवत्

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3027

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

ARABIC

General Paper III

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English or Urdu or Marathi any *two* of the following passages : [16]

(الف) ”كُنَّا فِي بَيْتِ عَمَّنَا يَوْمَ الْخَمِيسِ الْمَاضِي، وَحِينَ مَاعَدُنَا مِنَ الْمَسْجِدِ

صَبَاحاً - وَأَخَذْنَا مَجْلِسَنَا فِي غُرْفَةٍ وَاسِعَةٍ مِنْ غُرْفِ الْبَيْتِ - سَمِعْنَا

صَوْتَ الْجَرَسِ مِنَ الْبَابِ، يَرُنُّ بِشِدَّةٍ - فَعَرَفْنَا مَا جِدُّ أَنَّهُ بَائِعُ

الْصُّحُفِ، أَحْفَرَ صَحِيفَةَ الصَّبَاحِ فَفَتَحَ الْبَابَ وَ أَخَذَ مِنَ الْبَائِعِ ثَلَاثَ

صُحُفٍ وَعَرَضَهَا عَلَيْنَا - فَأَخَذَ كُلُّ مِّنَّا صَحِيفَتَهُ الْمُخْتَارَةَ وَيَدُ أَنَا

نَقْرَأُ - إِطَّلَعْنَا عَلَى أَخْبَارِ مَحَلِّيَّةٍ وَ أَنْبَاءِ عَالِمِيَّةٍ وَ حَصَلَتْ لَنَا

مَعْلُومَاتٌ كَثِيرَةٌ - ثُمَّ قَالَ لِي مَا جِدُّ حَظُّنَا سَعِيدٌ -“

(ب) ”مَا جِدُّ : وَعَدْتَنَا يَا نَاصِرُ أَنْ تَصِفَ لَنَا الْمَسْرُوحِيَّةَ، فَأَبَدَ الْآنَ - نَاصِرُ

: فِي الْأُسْبُوعِ الْمَاضِي قَامَتُ مَسْرُوحِيَّةٌ تَارِيخِيَّةٌ فِي مَدْرَسَتِنَا وَلَمَّا

P.T.O.

دَخَلْتُ الْقَاعَةَ مَعَ الزَّمَلَاءِ جَلَسْنَا عَلَى مَقَاعِدُ مُتَجَاوِرَةً، وَبَعْدَ قَلِيلٍ
 اِمْتَلَأَتِ الْمَقَاعِدُ بِالْمُتَفَرِّجِينَ، وَحَصَلْتُ عَلَى بَرِّ نَامِجِ الْمَسْرَحِيَّةِ،
 وَعَرَفْتُ إِسْمَ الرِّوَايَةِ الَّتِي عُرِضَتْ، كَمَا عَرَفْتُ الْمُمَثِّلِينَ الَّذِينَ قَامُوا
 بِأَدْوَارِ الزَّجَالِ وَالْمُمَثِّلَاتِ اللَّتِي قُضِيَ بِأَدْوَارِ النِّسَاءِ- ثُمَّ اطْفِئَتْ
 الْأَنْوَارُ الَّتِي فِي الْقَاعَةِ وَبَدَأَ التَّمَثِيلُ وَبَعْدَ بَضْعِ سَاعَاتٍ اِنْتَهَتْ
 الْمَسْرَحِيَّةُ وَخَرَجْنَا مِنَ الْمَسْرَحِ-“

(ج) ”الْخَلَّةُ حَيَوَانٌ صَغِيرٌ- أَلْهَمَ اللَّهُ النَّحْلَةَ دِقَّةَ الصَّنْعَةِ، فِي بِنَاءِ بَيْتِهَا-
 فَتَجْمَعُ فِيهِ الدَّخَائِرُ، وَلَهَا أَرْبَعُ أَرْجُلٍ وَيَدَانِ- تَجْمَعُ بِهَا مِنْ وَرَقِ
 الْأَشْجَارِ، وَالزَّهْرِ وَالثَّمَارِ- الرُّطُوبَاتِ الدُّهْنِيَّةِ الَّتِي تَبْنِي بِهَا بَيْتَهَا-
 وَلَهَا أَرْبَعَةُ أَجْحَةٍ خَفِيفَةٍ حَرِيرِيَّةٍ تَسْبَحُ بِهَا فِي جَوِّ السَّمَاءِ- وَلَهَا
 حُمَةٌ حَادَّةٌ- كَأَنَّهَا شَوْكَةٌ تُدْفِعُ بِهَا عَنْ نَفْسِهَا- وَتَأْكُلُ مِنَ الثَّمَارِ وَتَمْتَصُّ
 رَحِيقَ الْأَزْهَارِ وَتُخْرِجُ لَنَا مِنْ بَطْنِهَا عَسَلًا حُلْوًا الذِّيذَاءَ مُخْتَلِفًا الْوَانُهُ فِيهِ
 شِفَاءٌ لِلنَّاسِ-“

2. (A) Explain any *one* of the following Surahs :

[8]

(١) الْبُرُوجُ

(٢) الْحَجَرَاتُ

(٣) الْإِنْفِطَارُ

(B) Summarise any *two* of the following :

[8]

(١) الكُوخُ وَ الْقَصْرُ

(٢) جَوَامِعُ الْكَلِيمِ

(٣) أَخْلَاقُ الْمُؤْمِنِ

3. (A) Explain with reference to the context any *four* of the following :

[8]

(١) أَلَجَدُّ فِي الْجَدِّ وَ الْحَرَمَانُ فِي الْكَسَلِ

فَانصَبْ تَصَبُّ عَنْ قَرِيبٍ غَايَةَ لَامِلَ

(٢) وَاصِيرِ عَلَيَّ كَلِّ مَا يَأْتِي الزَّمانَ بِهِ

صَبَرَ الْحَسَامِ بِكَفِّ الدَّارِعِ الْبَطْلِ

(٣) وَاسْتَشْهَرَ الْحَلَمَ فِي كُلِّ الْأُمُورِ وَلَا

تُسْرِعْ بِنَادِرَةٍ يَوْمًا أَلَى رَجُلٍ

(٤) وَإِنْ يُلِيَتْ بِشَخْصٍ لَا خِلَاقَ لَهُ

فَكُنْ كَأَنَّكَ لَمْ تَسْمَعْ وَلَمْ يَقُلْ

(٥) وَلَا يُغَيِّرَنَّكَ مِنْ تَبَدُّلِ بَشَائِشَتِهِ

مِنْهُ إِلَيْكَ فَإِنَّ السُّمَّ فِي الْعَسَلِ

(٦) وَإِنْ أَزَدْتَ نَجَاحًا أَوْ بُلُوغًا مَنِيًّا

فَاكْتُمُ أُمُورَكَ عَنِ حَافٍ وَ مَنْتَعَلِ

(B) Write the short notes on any *two* of the following : [8]

(١) عَائِشَةُ تَيْمُورِيَّةُ

(٢) أَبُو الْحَتَّاهِيَّةُ

(٣) الْيَشَارُ بْنُ بُرْدٍ

(٤) الْفَرَزْدَقُ

4. Define with examples any *two* of the following : [16]

(١) الْحُرُوفُ الْمُمَشَّبَةُ بِالْفِعْلِ

(٢) الْأَعْدَادُ

(٣) أَدْوَاتُ الشَّرْطِ

(٤) التَّشْبِيهُ

5. (A) Translate into English the following passage : [8]

”الْهِنْدُ وَطَنِي هِيَ قَطْرٌ غَنِيٌّ - أَرْضُهَا خَصْبَةٌ وَصَالِحَةٌ لِلزَّرَاعَةِ وَ أُنْمَارُهَا كَثِيرَةٌ -
وَ جَوُّهَا مُعْتَدِلٌ وَ سَمَاءُهَا صَافِيَةٌ - وَ خَيْرُ أَتْنَهَا كَثِيرَةٌ - الْهِنْدُ بَلَدُ الصَّنَاعَةِ تُكثِرُ فِيهَا
الصَّنَاعَاتُ الْمُخْتَلِفَةَ وَ تُعْتَبَرُ مِنْ أَهَمِّ مَرَاكِزِ الصَّنَاعَةِ فِي آسِيَا - شَعْبُهَا كَرِيمٌ يُحِبُّ
الضَّيْفَ وَ يَكْرَهُ الْفُقَرَاءَ - وَ طَنُنَا أَعْظَمُ جَمْهُورِيَّةٍ فِي الْعَالَمِ -“

(B) Translate into Arabic the following passage : [8]

“The city of Madras is distinguished by its moderate climate. It is not extremely hot in summer like other cities nor extremely cold during winter. The city experiences seasonal rains which provide water to the animals and plants and therein are many ministerial offices, colleges, institutes and schools in it. It is an industrial and commercial city. An airport, highways and the Railway Station connect her with the other states of India.”

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3028

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

ECONOMICS

General Paper III

(Economic Development and Planning)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the concept of economic development.

(ii) State the causes of vicious circle of poverty.

(iii) What is Indirect Foreign Investment ?

(iv) State the objectives of monetary policy.

(v) State the needs of economic planning.

(vi) State the external Bottlenecks of economic development.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Explain the difference between Economic growth and Economic development.

P.T.O.

- (ii) Explain the population explosion in economic development.
- (iii) State the causes of low productivity of agriculture.
- (iv) State the tools of Fiscal Policy.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (i) What is meant by developing country ? Explain the economic and socio characteristics of a developing country.
- (ii) Explain the inclusive growth approach in Eleventh Five Year plan.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Approach of balanced growth
- (ii) Centralised planning
- (iii) State the concepts of Schumpeter innovation.
- (iv) State the main constraints of advanced technology.
- (v) Regional planning and National planning
- (vi) Production function.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची **100** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (i) आर्थिक विकासाची संकल्पना स्पष्ट करा.

- (ii) दारिद्र्याच्या दुष्टचक्राची कारणे सांगा.
- (iii) अप्रत्यक्ष परकीय गुंतवणुक म्हणजे काय ?
- (iv) चलनविषयक धोरणाची उद्दिष्टे सांगा.
- (v) नियोजनाची गरज सांगा.
- (vi) आर्थिक विकासातील बाह्य अडथळे सांगा.

2. खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) आर्थिक विकास आणि आर्थिक वृद्धीमधील फरक स्पष्ट करा.
- (ii) लोकसंख्या प्रस्फोट आर्थिक विकासातील अडथळा स्पष्ट करा.
- (iii) शेतीची उत्पादकता कमी असव्याचे कारणे सांगा.
- (iv) राज्यकोषीय धोरणाची साधने सांगा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तरे लिहा : [20]

- (i) विकसनशील देश म्हणजे काय ? विकसनशील देशाची आर्थिक व सामाजिक वैशिष्टे स्पष्ट करा.
- (ii) अकराव्या पंच वार्षिक योजनेतील सर्व समावेशक वृद्धी दृष्टीकोन स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) संतुलित विकासाचा दृष्टीकोन
- (ii) केंद्रीत नियोजन
- (iii) शुम्पीटर यांची नवप्रवर्तकाची संकल्पना सांगा.
- (iv) प्रगत तंत्रज्ञान वापरातील प्रमुख अडथळे सांगा.
- (v) प्रादेशिक नियोजन आणि राष्ट्रीय नियोजन
- (vi) उत्पादन फलन.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3029

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

ECONOMICS

Special Paper III

S-3 : International Economics

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (i) Explain the determinants of Terms of Trade.
 - (ii) Explain the role of Multinational Companies in Economic Development.
 - (iii) Explain the importance of International Trade.
 - (iv) Explain the concept of Interregional Trade.
 - (v) Explain the types of Tariff.
 - (vi) Write objectives of World Trade Organisation.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
 - (i) Explain Arguments in favour of Free Trade Policy.
 - (ii) Explain direction of India's Foreign Trade.
 - (iii) Explain the scope of International Economics.
 - (iv) Explain features and importance of Balance of Trade.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) What is meant by Variable Exchange Rate ? Explain merits and demerits of Variable Exchange Rate.
- (ii) Explain the Comparative Cost Advantage Theory.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Protection Policy
- (ii) Intra Industry Trade
- (iii) India and World Trade Organisation
- (iv) Convertibility of Rupee
- (v) Multinational Companies
- (vi) Assumptions of Hecksher-Ohlin Theory.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (i) व्यापारशर्ती निश्चित करणारे घटक स्पष्ट करा.
- (ii) आर्थिक विकासातील बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- (iii) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे महत्व स्पष्ट करा.
- (iv) आंतरप्रादेशिक व्यापार संकल्पना स्पष्ट करा.
- (v) प्रशुल्काचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (vi) जागतिक व्यापार संघटनेची उद्दिष्टे लिहा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) खुल्या व्यापार धोरणाच्या बाजूचे युक्तिवाद स्पष्ट करा.
- (ii) भारताच्या परकिय व्यापाराची दिशा स्पष्ट करा.
- (iii) आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (iv) व्यापारतोलाची वैशिष्ट्ये व महत्व स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) बदलता विनिमय दर म्हणजे काय ? बदलत्या विनिमय दराचे फायदे-तोटे स्पष्ट करा.
- (ii) तुलनात्मक खर्च-लाभ सिद्धान्त स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) संरक्षित व्यापार धोरण
- (ii) आंतरउद्योग व्यापार
- (iii) जागतिक व्यापार संघटना आणि भारत
- (iv) रुपयाची परिवर्तनियता
- (v) बहुराष्ट्रीय कंपन्या
- (vi) हेक्शाचर-ओहलिन सिद्धांताची गृहिते.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3030

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

ECONOMICS

Special Paper IV

(S-4 : Elementary Quantitative Technique)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Explain the functions of Statistics.
- (ii) Explain the methods of collecting primary data.
- (iii) Explain the merits and demerits of median.
- (iv) Explain the types of Correlation.
- (v) Explain the concept of Elasticity of Demand.
- (vi) State the steps of Chi-square test.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) What is Statistics ? Explain the limitations of statistics.
- (ii) (a) Find out Arithmetic mean of the following series :

55, 66, 52, 72, 65, 58, 60.

P.T.O.

(b) Marks of T.Y. B.A. students in Economics Paper 3 is given, prepare discrete frequency distribution :

21, 20, 20, 22, 20, 22, 30, 21, 22, 30, 21, 22, 25, 30,
21, 25, 20, 22, 21, 20.

(iii) What is meant deviation ? State the merits and demerits of mean deviation.

(iv) What is Arithmetic mean ? Explain the merits and demerits of Arithmetic mean.

3. Answer the following questions (any one) : [20]

(i) (a) Find out the compound interest on Rs. 20,000 for 4 years at 5% p.a. interest rate.

(b) Find the simple interest on Rs. 24,000 for 3 years at 12% p.a. interest rate.

(ii) What is Mode ? Explain the merits and demerits of mode.

4. Write short notes on (any four) : [20]

(i) Scope of Statistics

(ii) Sources of secondary data

(iii) Deviation coefficient

(iv) Formulation of Hypothesis

(v) Importance of Index Number

(vi) Basic Concept of Population.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा (कोणतेही चार) : [20]

(i) संख्याशास्त्राची कार्ये स्पष्ट करा.

(ii) प्राथमिक माहिती मिळविण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा.

(iii) मध्यकाचे गुण-दोष स्पष्ट करा.

(iv) सहसंबंधाचे प्रकार स्पष्ट करा.

(v) मागणीच्या लवचिकतेची संकल्पना स्पष्ट करा.

(vi) ची-स्क्वेअर चाचणीच्या पायऱ्या सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

(i) संख्याशास्त्र म्हणजे काय ? संख्याशास्त्राच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

(ii) (a) खालील पदमालेच्या आधारे गणितीय मध्य काढा :

55, 66, 52, 72, 65, 58, 60.

(b) तृतीय वर्ष कला शाखेतील अर्थशास्त्र पेपर-3 मध्ये विद्यार्थ्यांना मिळालेले

गुण खालीलप्रमाणे आहेत. त्यावरून खंडीत वारंवारिता तयार करा :

21, 20, 20, 22, 20, 22, 30, 21, 22, 30, 21, 22, 25, 30,

21, 25, 20, 22, 21, 20.

(iii) सरासरी विचलन म्हणजे काय ? सरासरी विचलनाचे गुण-दोष सांगा.

(iv) अंकगणितीय सरासरी (मध्य) म्हणजे काय ? अंकगणितीय सरासरीचे गुण-दोष

स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) (a) 20,000 रुपये रकमेवर 4 वर्षे मुदतीसाठी द.सा.द.शे. 5% दराने चक्रवाढ व्याज काढा.
- (b) द.सा.द.शे. 12% दराने 24,000 रुपयाचे 3 वर्षांचे सरळव्याज काढा.
- (ii) बहुलक म्हणजे काय ? बहुलकाचे गुण-दोष स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) संख्याशास्त्राची व्याप्ती
- (ii) दुय्यम माहितीचे स्रोत
- (iii) विचळनाचा सहगुणक
- (iv) गृहिकृत्यांची रचना व मांडणी
- (v) निर्देशांकाचे महत्व
- (vi) समष्टी संकल्पना किंवा एकूण संख्या.

[5101]-3030

(S-4 : Public Finance)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the role of government in an economy.

(ii) State the effects of Public expenditure.

(iii) Explain the concepts of 'Impact of Tax' and 'Incidence of Tax'.

(iv) What is Fiscal Policy ?

(v) Explain the concept of 'Balanced Budget'.

(vi) State the meaning of 'Deficit Financing'.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Explain the nature and scope of Public Finance.

(ii) Explain the types of Public debt.

(iii) Explain the recommendations of 13th Finance Commission.

(iv) Explain the causes of deficit financing.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

(i) What is Public Expenditure ? Explain the causes of increase in Public Expenditure.

(ii) Discuss the trends in India's Deficit Financing since, 2001.

4. Write short notes on (any four) : [20]
- (i) Methods of Repayment of Public Debt
 - (ii) Classification of Public Expenditure
 - (iii) Private Finance and Public Finance
 - (iv) Preparation of Indian Central Budget
 - (v) Centre-State Conflict
 - (vi) Role of Fiscal Policy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (i) अर्थव्यवस्थेत सरकारची भूमिका स्पष्ट करा.
 - (ii) सार्वजनिक खर्चाचे परिणाम सांगा.
 - (iii) 'कराघात' आणि 'करभार' संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (iv) राजकोषीय धोरण म्हणजे काय ?
 - (v) समतोल अंदाजपत्रकाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (vi) तुटीच्या अर्थभरण्याचा अर्थ सांगा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) सार्वजनिक आयव्ययाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

- (ii) सार्वजनिक कर्जाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (iii) तेराव्या वित्त आयोगाच्या शिफारशी स्पष्ट करा.
- (iv) तुटीच्या अर्थभरण्याची कारणे स्पष्ट करा.
3. खालील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा : [20]
- (i) सार्वजनिक खर्च म्हणजे काय ? सार्वजनिक खर्च वाढीची कारणे स्पष्ट करा.
- (ii) '2001 पासूनच्या भारताच्या तुटीच्या अर्थभरण्याची प्रवृत्ती' चर्चा करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) सार्वजनिक कर्ज परतफेडीच्या पद्धती
- (ii) सार्वजनिक खर्चाचे वर्गीकरण
- (iii) खाजगी आयव्यय आणि सार्वजनिक आयव्यय
- (iv) भारताच्या केंद्रीय अंदाजपत्रकाची तयारी
- (v) केंद्र-राज्य वित्तीय संघर्ष
- (vi) राजकोषीय धोरणाची भूमिका.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3031

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

POLITICAL SCIENCE

General Paper III

(Political Ideologies)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions of the following (in **100** words each) : [20]

(1) Write meaning and nature of Ideology.

(2) Write meaning and definition of Nationalism.

(3) Write meaning and definition of Democratic Socialism.

(4) State M. Phule's thought on equality.

(5) Surplus Value.

(6) M. Gandhi's concept of Truth.

2. Attempt any *two* questions of the following (in **200** words each) : [20]

(1) Write Dialectic Materialism of Karl Marx.

P.T.O.

- (2) Explain the concept of Corporate State.
- (3) Write Dr. Ambedkar's thought on Democracy.
- (4) Write in detail Feminism in India.
3. Attempt any *one* question of the following (in 400 words) : [20]
- (1) Explain in detail characteristics of Democratic Socialism.
- (2) Explain M. Gandhi's concept of Truth and write in detail techniques of Satyagraha.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (1) Internationalism
- (2) End of Ideology
- (3) Dr. Ambedkar's views on Religion
- (4) Wither Away of State
- (5) Women's Representation
- (6) M. Gandhi's views on non-violence.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]
- (1) विचारप्रणालीचा अर्थ आणि स्वरूप लिहा.

- (2) राष्ट्रवादाचा अर्थ आणि व्याख्या लिहा.
- (3) लोकशाही समाजवादाचा अर्थ व व्याख्या लिहा.
- (4) म. फुले यांचे समतेविषयीचे विचार सांगा.
- (5) अतिरिक्त मूल्य.
- (6) म. गांधीजीची सत्याची संकल्पना.
2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दांत) : [20]
- (1) कार्ल मार्क्सचा द्वंदात्मक भौतिकवाद लिहा.
- (2) महामंडळात्मक राज्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) डॉ. आंबेडकरांचे लोकशाहीविषयक विचार लिहा.
- (4) भारतातील स्त्रीवाद सविस्तर लिहा.
3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दांत) : [20]
- (1) लोकशाही समाजवादाची वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
- (2) म. गांधीजीची सत्याग्रहाची संकल्पना स्पष्ट करून सत्याग्रहाची साधने सविस्तर लिहा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) आंतरराष्ट्रवाद
- (2) विचारप्रणालीचा अंत
- (3) डॉ. आंबेडकरांचे धर्मविषयक विचार
- (4) राज्य विरून जाणे
- (5) महिला प्रतिनिधित्व
- (6) म. गांधीजीचे अहिंसाविषयक विचार.

[5101]-3031

(Local Self-Government in Maharashtra)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions of the following (in **100** words each) : [20]

- (1) Gram Sabha
- (2) Mayor
- (3) Election Reforms
- (4) Prin. P.B. Patil Committee
- (5) Impact of Leadership on development
- (6) Importance of Local Self-Government.

2. Attempt any *two* questions of the following (in **200** words each) : [20]

- (1) Importance of 73rd amendment.
- (2) Explain the structure, powers and functions of State Election Commission.
- (3) Explain the challenges before local self-government.
- (4) Explain the composition, powers and functions of Gram Panchayat.

3. Attempt any *one* question of the following (in **400** words) : [20]

- (1) Explain the composition, powers and functions of Zilla Parishad.

(2) Explain the composition, powers and functions of Municipal Corporation.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Balwantraji Mehta Committee
- (2) Functions of Gram Sabha
- (3) Chief Executive Officer of Zilla Parishad
- (4) Models of emerging leadership
- (5) Nagar Panchayat
- (6) Women's representation in Panchayat Raj System.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]

- (1) ग्रामसभा
- (2) महापौर
- (3) निवडणुक सुधारणा
- (4) प्राचार्य पी.बी. पाटील समिती
- (5) विकासावरील नेतृत्वाचा प्रभाव
- (6) स्थानिक स्वराज्य संस्थेचे महत्व.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दांत) : [20]
- (1) 73व्या घटनादुरुस्तीचे महत्त्व
 - (2) राज्य निर्वाचन आयोग रचना, कार्ये व अधिकार स्पष्ट करा.
 - (3) स्थानिक स्वराज्य संस्थेसमोरील आव्हाने स्पष्ट करा.
 - (4) ग्रामपंचायतीची रचना, अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दांत) : [20]
- (1) जिल्हापरिषदेची रचना, अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
 - (2) महानगरपालिकेची रचना, अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा द्या (कोणतेही चार) : [20]
- (1) बलवंतराय मेहता समिती
 - (2) ग्रामसभेची कार्ये
 - (3) जिल्हापरिषदेचा मुख्य कार्यकारी अधिकारी
 - (4) नेतृत्वाच्या उदयाची प्रारूपे
 - (5) नगरपंचायत
 - (6) पंचायतराज व्यवस्थेतील महिला प्रतिनिधीत्व.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3032

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

POLITICAL SCIENCE

Special Paper III

(Public Administration)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions of the following (in **100** words each) : [20]
 - (a) Mention the significance of Public Administration.
 - (b) State the 'Behavioural Approach to study public Administration.
 - (c) The concept of 'Good Governance'.
 - (d) Importance of recruitment in personnel administration.
 - (e) Mention the scope of Public Administration.
 - (f) Mention the characteristics of Budget.

2. Attempt any *two* questions of the following (in **200** words each) : [20]
 - (a) Explain the types of Budget.
 - (b) Explain the need of training.
 - (c) Define 'Bureaucracy' and explain the merits of Bureaucracy.
 - (d) Explain the objectives of E-Governance.

P.T.O.

3. Attempt any *one* question of the following (in **400** words each) : [20]
- (a) Describe the budgetary process in India.
(b) Describe the challenges before Good Governance in India.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (a) Public-private partnerships
(b) New Public Administration : Its Goals
(c) Legislative control over administration
(d) Nature of Budget
(e) Principles of promotion
(f) Administrative accountability.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही **चार** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **100** शब्दात) : [20]
- (अ) लोकप्रशासनाचे महत्व लिहा.
(ब) लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाचा वर्तनवादी दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
(क) 'सु-शासनाची' संकल्पना.
(ड) सेवक प्रशासनातील भरतीचे महत्व.
(इ) लोकप्रशासनाची व्याप्ती लिहा.
(फ) अंदाजपत्रकाची वैशिष्ट्ये लिहा.
2. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **200** शब्दात) : [20]
- (अ) अंदाजपत्रकाचे प्रकार स्पष्ट करा.

- (ब) प्रशिक्षणाची गरज स्पष्ट करा.
- (क) 'नोकरशाही'ची व्याख्या लिहा आणि नोकरशाहीचे गुण स्पष्ट करा.
- (ड) 'ई-शासना'ची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दात) : [20]
- (अ) भारतातील अंदाजपत्रकीय प्रक्रियेचे वर्णन करा.
- (ब) भारतातील सु-शासनासमोरील आव्हानांचे वर्णन करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (अ) सार्वजनिक-खाजगी भागीदारी
- (ब) नवीन लोकप्रशासनाचे लक्ष्य
- (क) प्रशासनावरील विधीमंडळाचे नियंत्रण
- (ड) अंदाजपत्रकाचे स्वरूप
- (इ) बढतीचे तत्व
- (फ) प्रशासकीय उत्तरदायित्व.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3033

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

POLITICS

Special Paper IV

(International Politics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

(a) Mention the definition and scope of the term 'International Politics'.

(b) Mention the factors threatening the Global Security.

(c) State the functions of Diplomates.

(d) Mention the challenges before Disarmament.

(e) State the meaning and types of the term 'Human Rights'.

(f) Give the meaning and nature of the term Environmentalism.

P.T.O.

- 2.** Attempt any *two* questions (in **200** words each) : [20]
- (a) Give the meaning and definitions of the term 'National Power.'
Discuss various methods put limitations on the use of national power.
 - (b) Define the term 'Forced Diplomacy'. Explain its features.
 - (c) Take a brief review of various Human Rights Movements.
 - (d) Explain the meaning, causes and consequences of the term 'Terrorism'.
- 3.** Attempt any *one* question in **400** words : [20]
- (a) Explain, the meaning and various features of the term 'Balance of Power'. Discuss the reasons for the concept of Balance of Power becoming outdated today.
 - (b) Explain, the concept 'Disarmament'. Discuss its nature and necessity.
- 4.** Write short notes on (any *four*) : [20]
- (a) Idealist theory of International Politics
 - (b) Techniques of Balance of Power
 - (c) Regional Security : Meaning and Nature
 - (d) Types of Diplomacy
 - (e) Comprehensive Test Ban Treaty (CTBT)
 - (f) Types of Terrorism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दात) : [20]
 - (अ) 'आंतरराष्ट्रीय राजकरण' या संज्ञेची व्याख्या लिहून व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - (ब) जागतिक सुरक्षिततेस धोका निर्माण करणारे घटक लिहा.
 - (क) राजनयज्ञाची कार्ये लिहा.
 - (ड) निःशस्त्रीकरणापुढील आव्हाने स्पष्ट करा.
 - (इ) 'मानवी हक्क' संकल्पनेचा अर्थ सांगून प्रकार लिहा.
 - (फ) पर्यावरणवादाचा अर्थ आणि स्वरूप लिहा.
2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न लिहा (प्रत्येकी 200 शब्दात) : [20]
 - (अ) 'राष्ट्रीय सत्ता' संकल्पनेचा अर्थ आणि व्याख्या लिहा. राष्ट्रीय सत्ता नियंत्रित करणाऱ्या प्रक्रिया स्पष्ट करा.
 - (ब) 'सक्तीचा राजनय' संकल्पनेची व्याख्या लिहून वैशिष्ट्ये लिहा.
 - (क) विविध मानवी हक्क चळवळींचा थोडक्यात आढावा घ्या.
 - (ड) 'दहशतवाद' संकल्पना स्पष्ट करून कारणे व परिणामांची चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दात) : [20]
 - (अ) 'सत्ता संतुलन' संकल्पनेचा अर्थ सांगून वैशिष्ट्ये लिहा. सत्ता संतुलनाच्या काल-बाह्यतेच्या कारणांची चर्चा करा.

(ब) 'निःशस्त्रीकरण' संकल्पना स्पष्ट करा. निःशस्त्रीकरणाचे स्वरूप आणि आवश्यकता स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(अ) आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचा आदर्शवादी सिद्धांत

(ब) सत्तासंतुलनाची तंत्रे

(क) प्रादेशिक सुरक्षितता : अर्थ आणि स्वरूप

(ड) राजनयाचे प्रकार

(इ) सर्वसमावेशक अणुचाचणी बंदी करार (सी.टी.बी.टी.)

(फ) दहशतवादाचे प्रकार.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3034

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

HISTORY

General Paper III

[History of the World in 20th Century (1914-1992)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Define the concept 'Socialism'.
- (ii) What is meant by 'Globalisation' ?
- (iii) Why did USA enter the World War I ?
- (iv) State the objectives of the United Nations.
- (v) State the objectives of 'SAARK'.
- (vi) What is meant by liberalization ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) State the causes of the World War I.
- (ii) State the consequences of the Great Depression of 1929.
- (iii) Give an account of the rise of America as a World Power.
- (iv) Explain the role of India in Non-Alignment Movement.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) Evaluate the achievements of League of Nations.
- (ii) State the consequences of World War II.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Economic Imperialism
- (ii) New Economic Policy of Lenin
- (iii) Nazism
- (iv) Rome-Berlin-Tokyo Axis
- (v) Glasnost and Perestroika
- (vi) Terrorism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. पुढील प्रश्नांची उत्तरे **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (i) 'समाजवाद' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ii) 'जागतिकीकरण' म्हणजे काय ?
- (iii) पहिल्या महायुद्धात अमेरिकेने का प्रवेश केला ?
- (iv) संयुक्त राष्ट्र संघाची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- (v) सार्कची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- (vi) उदारीकरण म्हणजे काय ?

2. पुढील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) पहिल्या महायुद्धाची कारणे सांगा.
- (ii) सन 1929 च्या महामंदीचे परिणाम सांगा.
- (iii) एक जागतिक सत्ता म्हणून अमेरिकेच्या उदयाचा वृतांत द्या.
- (iv) अलिप्तवादी चळवळीतील भारताची भूमिका स्पष्ट करा.
3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) राष्ट्रसंघाच्या कार्याचे मुल्यमापन करा.
- (ii) दूसऱ्या महायुद्धाचे परिणाम सांगा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) आर्थिक साम्राज्यवाद
- (ii) लेनिनचे नवे आर्थिक धोरण
- (iii) नाझिझम
- (iv) रोम-बर्लिन-टेकीयो अक्ष
- (v) ग्लासनोस्ट आणि पेरोस्त्राईका
- (vi) दहशतवाद.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3035

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

HISTORY

Special Paper III

(Introduction to History)

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 50

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *two*) : [10]
 - (1) What is 'Oral History' ?
 - (2) State the importance of Pune Archives.
 - (3) Write the relationship between History and Sociology.
 - (4) Explain the contribution of R.C. Majumdar to the writing of Ancient Indian History.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *one*) : [10]
 - (1) Discuss the main definitions of History.
 - (2) Examine the relationship between History and Geography.

3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]
 - (1) Discuss in detail, the process of external criticism.
 - (2) Describe the principles of Imperialist Historiography.

4. Write short notes on (any *two*) : [10]
 - (1) Marxism
 - (2) Secondary sources
 - (3) G.H. Khare
 - (4) D.D. Kosambi.

P.T.O.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 50

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
 - (1) 'मौखिक इतिहास' म्हणजे काय ?
 - (2) पुणे पुराभिलेखागाराचे महत्व सांगा.
 - (3) इतिहास आणि समाजशास्त्र यांच्यातील सहसंबंध लिहा.
 - (4) प्राचीन भारतीय इतिहास लेखनातील आर.सी. मजुमदार यांचे योगदान स्पष्ट करा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [10]
 - (1) इतिहासाच्या प्रमुख व्याख्यांची चर्चा करा.
 - (2) इतिहास आणि भूगोल यांच्यातील सहसंबंधांचे परीक्षण करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]
 - (1) बहिरंग परीक्षणाच्या प्रक्रीयेची सविस्तर चर्चा करा.
 - (2) साम्राज्यवादी इतिहासलेखनशास्त्राची तत्वे वर्णन करा.
4. संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
 - (1) मार्क्सवाद
 - (2) दुय्यम साधने
 - (3) ग.ह. खरे
 - (4) दा.ध. कोसंबी.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3036

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

HISTORY

Special Paper IV

[History of Asia in 20th Century (1914 to 1992)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the concept of 'Pan-Islamism'.

(ii) State the background of Indo-China war of 1962.

(iii) What do you know about the 'Suez Crisis' ?

(iv) Write in brief the modernization of Turkastan by Mustafa-Kemal Pasha.

(v) Give an account of the Wahabi Movement.

(vi) State the foreign policy of India with reference to South East Asia.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Explain the foreign policy of Japan during 1950 to 1992.

P.T.O.

- (ii) Take a review of the reforms in Iran by Reza Shah Pahlavi.
- (iii) State the causes of the rise of Arab Nationalism.
- (iv) Discuss the role of Ibn-Saud in Saudi Arabia.
3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) Write in detail, the causes of the Communist Revolution of 1949 in China.
- (ii) Explain the various phases of the Creation Israel.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Welfare Dictatorship
- (ii) Atlantic Character
- (iii) Philosophy of Dr. Sun-Yat-Sen
- (iv) General Mac-Arthur
- (v) Rashid Ali
- (vi) ASIAN.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

(i) अखिल इस्लामवाद (Pan-Islamism) ही संकल्पना स्पष्ट करा.

- (ii) 1962च्या भारत-चीन युद्धाची पार्श्वभूमी सांगा.
- (iii) 'सुवेझ-संघर्ष' याविषयी तुम्हांस काय माहिती आहे ?
- (iv) मुस्ताफा केमाल पाशाने तुर्कस्थानचे केलेले आधुनिकीकरण थोडक्यात लिहा.
- (v) वहाबी चळवळीचा वृत्तान्त द्या.
- (vi) आग्नेय आशियाच्या संदर्भात भारताचे परराष्ट्रीय धोरण सांगा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) 1950 ते 1992 या काळातील जपानचे परराष्ट्रीय धोरण स्पष्ट करा.
- (ii) रेझा शहा पहलवीने इराणमध्ये घडवून आणलेल्या सुधारणांचा आढावा घ्या.
- (iii) अरब राष्ट्रवादाच्या उदयाची कारणे सांगा.
- (iv) सौदी अरेबियातील इब्न सौदच्या भूमिकेची चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाची उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) 1949 च्या चीनमधिल साम्यवादी क्रांतीची कारणे सविस्तर लिहा.
- (ii) इस्त्रायल निर्मितीचे विविध टप्पे स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) कल्याणकारी हुकूमशाही
- (ii) अँट्लान्टीक सनद
- (iii) डॉ. सन-यत-सेनचे तत्त्वज्ञान
- (iv) जनरल मॅक ऑर्थर
- (v) रशिद अली
- (vi) आशियान.

[5101]-3036

[History of U.S.A. (1914 to 1992)]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) State the objectives of the 'New Deal'.

(ii) Explain the concept of 'Apartheid'.

(iii) Discuss the movement for the rights of Women in America.

(iv) What do you know about 'Berlin Crisis' ?

(v) Explain the nature of Cold War.

(vi) State the concept of Globalization.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) State the consequences of the Great Depression of 1929.

(ii) Explain the Contribution of America in the foundation of the United Nations.

(iii) What do you know about the Korean Crisis ?

(iv) Explain the America-India relations.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

(i) Discuss the role of America in the 'First World War'.

(ii) Take a detailed review of disintegration of Russia.

4. Write short notes on (any four) : [20]
- (i) Super power
 - (ii) Truman plan
 - (iii) Role of America in Second World War
 - (iv) Mac-Arthur
 - (v) SEATO
 - (vi) Arab-Israel Conflict.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (i) 'न्यू डील'ची उद्दिष्टे सांगा.
 - (ii) 'वांशिक भेदभाव' संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (iii) अमेरिकेतील स्त्री हक्क चळवळीची चर्चा करा.
 - (iv) बर्लिन संघर्षाविषयी तुम्हांस काय माहित आहे ?
 - (v) शीतयुद्धाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - (vi) 'जागतिकीकरण' संकल्पना सांगा.
2. पुढील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) 1929च्या जागतिक महामंदीचे परिणाम सांगा.

- (ii) संयुक्त राष्ट्रसंघटनेच्या स्थापनेतील अमेरिकेचे योगदान स्पष्ट करा.
- (iii) कोरियन संघर्षाविषयी तुम्हांस काय माहित आहे ?
- (iv) अमेरिका-भारत संबंध स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) पहिल्या महायुद्धातील अमेरिकेच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- (ii) रशियाच्या विघटनाचा सविस्तर आढावा घ्या.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) महासत्ता
- (ii) टुमन सिद्धांत
- (iii) अमेरिकेची दुसऱ्या जागतिक महायुद्धातील भूमिका
- (iv) मॅक ऑर्थर
- (v) सिटो
- (vi) अरब-इस्त्रायल संघर्ष.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3038

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

GEOGRAPHY

(Gg-310 : Regional Geography of India)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer in about 20 words each (any ten) : [20]

- (1) Name any *two* neighboring countries of India.
- (2) What is the peninsular location ?
- (3) Mention major physiographic divisions of India.
- (4) Name any *two* peaks of the Himalaya.
- (5) What is the drainage system ?
- (6) Name any *two* east flowing rivers of Peninsular India.
- (7) Give major seasons of India.
- (8) What is the onset of Monsoon ?
- (9) Give any *two* types of soil in India.
- (10) Give any *two* characteristics of deciduous forest.
- (11) Name any *two* mines of Iron-ore in India.
- (12) What are energy resources ?

P.T.O.

- (13) Define White Revolution.
(14) What is horticulture ?
(15) Give any *two* objectives of Regional Planning.

2. Answer in about **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Neighboring countries of India
(2) Mechanism of monsoon
(3) Blue revolution
(4) Nature of Regional Planning.

3. Answer in about **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) State the Geopolitical importance of Indian Ocean.
(2) Give the characteristics of Indian climate.
(3) Explain the importance of polyhouse in agricultural development.
(4) State the objectives and need of Regional Planning.

4. Answer in about **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) State major Physiographic divisions of India and describe the peninsular division in detail.
(2) Describe the east flowing rivers in peninsular India.
(3) Explain the major soil types of India.
(4) Write in detail about energy resources in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे आकृत्या व आराखडे काढा.
(iv) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

1. प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]
- (1) भारताच्या कोणत्याही दोन शेजारी देशाची नावे सांगा.
 - (2) द्विपकल्पीय स्थान म्हणजे काय ?
 - (3) भारताचे प्रमुख प्राकृतिक विभाग सांगा.
 - (4) हिमालयातील कोणत्याही दोन शिखरांची नावे सांगा.
 - (5) नदीप्रणाली म्हणजे काय ?
 - (6) द्विपकल्पीय भारतातील कोणत्याही दोन पूर्व वाहिनी नद्यांची नावे सांगा.
 - (7) भारतातील प्रमुख ऋतू सांगा.
 - (8) मान्सूनचे आगमन म्हणजे काय ?
 - (9) भारतातील कोणत्याही दोन मृदा प्रकारांची नावे सांगा.
 - (10) पानझडी वनांची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
 - (11) भारतातील कोणत्याही दोन लोहखनिज खार्णींची नावे सांगा.
 - (12) शक्तीसाधने म्हणजे काय ?
 - (13) धवलक्रांतीची व्याख्या द्या.
 - (14) फलोत्पादन शेती म्हणजे काय ?
 - (15) प्रादेशिक नियोजनाची कोणतीही दोन उद्दिष्ट्ये सांगा.
2. प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) भारताच्या शेजारी देश
 - (2) मान्सूनची निर्मिती प्रक्रिया
 - (3) निलक्रांती
 - (4) प्रादेशिक नियोजनाचे स्वरूप.
3. प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) हिंदी महासागराचे भूराजनैतिक महत्व सांगा.
 - (2) भारतीय हवामानाची वैशिष्ट्ये सांगा.

- (3) कृषी विकासातील पॉलिहाऊसचे महत्व स्पष्ट करा.
- (4) प्रादेशिक नियोजनाची उद्दिष्ट्ये आणि गरज सांगा.
4. प्रत्येकी सुमारे **300** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोनवर) : [30]
- (1) भारताचे प्रमुख प्राकृतिक विभाग सांगा आणि द्विपकल्पीय विभागाचे सविस्तर वर्णन करा.
- (2) द्विपकल्पीय भारतातील पुर्ववाहिनी नद्यांचे वर्णन करा.
- (3) भारतातील प्रमुख मृदा प्रकार स्पष्ट करा.
- (4) भारतातील ऊर्जा साधनांवर सविस्तर माहिती लिहा.

[5101]-3038

(Gg-310 : Human Geography)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :-** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Use of map stencils is allowed.
(iv) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

1. Answer in about **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) Define Human Geography.
- (2) What is Humanistic approach of Human Geography.
- (3) What is stop and go determinism.
- (4) Write any *two* names of Human Geographers in modern period.
- (5) Write main types of Human Races.
- (6) Write any *two* economic activities of Business.
- (7) Write the location of Pigmy Tribe.
- (8) Write any *two* occupations of Gond.
- (9) Write region of Naga.
- (10) Write the names of any *two* major language families in India.
- (11) Name the founder of Islam religion.
- (12) What is migration ?
- (13) Write any *two* types of migration according to distance.
- (14) Write any *two* parameters of quality of human resources.
- (15) What is Nasal Index ?

2. Answer in about **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Determinism
- (2) Role of physical environment in Human Life
- (3) International migration
- (4) Characteristics of Hindu Religion.

3. Answer in 150 words each (any two) : [20]
- (1) Describe the Human Geography in medieval period.
 - (2) Explain Geographical account of Eskimo.
 - (3) Explain major languages in India
 - (4) Explain causes and effects of migration.
4. Answer in 300 words each (any two) : [30]
- (1) Explain the nature, scope and importance of Human Geography.
 - (2) What is Race ? Explain Griffith Taylor's theory of Human Race.
 - (3) Explain Geographical account of Naga Tribe.
 - (4) Explain the effect of population growth on natural resources.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
(iv) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

1. प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) मानवी भूगोलाची व्याख्या लिहा.
 - (2) मानववादी अभ्यासपद्धती म्हणजे काय ?
 - (3) थांबा व जा निश्चयवाद म्हणजे काय ?
 - (4) आधुनिक कालखंडातील कोणत्याही दोन मानवी भूगोलकारांची नावे लिहा.
 - (5) मानवी वंशाचे प्रमुख प्रकार लिहा.
 - (6) बुशमेन जमातीचे कोणतेही दोन आर्थिक क्रिया लिहा.
 - (7) पिग्मी जमातीचे स्थान लिहा.
 - (8) गोंड जमातीचे कोणतेही दोन व्यवसाय लिहा.

- (9) नागा जमातीचे प्रदेश लिहा.
- (10) भारतीय कोणतीही दोन प्रमुख भाषाकुळे लिहा.
- (11) इस्लाम धर्माच्या संस्थापकाचे नाव लिहा.
- (12) स्थलांतर म्हणजे काय ?
- (13) अंतरानुसार स्थलांतराचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
- (14) लोकसंख्या गुणवत्तेची कोणतीही दोन परिमाणे लिहा.
- (15) नासिकांक म्हणजे काय ?
- 2.** प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) निसर्गवाद
- (2) मानवी जीवनातील प्राकृतिक पर्यावरणाची भूमिका
- (3) आंतरराष्ट्रीय स्थलांतर
- (4) हिंदू धर्माची वैशिष्ट्ये.
- 3.** प्रत्येकी **150** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) मध्ययुगीन कालखंडातील मानवी भूगोलाची वर्णन करा.
- (2) एस्किमो जमातीचा भौगोलिक वृत्तांत स्पष्ट करा.
- (3) भारतातील प्रमुख भाषा स्पष्ट करा.
- (4) स्थलांतराची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- 4.** प्रत्येकी **300** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) मानवी भूगोलाचे स्वरूप, व्याप्ती व महत्व स्पष्ट करा.
- (2) वंश म्हणजे काय ? ग्रीफीथ टेलरचा मानवी वंश सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (3) नागा जमातीचा भौगोलिक वृत्तांत स्पष्ट करा.
- (4) लोकसंख्या वाढीचे नैसर्गिक साधनसंपदा वरील परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3039

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

S-3 : GEOGRAPHY

(Gg-320 : Agricultural Geography)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer the following questions in about **20** words each
(any *ten*) : [20]

(1) Define Agriculture Geography.

(2) Give *two* problems of shifting cultivation.

(3) What is Mixed Farming ?

(4) Give any *two* problems of marketing in Indian Agriculture.

(5) What is meant by Group Plantation ?

(6) Name any *two* types of Irrigation.

(7) Give *two* technological determinants of agriculture.

(8) Name any *two* fruit processing products.

(9) Define Green Revolution.

P.T.O.

- (10) What is Watershed Management ?
 - (11) Name any *two* countries for Apiculture occupation in World.
 - (12) Give *two* merits of Drip Irrigation.
 - (13) What is meant by Nalaband ?
 - (14) What is Agroforestry ?
 - (15) Give any *two* solutions of waste land management.
- 2.** Write notes on the following in about **50** words each (any *two*): [10]
- (1) Recent trend in Agriculture Geography
 - (2) Community Farming
 - (3) Agro-tourism
 - (4) Organic Farming.
- 3.** Answer the following questions in **150** words each (any *two*): [20]
- (1) Explain the significance of Agriculture in Indian Economy.
 - (2) Explain the problems of Indian Agriculture.
 - (3) Explain the characteristics of Intensive subsistence agriculture.
 - (4) Explain various schemes of Central and State Government for agricultural development and farmers.
- 4.** Answer the following questions in **300** words each (any *two*): [30]
- (1) Explain the determinants of Agriculture.
 - (2) Explain the characteristics of Dry land farming.
 - (3) Explain the methods of irrigation.
 - (4) Explain the role of tissue culture and polyhouse in agriculture development.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे आकृत्या व आराखडे काढा.
(iv) नकाशा स्टेन्सिलस वापरण्यास परवानगी आहे.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) कृषी भूगोलाची व्याख्या द्या.
- (2) स्थलांतरीत शेतीच्या दोन समस्या लिहा.
- (3) मिश्र शेती म्हणजे काय ?
- (4) भारतीय शेतीच्या विपणनविषयक दोन समस्या लिहा.
- (5) गटशेती म्हणजे काय ?
- (6) जल सिंचनाचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
- (7) दोन तांत्रिक कृषी नियंत्रक घटक सांगा.
- (8) कोणत्याही दोन फळ प्रक्रिया उत्पादनांची नावे लिहा.
- (9) हरितक्रांतीची व्याख्या द्या.
- (10) पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
- (11) मधुमक्षिकापालन व्यवसाय करणाऱ्या जगातील कोणत्याही दोन देशांची नावे लिहा.
- (12) ठिबक सिंचनाचे दोन फायदे सांगा.
- (13) नालाबंडिंग म्हणजे काय ?
- (14) वनशेती म्हणजे काय ?
- (15) ओसाड जमिन व्यवस्थापनाचे कोणतेही दोन उपाय सांगा.

2. प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) कृषी भूगोलातील सद्यःकालीन कल
 - (2) सामूहिक शेती
 - (3) कृषी-पर्यटन
 - (4) सेंद्रिय शेती
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) भारतीय अर्थव्यवस्थेत कृषीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - (2) भारतीय शेतीच्या समस्या स्पष्ट करा.
 - (3) सखोल उदरनिर्वाही शेतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - (4) कृषी विकास आणि शेतकऱ्यांसाठी असलेल्या केंद्र शासन व राज्य शासनाच्या विविध योजना सविस्तर स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) कृषी नियंत्रक घटक स्पष्ट करा.
 - (2) कोरडवाहू शेतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - (3) जलसिंचनाच्या पद्धती स्पष्ट करा.
 - (4) कृषी विकासात ऊती संवर्धन आणि पॉलिहाउस व्यवसायांची भूमिका स्पष्ट करा.

[5101]-3039

(Gg-320 : Population and Settlement Geography)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of map stencils is allowed.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in about **20** words each
(any *ten*) : [20]

(1) Define Population Geography.

(2) What are the *two* major sources of population data ?

(3) What is population density ?

(4) State any *two* geographical factors affecting on population distribution.

(5) What is Dependency Ratio ?

(6) What is birth rate ?

(7) What is migration ?

(8) State any *two* methods of Family Welfare Programme in India.

(9) What is meant by population growth ?

(10) Define 'Settlement Geography'.

(11) Give any *two* branches of 'Settlement Geography'.

- (12) Write any *two* geographical factors affecting on settlement growth.
 - (13) Give any *two* types of urban settlement.
 - (14) What is meant by Urban-Rural fringe ?
 - (15) Define 'Smart City'.
- 2.** Write notes on the following in about **50** words each (any *two*): [10]
- (1) Systematic Approach
 - (2) Brain-Drain
 - (3) Distribution of Settlement
 - (4) 'Smart Village'.
- 3.** Answer the following questions in about **150** words each (any *two*): [20]
- (1) Explain the nature and scope of Population Geography.
 - (2) Discuss the National Population Policies of India.
 - (3) Elaborate Rank-Size rule and Urban Fringe.
 - (4) Explain the influence of socio-economic factors on settlement growth.
- 4.** Answer the following questions in **300** words each (any *two*): [30]
- (1) Describe the Demographic Transition Model (DTM).
 - (2) Explain the factors affecting on population growth.
 - (3) Explain the nature and scope of Settlement Geography.
 - (4) Explain the types and patterns of settlement.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे आकृत्या व आराखडे काढा.
(iv) नकाशा स्टेन्सिलस वापरण्यास परवानगी आहे.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) लोकसंख्या भूगोलाची व्याख्या लिहा.
- (2) लोकसंख्या विषयक माहिती गोला करण्याचे प्रमुख दोन स्रोत सांगा.
- (3) लोकसंख्या घनता म्हणजे काय ?
- (4) लोकसंख्या वितरणावर परिणाम करणारे दोन भौगोलिक घटक सांगा.
- (5) अवलंबता भार म्हणजे काय ?
- (6) जननदर म्हणजे काय ?
- (7) स्थलांतराची व्याख्या लिहा.
- (8) भारतातील कुटूंब कल्याण कार्यक्रमाच्या कोणत्याही दोन पद्धती सांगा.
- (9) लोकसंख्या वाढ म्हणजे काय ?
- (10) वस्ती भूगोलाची व्याख्या द्या.
- (11) वस्ती भूगोलाच्या कोणत्याही दोन शाखा सांगा.
- (12) वस्त्यांच्या वाढीवर परिणाम करणारे कोणतेही दोन भौगोलिक घटक लिहा.
- (13) नागरी वस्त्याचे कोणतेही दोन प्रकार सांगा.
- (14) नगर-ग्राम सीमांत क्षेत्र म्हणजे काय ?
- (15) 'स्मार्ट शहरा'ची व्याख्या द्या.

2. खालील प्रश्नावर प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]
- (1) सुत्रबद्ध दृष्टिकोन
 - (2) बुद्धिवतांचे स्थलांतर
 - (3) वस्त्यांचे वितरण
 - (4) स्मार्ट खेडे.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) लोकसंख्या भूगोलाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - (2) भारताचे राष्ट्रीय लोकसंख्या विषयक धोरणावर चर्चा करा.
 - (3) श्रेणी-आकार नियम व नगर सीमांत क्षेत्राचे सविस्तर स्पष्टीकरण द्या.
 - (4) वस्त्यांच्या वाढीवर परिणाम करणाऱ्या सामाजिक-आर्थिक घटकांचे विश्लेषण करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांताचे विश्लेषण करा.
 - (2) लोकसंख्या वाढीवर परिणाम करणाऱ्या घटकांचे विश्लेषण करा.
 - (3) वस्ती भूगोलाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - (4) वस्त्याचे प्रकार व आकृतीबंध स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—7+6+6]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3041

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

MUSIC

संगीत सामान्य स्तर (जी-3)

(2013 PATTERN)

(विशिष्ट सूचना :— या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)
राग संगीत गायन

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहापैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील विलंबित ख्यालाचे (बडा ख्याल) स्वर लेखन करा.
2. रागेश्री, मुलतानी, पुरिया धनश्री यांपैकी कोणत्याही एका रागाची सविस्तर शास्त्रोक्त माहिती लिहा.
3. आडाचौताल, विलंबित एकताल, झुमरा यांपैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा.
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) परमेल प्रवेशक राग
 - (ii) संधिप्रकाशित राग
 - (iii) जनक राग
 - (iv) संकीर्ण राग.

P.T.O.

5. थोडक्यात लिहा (कोणत्याही दोन) :

- (i) प्रबंध
- (ii) तिरोभाव-अविर्भाव
- (iii) रागांग राग.

6. निबन्ध लिहा (कोणताही एक) :

- (i) संगीत आणि आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे
- (ii) पार्श्वसंगीत
- (iii) संगीत शिक्षणाचे स्वरूप.

7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) :

- (i) पं. जितेंद्र अभिषेकी
- (ii) पं. भीमसेन जोशी
- (iii) श्रीमती मोगुबाई कुर्डीकर.

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. या वर्षांच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील रजाखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा.
2. जयजयवंती, रागेश्री, पुरिया धनश्री यांपैकी कोणत्याही एका रागाची शास्त्रीय माहिती सविस्तर लिहा.
3. मध्यलय एकताल, रूपक, झपताल यांपैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा.
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) तिरोभाव-अविर्भाव
 - (ii) शुद्ध, जोड, मिश्र राग
 - (iii) परमेलप्रवेशक राग.
5. पुढील विषयावर सविस्तर लिहा (कोणताही एक) :
 - (i) एकलवादन व वृन्दवादन
 - (ii) संगीत आणि आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे
 - (iii) संगीत शिक्षणाचे स्वरूप.
6. चरित्र लिहा (कोणताही एक) :
 - (i) उ. बिस्मिल्ला खां
 - (ii) पं. निखील बेनर्जी
 - (iii) उ. अली अकबर खां.

[5101]-3041

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. झपताल, एकताल या दोन्ही तालांची माहिती लिहून कोणत्याही एका तालाची दुगून, तिगून, चौगून लिहा.
2. दादरा, केरवा या दोन्ही तालांत एक-एक लग्गी लिहा.
3. विलंबित एकतालाची माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा.
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) दिल्ली बाजाचे सोदाहरण स्पष्टीकरण
 - (ii) अजराडा बाजाचे सोदाहरण स्पष्टीकरण
 - (iii) लखनौ बाजाचे सोदाहरण स्पष्टीकरण करा.
5. घनवाद्य आणि अवनद्ध वाद्यांतील परस्पर संबंध लिहा.
6. बाज आणि बनावट या दृष्टीकोनातून तबल्याचे चर्मवाद्यातील स्थान व महत्व लिहा.

Total No. of Questions—7+7+5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3042

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

MUSIC

संगीत विशेषस्तर (एस्-3)

(2013 PATTERN)

(विशिष्ट सूचना :— या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

राग संगीत गायन

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

- 1. मिया मल्हार, दरबारी कानडा, पुरिया कल्याण यांपैकी कोणत्याही एका रागातील विलंबित ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा.**
- 2. या वर्षाच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून रागविस्तार लिहा.**
- 3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालजोडीची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून साम्यभेद लिहून दोन्ही तालांचा ठेका एकपटीत लिहा :**
 - (i) तीव्रा (तेवरा)—रूपक**
 - (ii) त्रिताल—पंजाबी**
 - (iii) जत—तिलवाडा**

P.T.O.

4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

(i) जातीगायन

(ii) वैदिक संगीत

(iii) मेलडी

5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही दोन) :

(i) प्रबंध

(ii) संगीत रत्नाकर

(iii) दक्षिणात्य संगीत आणि उत्तर हिंदुस्तानी संगीत या दोन्ही पद्धतीतील कोणतेही चार-चार गीतप्रकार लिहा.

6. पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान विशद करा :

(i) पं. कुमार गंधर्व

(ii) श्रीमती लता मंगेशकर

(iii) श्रीमती किशोरी आमोणकर

(iv) पं. जगन्नाथबुवा पुरोहित

7. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा :

(i) भरतमुनिकृत नाट्यशास्त्र

(ii) प्राचीन संगीतज्ञ

(iii) गुरुकुल पद्धतीचे संगीत शिक्षण

[5101]-3042

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील मसितखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा.
2. पुरिया, मिया की तोडी, गावती यांपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून रागविस्तार लिहा.
3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका एकपटीत, दुप्पटीत व चौपटीत लिहा :
 - (i) पंजाबी
 - (ii) सतवा.
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) संगीत रत्नाकर
 - (ii) जातीगायन
 - (iii) प्रबंध.

5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणताही एक) :
- (i) ध्वनीशास्त्र
 - (ii) दाक्षिणात्य व हिंदुस्तानी संगीत पद्धतीतील साम्यभेदासह माहिती लिहा.
 - (iii) हार्मनी व मेलडी
6. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा :
- (i) हवेली संगीत (अष्टछाप कवी)
 - (ii) गुरुकुल संगीत शिक्षण पद्धती
 - (iii) प्राचीन संगीतज्ञ.
7. पं. हरिप्रसाद चौरसिया, पं. पन्नालाल घोष, पं. कुमार गंधर्व, श्रीमती लता मंगेशकर यांपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान विशद करा.

[5101]-3042

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. पंचमसवारी, रुद्र किंवा मत्त यांपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका एकपटीत व दुप्पटीत लिहा.
2. तीनतालातील अजराडा बाजातील एक कायदा आणि एक फर्माईशी चक्रदार लिहा.
3. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) दमदार तिहाई
 - (ii) बेदम तिहाई
 - (iii) गत
 - (iv) दोमुखी फरद
4. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका कलाकाराचे सांगीतिक योगदान विशद करा.

5. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा :

(i) स्वतंत्र तबलावादन व साथसंगत

(ii) बनारस बाजाची किंवा पंजाब बाजाची वादन शैली

(iii) प्राचीन ग्रंथांत वर्णन केलेली दश प्राणांची माहिती.

Total No. of Questions—7+7+5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3043

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

MUSIC

संगीत विशेष (एस्-3)

(2013 PATTERN)

(विशिष्ट सूचना :— या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

राग संगीत गायन

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.

1. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील विलंबित ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा.
2. श्यामकल्याण, मधुवंती, नंद यांपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून रागविस्तार लिहा.
3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका एकपटीत, दुप्पटीत व चौपटीत लिहा :
 - (i) एकताल
 - (ii) तिलवाडा
 - (iii) दीपचंदी

P.T.O.

4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
- (i) ध्वनिमुद्रण
 - (ii) संगीत ग्रंथालये
 - (iii) संगीत आणि व्यवसायाच्या संधी
5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही दोन) :
- (i) संगीत कलेसाठी संग्रहालये
 - (ii) पार्श्वसंगीत
 - (iii) आधुनिक संगीत शिक्षण पद्धतीचे स्वरूप
6. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान विशद करा.
7. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा :
- (i) संगीत आणि अन्य ललित कला
 - (ii) संगीत संमेलन, महोत्सव
 - (iii) संगीत मैफिल सादरीकरण

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.

1. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील विलंबित बंदिश/मसितखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा.
2. श्यामकल्याण, मारुबिहाग यांपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून रागविस्तार लिहा.
3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका एकपटीत, दुप्पटीत लिहा :
 - (i) आडाचौताल
 - (ii) झुमरा.
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) संगीत समीक्षा
 - (ii) संगीत संग्रहालये
 - (iii) संगीत कलेतील संशोधनाचे स्वरूप.

5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही दोन) :
- (i) सतारवादन मैफिलीचे सादरीकरण
 - (ii) संगीत स्पर्धांचे महत्त्व
 - (iii) संगीत संमेलन, महोत्सव.
6. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान विशद करा.
7. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा :
- (i) संगीताचे रसास्वादन
 - (ii) संगीत आणि व्यवसायाच्या संधी.

[5101]-3043

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.

1. दीपचंदी, आडाचौताल, झुमरा यांपैकी कोणत्याही दोन तालांची साम्यभेदासह माहिती लिहून दोन्ही तालांची एकपट, दुप्पट लिहा.
2. मत्त किंवा रुद्र यांपैकी कोणत्याही एक तालाची माहिती लिहून त्या तालात एक कायदा व दोन पलटे लिहा.
3. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) लग्गी
 - (ii) पेशकार
 - (iii) परन
 - (iv) रौ
 - (v) कुआड-बिआड लय.

4. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही **एका** कलाकाराचे सांगीतिक योगदान विशद करा.
5. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** विषयावर सविस्तर लिहा :
- (i) आड लयीची व्याख्या लिहून तीनताल, आडाचौताल यांपैकी कोणत्याही **एका** तालात आड लयकारी लिहा.
- (ii) झपताल, एकताल या तालांची माहिती लिहून दोन्ही तालांत **एक-एक** पेशकार लिहा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3044

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

PSYCHOLOGY

General Paper III

(Industrial and Organizational I/O Psychology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (i) State the history of I/O Psychology.
 - (ii) Explain the approaches of leadership.
 - (iii) Write the 'self-efficacy theory'.
 - (iv) Explain the psychological principles in training.
 - (v) Explain the meaning and nature of organizational development.
 - (vi) Explain job analysis.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
 - (i) How can we connect the actual work in the industry with principles of Industrial Psychology.
 - (ii) Explain the Fiedler's contingency model.
 - (iii) Describe the Bio-data, Resume and C.V.
 - (iv) Elaborate on the principles of organizational change (any *two* theories).

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
- (i) Explain the concept 'performance evaluation'. Discuss the different uses of performance evaluation.
 - (ii) Explain the scope of Engineering Psychology. Describe 'time and motion study' in detail.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Future of I/O Psychology
 - (ii) Leadership through power
 - (iii) Training for knowledge and skill
 - (iv) Organizational change
 - (v) Industrial robots
 - (vi) Work space design.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा : [20]
- (i) औद्योगिक/संघटनात्मक मानसशास्त्राचा इतिहास सांगा.
 - (ii) नेतृत्वविषयक दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
 - (iii) स्व सामर्थ्य सिद्धांत लिहा.
 - (iv) प्रशिक्षणातील मानसशास्त्रीय तत्वे स्पष्ट करा.
 - (v) संघटनात्मक विकासाचे अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा.
 - (vi) कार्य विश्लेषण पद्धती.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) औद्योगिक मानसशास्त्रातील तत्वे व औद्योगिक क्षेत्रातील प्रत्यक्ष काम यांचा संबंध आपण कसा जोडू शकतो ?
- (ii) फिडलर यांचे अनुषंगिक प्रारूप स्पष्ट करा.
- (iii) जीवनविषयक सूची, गोषवारा (Resume) व सिव्ही (C.V.) चे वर्णन करा.
- (iv) संघटनात्मक बदलाची तत्वे विशद करा (कोणतेही दोन सिद्धांत).
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]
- (i) कार्य निवर्तन मूल्यांकन संकल्पना स्पष्ट करा आणि कार्यक्षमता मूल्यांकनाच्या विविध उपयोगितेची चर्चा करा.
- (ii) अभियांत्रिक मानसशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा. काल आणि गती अभ्यास सविस्तर स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) औद्योगिक आणि संघटनात्मक मानसशास्त्राचे भवितव्य
- (ii) अधिकारातून (सत्ता) नेतृत्व
- (iii) ज्ञान व कौशल्याचे प्रशिक्षण
- (iv) संघटनात्मक बदल
- (v) औद्योगिक यंत्रमानव
- (vi) कार्य अवकाश आराखडा.

[5101]-3044

(G-3—Applied Psychology)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (i) Explain the contribution of Psychology to Law.
 - (ii) Explain what is 'identity crisis' in adolescence.
 - (iii) What is Psychology of Terror ?
 - (iv) What is Positive Psychology ?
 - (v) Describe the adjustment to military life.
 - (vi) Describe the uses of Evaluation.

2. Answer in **200** words each (any *two*) : [20]
 - (i) How can the team morale of sportspersons be built ?
 - (ii) Explain the use of psychological techniques in Disaster management.
 - (iii) Describe the types of Violence.
 - (iv) What is Engineering Psychology ?

3. Answer in **400** words (any *one*) : [20]
 - (i) Define Educational Psychology. Describe some effective Teaching-Learning Methodologies in detail.
 - (ii) What is Health Psychology ? Describe the Bio-Psycho-Social model of Health.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (i) Cognitive Neuro Science
- (ii) Psychology of Corruption
- (iii) Marital Problems
- (iv) Audience Expectations in Sports
- (v) Criminal Psychology
- (vi) Post Traumatic Stress Disorder.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) कायदा क्षेत्रात मानसशास्त्राचे योगदान स्पष्ट करा.
- (ii) पौगंडावस्थेतील अस्तित्व ओळख गोंधळ म्हणजे काय ?
- (iii) दहशतवादाचे मानसशास्त्र म्हणजे काय ?
- (iv) सकारात्मक मानसशास्त्र म्हणजे काय ?
- (v) सैनिकी जीवनाशी समायोजन विशद करा.
- (vi) मुल्यमापनाचे उपयोग विशद करा.

2. प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) खेळाडूंच्यामध्ये समुह मनोबल कसे निर्माण करता येईल ?
- (ii) आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये मानसशास्त्रीय तंत्रांचा उपयोग विशद करा.
- (iii) हिंसाचाराचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (iv) अभियांत्रिकी मानसशास्त्र म्हणजे काय ?

3. 400 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) शैक्षणिक मानसशास्त्राची व्याख्या लिहा. काही प्रभावी अध्ययन व अध्यापनाच्या पद्धती सविस्तर विशद करा.
- (ii) आरोग्य मानसशास्त्र म्हणजे काय ? आरोग्याचे जैव-मानसिक-सामाजिक प्रारूप विशद करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) बोधात्मक मज्जाशास्त्र
- (ii) भ्रष्टाचाराचे मानसशास्त्र
- (iii) वैवाहिक समस्या
- (iv) प्रेक्षकांच्या खेळामधील अपेक्षा
- (v) गुन्हेगारी मानसशास्त्र
- (vi) आघात पश्चात ताण आजार (PTSD).

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3045

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

PSYCHOLOGY

(S3-Scientific Research and Experimental Psychology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) *All* questions carry equal marks.

(iii) English is a valid version.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(a) Enumerates goals of research.

(b) Explain the observation method as a data collection tool.

(c) What is bottleneck theory ?

(d) Describe characteristics of perception.

(e) Explain stages of decision-making.

(f) What is central and peripheral theory of thinking ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(a) Describe research approaches.

(b) What is problem ? Describe types of problem.

(c) Define sampling. Explain types of non-probability sampling.

(d) What is reliability ? Explain the types of reliability.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
- (a) What is psychophysics ? Explain methods of psychophysics.
- (b) Define memory. Describe various models of memory.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (a) Operational definition
- (b) Uses of psychological tests
- (c) Kinds of attention
- (d) Monocular and binocular cues
- (e) Thinking
- (f) Reasoning.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
- (ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
- (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका योग्य.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे **100** शब्दात लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (अ) संशोधनाची उद्दीष्ट्ये विशद करा.
- (ब) प्रदत्त संकलन साधन म्हणून निरीक्षण पद्धती स्पष्ट करा.
- (क) खिंडसिद्धांत काय आहे ?
- (ड) संवेदनाची वैशिष्ट्ये वर्णन करा.
- (इ) निर्णय प्रक्रियेतील अवस्था स्पष्ट करा.
- (फ) विचारप्रक्रियेचा मध्यवर्ती व सीमावर्ती सिद्धांत काय आहे ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (अ) अंशोधन दृष्टिकोन वर्णन करा.
- (ब) समस्या म्हणजे काय ? समस्या प्रकारांचे वर्णन करा.
- (क) नमूनानिवडीची व्याख्या लिहा. असंभाव्य नमूनानिवडीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (ड) विश्वसनियता म्हणजे काय ? विश्वसनियतेचे प्रकार स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तर 400 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (अ) मानसभौतिकी म्हणजे काय ? मानसभौतिकीच्या पद्धती स्पष्ट करा.
- (ब) स्मृतीची व्याख्या लिहा. विविध स्मृती प्रारूपांचे वर्णन करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (अ) संक्रियात्मक व्याख्या
- (ब) मनोमापन चाचण्यांचे उपयोजन
- (क) अवधान प्रकार
- (ड) एकनेत्र व द्विनेत्र सूचके
- (इ) विचारप्रक्रिया
- (फ) युक्तिवाद.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3047

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

GANDHIAN THOUGHT

General Paper III

(Relevance of Gandhian Thought)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) What was the contribution of Dada Dharmadhikari in economical thoughts of Mahatma Gandhi ?
- (ii) Explain synthesis of Gandhi and Marx.
- (iii) Introduce briefly An-San-Syuki's work in Myanmar.
- (iv) Explain Ganga Bachao Andolan in the context of environment.
- (v) Explain Jayaprakash Narayan's concept of 'Total Revolution'.
- (vi) Discuss about Vinoba Bhave's concept of 'Stree-Shakti'.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain what is Satyagrahi Samajvad.
- (ii) Discuss about concept 'Sthitprajna' of Geeta.
- (iii) Bring out the importance of Nelson Mandela's role in antiracist movement.
- (iv) Explain about Chipko Andolan.

P.T.O.

3. Answer the following questions in 400 words (any one) : [20]
- (i) Explain in detail Acharya Dada Dharmakari's concept of 'Sarvadharmasambhav'.
- (ii) Explain in detail about the utility of Gandhiji's method and technique to solve various social and political issues.
4. Write short notes on any four of the following : [20]
- (i) Social revolution—Javdekar
- (ii) Bhoodan—Vinoba Bhave
- (iii) Atheism
- (iv) Women empowerment in 20th century
- (v) Martin Luther King and Gandhiji
- (vi) Narmada Bachao Andolan.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) म. गांधीजींच्या आर्थिक विचारातील दादा धर्माधिकारींच्या विचारांचे योगदान काय होते.
- (ii) म. गांधी व मार्क्स यांच्यातील समन्वय सांगा.
- (iii) अॅन-सन-स्यूकी यांच्या म्यानमार येथील कार्याची ओळख करून द्या.
- (iv) पर्यावरणविषयक गंगा बचाओ आंदोलन स्पष्ट करा.
- (v) जयप्रकाश नारायण यांची 'समग्र क्रांती' स्पष्ट करा.
- (vi) विनोबा भावेंची 'स्त्री-शक्ती' विषयक संकल्पना विशद करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) सर्वोदयी समाजवाद म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.
- (ii) गीतेतील 'स्थितप्रज्ञ' संकल्पनेची चर्चा करा.
- (iii) नेल्सन मंडेला याची वंशविरोधी चळवळीतील भूमिकेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (iv) चिपको आंदोलनाविषयी थोडक्यात लिहा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) आचार्य दादा धर्माधिकारी यांची 'सर्वधर्मसमभाव' विषयक संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ii) विविध सामाजिक आणि राजकीय समस्या सोडवण्यासाठी म. गांधींची पद्धती व तंत्र यांचे उपयोजन स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टीपा लिहा (फक्त चार) : [20]
- (i) सामाजिक परिवर्तन—जावडेकर
- (ii) भूदान—विनोबा भावे
- (iii) निरीश्वरवाद
- (iv) विसव्या शतकातील स्त्री सबलीकरण चळवळ
- (v) मार्टिन ल्युथर किंग व गांधीजी
- (vi) नर्मदा बचाओ आंदोलन.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3048

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

YOGVIDYA

General Paper III

(Applied Yoga)

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain any *one* from the following in **50** words : [5]
 - (1) Explain the 'Tribandha' in Yoga Science.
 - (2) Benefits of Yoga Science.

2. Write short notes on any *two* of the following : [10]
 - (1) Mayurasana
 - (2) Karmayog
 - (3) Bhasrika Pranayam
 - (4) Vaman.

3. Answer any *two* questions from the following in **200** to **250** words each : [15]
 - (1) According to Swami Kuvalyananda, state the classification of ansanas.
 - (2) Discuss the uses of Yoga in family problem solving.
 - (3) State the role of Yoga Science in welfare of sportsman.

4. Attempt any *one* question in detail : [10]
 - (1) Discuss, how Yoga is helpful to keep social health.
 - (2) State the significance of Yoga Science in mental health.

P.T.O.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास

एकूण गुण : 40

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 50 शब्दांत द्या : [5]
 - (1) योगशास्त्रातील त्रिबंधाची माहिती द्या.
 - (2) योगशास्त्राचे फायदे सांगा.

2. थोडक्यात टिपा द्या (कोणत्याही दोन) : [10]
 - (1) मयुरासन
 - (2) कर्मयोग
 - (3) भस्त्रिका प्राणायाम
 - (4) वमन

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत द्या : [15]
 - (1) स्वामी कुवल्यानंदानुसार आसनांचे वर्गिकरण स्पष्ट करा.
 - (2) कौटुंबिक समस्या सोडविण्यासाठी योगाचा उपयोग. चर्चा करा.
 - (3) खेळाडुंच्या कुशलतेत योगशास्त्राची भूमिका सांगा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या : [10]
 - (1) सामाजिक स्वास्थ्य संवर्धनासाठी योगाचा उपयोग होईल का ? चर्चा करा.
 - (2) मानसिक आरोग्यात योगशास्त्राचे महत्व विशद करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3049

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

HISTORY OF CIVILIZATION

General Paper III

(World Culture)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
- (i) Explain the concept 'Sphinx'.
 - (ii) Explain the concept 'Hijri'.
 - (iii) Describe the meaning of Renaissance in Europe.
 - (iv) Religious life in Harappan civilization.
 - (v) Features of pyramid in the Egyptian civilization.
 - (vi) Social structure in Vedic civilization.

P.T.O.

- 2.** Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
- (i) Discuss the salient features of Palaeolithic Age.
 - (ii) Describe in detail the social structure in the ancient Chinese civilization.
 - (iii) Write a detailed account of Vedic culture.
 - (iv) Describe the impact of Renaissance in the field of Art and Literature.
- 3.** Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
- (i) Review the progress in social and economic life in Vedic civilization.
 - (ii) Discuss the various causes of reformation movement in Europe and state its consequences on European society.
- 4.** Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Code of Hammurabi
 - (ii) Neolithic culture
 - (iii) City states in Ancient Greece
 - (iv) Concept 'Manor'
 - (v) Christopher Columbus
 - (vi) Vasco da Gama.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) 'सिंफक्स' ची संकल्पना स्पष्ट करा.
(ii) 'हिजरी सन' या संकल्पनेचा अर्थ सांगा.
(iii) युरोपमधील प्रबोधन चळवळ म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.
(iv) हडप्पा संस्कृती मधील धार्मिक जीवनाचे वर्णन करा.
(v) इजिप्त मधील पिरॅमिडची वैशिष्ट्ये
(vi) वैदिक संस्कृती मधील समाज रचना.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) पुराश्मयुगाच्या ठळक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
(ii) प्राचीन चिनी संस्कृती मधील समाजरचनेचे स्वरूप विशद करा.
(iii) वैदिक वाङ्मयाचा सविस्तर वृत्तांत लिहा.
(iv) युरोपमधील प्रबोधन चळवळीचा कला व स्थापत्य यावर पडलेला प्रभाव विशद करा.

3. खालील प्रश्नाचे 400 शब्दात उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) वैदिक संस्कृती मधील सामाजिक व आर्थिक जीवनातील प्रगतीचा आढावा घ्या.
- (ii) युरोपमध्ये धर्मसुधारणा चळवळ घडून येण्यास कारणीभूत असलेल्या कारणांची चर्चा करा व या चळवळीचे युरोपियन समाजावर झालेले परिणाम विशद करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) हम्मुराबीची कायदेसंहिता
- (ii) नवाश्मयुगीन संस्कृती
- (iii) प्राचीन ग्रीसमधील नगरराज्ये
- (iv) 'मॅनोर' ही संकल्पना
- (v) ख्रिस्तोफर कोलंबस
- (vi) वास्को-द-गामा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3050

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

HOME ECONOMICS

(G-3 : Dynamics and Challenges of Indian Society)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the factors influencing on social change.

(ii) Explain the political and economic effects on social change process.

(iii) Explain active and passive deviation.

(iv) State the difference between Indian family and Foreign family.

(v) Explain the causes of intermarriage system.

(vi) Explain the causes of value conflict in Indian society.

P.T.O.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
- (i) Explain the features of modern society.
 - (ii) Explain the causes of conformity.
 - (iii) Explain the functions of Indian family.
 - (iv) Explain the causes and effects of Divorce.
3. Answer the following questions in **500** words each (any *one*) : [20]
- (i) Explain the meaning and features of Traditional Society.
 - (ii) Explain the causes and effects of dowry system.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Importance of social change
 - (ii) Status of women in Indian society
 - (iii) Technology and social change
 - (iv) Marriage and Sex
 - (v) Adoption system
 - (vi) Social change process.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (i) सामाजिक परिवर्तनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
 - (ii) राजकीय आणि आर्थिक घटकांचा सामाजिक परिवर्तन प्रक्रियेवर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

- (iii) सक्रिय आणि निष्क्रिय विचलन स्पष्ट करा.
- (iv) भारतीय कुटूंब आणि परकीय कुटूंब यातील फरक सांगा.
- (v) आंतरविवाह पद्धतीची कारणे स्पष्ट करा.
- (vi) भारतीय समाजातील मूल्य संघर्षाची कारणे स्पष्ट करा.
- 2.** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) आधुनिक समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ii) सामाजिक अनुचलनाची कारणे स्पष्ट करा.
- (iii) भारतीय कुटूंबाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (iv) घटस्फोटाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.
- 3.** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **500** शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) परंपरागत समाजाचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ii) हुंडा पद्धतीची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.
- 4.** थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) सामाजिक परिवर्तनाचे महत्त्व
- (ii) भारतीय समाजातील स्त्रिया दर्जा
- (iii) तंत्रज्ञान आणि सामाजिक परिवर्तन
- (iv) विवाह आणि लैंगिकता
- (v) दत्तक पद्धती
- (vi) सामाजिक परिवर्तन प्रक्रिया.

Total No. of Questions—4+4+4]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3051

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(D.S. G-3(A) : India's National Security)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the concept of National security.

(ii) What are the objectives of foreign policy ?

(iii) State the aims of India's defence policy.

(iv) State the objectives of SAARC.

(v) Explain the concept of insurgency.

(vi) What are the principles of Panchsheel ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Give an account of the activities of superpower in the Indian Ocean.

(ii) State the causes and measures of Terrorism.

(iii) Describe the Nuclear Policy of India.

(iv) Explain the India's defence policy.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
- (i) Explain the determinants of foreign policy of India.
 - (ii) Explain the Indo-Pak relation with special reference of Kashmir Issues.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Achievements of SAARC
 - (ii) Importance of National Security
 - (iii) Naxalist
 - (iv) MacMahon Line
 - (v) Nuclear Test, 1998
 - (vi) Nuclear Agreement between India-USA.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (i) राष्ट्रीय सुरक्षेची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (ii) परराष्ट्र धोरणाची उद्दिष्ट्ये कोणती ?
 - (iii) भारताच्या संरक्षण धोरणाची ध्येये सांगा.
 - (iv) सार्कची उद्दिष्ट्ये सांगा.
 - (v) विप्लवाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (vi) पंचशील तत्त्वे कोणती ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) हिंदी महासागरातील महासत्तांच्या हालचालींचा आढावा घ्या.
- (ii) दहशतवादाची कारणे आणि उपाय सांगा.
- (iii) भारताच्या आण्विक धोरणाचे वर्णन करा.
- (iv) भारताचे संरक्षण धोरण स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) भारताच्या परराष्ट्र धोरणाचे घटक स्पष्ट करा.
- (ii) काश्मिर समस्येला अनुसरून भारत-पाक संबंध स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) सार्कचे यश
- (ii) राष्ट्रीय सुरक्षेचे महत्व
- (iii) नक्सलवाद
- (iv) मॅकमोहन रेषा
- (v) 1998ची अणू चाचणी
- (vi) भारत-अमेरिका अणू करार.

[5101]-3051

D.S. G-3(B) : India and South Asia

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the achievements of SAARC.

(ii) Indian Ocean is a peaceful zone. Explain.

(iii) Explain area of co-operation between India and Maldives.

(iv) Write the present status in India and Nepal Friendship.

(v) Explain the issues between India and Bangladesh.

(vi) Write the causes of 1965 war.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Explain the ethnic problem in Sri Lanka.

(ii) State the importance of Geopolitics.

(iii) Explain the strategic importance of Nepal.

(iv) State India's role in Bhutan development.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

(i) Describe India's role in the Independence of Bangladesh.

(ii) "Kashmir issue is a crucial issue in India-Pakistan relation."
Explain.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (i) India's role in SAARC
- (ii) Pakistan military capability
- (iii) India-Maldives cultural linkages
- (iv) IPKF (Indian Peace Keeping Force)
- (v) Chakma refugees problem
- (vi) Maritime security.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) सार्कची यशस्विता स्पष्ट करा.
- (ii) हिंदी महासागर हे एक शांतता क्षेत्र स्पष्ट करा.
- (iii) भारत आणि मालदिवमधील सहकार्याचे क्षेत्र स्पष्ट करा.
- (iv) भारत आणि नेपालमधील सद्यस्थितीतील मैत्री संबंध लिहा.
- (v) भारत आणि बांगलादेशातील समस्या स्पष्ट करा.
- (vi) 1965च्या युद्धाची कारणे लिहा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) श्रीलंकेतील वांशिक समस्या स्पष्ट करा.
- (ii) भूराजनीतीचे महत्व सांगा.
- (iii) नेपाळचे सामरिक महत्व स्पष्ट करा.
- (iv) भूतानच्या विकासातील भारताच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
3. खालील प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) बांगलादेश स्वातंत्र्यातील भारताच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
- (ii) “भारत-पाकिस्तान संबंधात काश्मीर प्रश्न ही एक कठीण समस्या आहे.” स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (i) सार्कमधील भारताची भूमिका
- (ii) पाकिस्तानची लष्करी क्षमता
- (iii) भारत-मालदिवमधील सांस्कृतिक संबंध
- (iv) आय.पी.के.एफ. (भारतीय शांती सेना)
- (v) चकमा निर्वासित समस्या
- (vi) सागरी सुरक्षा.

[5101]-3051

D.S. G-3(C) : Contemporary Warfare

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) State the economic causes of war.
- (ii) Explain the concept of Total War.
- (iii) State the strategy of Counterinsurgency.
- (iv) What are objectives of Biological warfare.
- (v) State the importance of psychological warfare.
- (vi) Explain the scope of electronic warfare.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain the nature and methods of chemical warfare.
- (ii) Describe the consequences of war.
- (iii) Explain the means of psychological warfare.
- (iv) State the nature of economic warfare.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (i) Explain the principles of Guerrilla warfare.
- (ii) Describe the origin and development of Nuclear warfare.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (i) Cyber warfare
- (ii) Conventional warfare
- (iii) Insurgency
- (iv) Revolutionary war
- (v) Guerrilla warfare
- (vi) Biological warfare.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) युद्धाची आर्थिक कारणे सांगा.
- (ii) सर्वकष युद्धाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) प्रतिविप्लवाचे धोरण सांगा.
- (iv) जैविक युद्धपद्धतीची उद्दिष्ट्ये कोणती ?
- (v) मानसशास्त्रीय युद्धपद्धतीचे महत्व सांगा.
- (vi) इलेक्ट्रॉनिक युद्धपद्धतीची व्याप्ती स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) रासायनिक युद्धपद्धतीचे स्वरूप आणि पद्धती स्पष्ट करा.
- (ii) युद्धाचे परिणाम विशद करा.
- (iii) मानसशास्त्रीय युद्धपद्धतीची साधने स्पष्ट करा.
- (iv) आर्थिक युद्धपद्धतीचे स्वरूप सांगा.
3. खालील प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) गनिमी युद्धपद्धतीची तत्वे स्पष्ट करा.
- (ii) आण्विक युद्धपद्धतीचा उगम आणि विकास विशद करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) सायबर युद्धपद्धती
- (ii) पारंपारीक युद्धपद्धती
- (iii) विप्लव
- (iv) क्रांतीकारी युद्ध
- (v) गनिमी युद्धपद्धती
- (vi) जैविक युद्धपद्धती.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3052

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(D.S. S-3(A) International and Regional Organisation)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) State the aims of NAFTA.
- (ii) What is the Human Rights ?
- (iii) Explain the structure of WTO.
- (iv) What are the basic principles of UN Charter ?
- (v) State the structure of ASEAN.
- (vi) State the hindrances in the working of UN.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain the objectives and functions of EU.
- (ii) State the objectives of WTO.
- (iii) Describe the relations of India and ASEAN.
- (iv) State the functions of UN peace-keeping forces.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) Describe the role of UN in the Social and Economic issues.
- (ii) Explain the structure, objectives and functions of SAARC.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Structure of NAFTA.
- (ii) Declaration of Human Rights
- (iii) Functions of WTO
- (iv) Origin of UN
- (v) Enforcement Action by UN
- (vi) Future of UN.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (i) नाफ्ताचे उद्देश सांगा.
- (ii) मानवी हक्क म्हणजे काय ?
- (iii) जागतिक व्यापार संघटनेची रचना स्पष्ट करा.
- (iv) संयुक्त राष्ट्रांच्या सनदेची मुलभूत तत्वे कोणती ?
- (v) आशियानची रचना सांगा.
- (vi) संयुक्त राष्ट्रांच्या कार्यातील अडथळे सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) युरोपियन युनियनची उद्दिष्टे व कार्ये स्पष्ट करा.
- (ii) जागतिक व्यापार संघटनेची उद्दिष्टे सांगा.
- (iii) भारत व आशियान संबंध विशद करा.
- (iv) संयुक्त राष्ट्रांच्या शांती सेनेची कार्ये सांगा.
3. खालील कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) संयुक्त राष्ट्रांचे सामाजिक आणि आर्थिक प्रश्न सोडविण्यातील कार्ये विशद करा.
- (ii) सार्कची रचना, उद्दिष्टे आणि कार्ये स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) नाफ्ताची रचना
- (ii) मानवी अधिकारांचा जाहिरनामा
- (iii) जागतिक व्यापार संघटनेची कार्ये
- (iv) संयुक्त राष्ट्रांची उत्पत्ती
- (v) संयुक्त राष्ट्रांची कार्यवाहीची कृती
- (vi) संयुक्त राष्ट्रांचे भवितव्य.

[5101]-3052

(D.S. S-3 (B) : Terrorism and Counterterrorism)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) State the preventive measures for terrorism.

(ii) What are the resources of terrorism ?

(iii) Explain the International terrorism.

(iv) State the characteristics of terrorism.

(v) What are the organisations of Indian terrorism ?

(vi) Explain the meaning of terrorism.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Describe the role of Non-state factor in terrorism.

(ii) State the impact of terrorism on national development.

(iii) State the different approaches to understanding terrorism.

(iv) Explain "Terrorism as threat to India's security".

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) Explain the definition and causes of terrorism.
- (ii) Describe the counterterrorism in Jammu and Kashmir.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Response to terrorist threat
- (ii) Nature of terrorism
- (iii) Counterterrorism
- (iv) Effects of terrorism
- (v) Terrorism and International Law
- (vi) Types of terrorism.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (i) दहशतवादावरील प्रतिबंधक उपाय सांगा.
- (ii) दहशतवादाची साधने कोणती ?
- (iii) आंतरराष्ट्रीय दहशतवाद स्पष्ट करा.
- (iv) दहशतवादाची वैशिष्टे सांगा.
- (v) भारतातील दहशतवादी संघटना कोणत्या ?
- (vi) दहशतवादचा अर्थ स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) दहशतवादातील अराज्य घटकाच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
- (ii) दहशतवादाचा राष्ट्रीय विकासावरील परिणाम सांगा.
- (iii) दहशतवाद समजवून घेण्याचे विविध दृष्टीकोन सांगा.
- (iv) दहशतवाद भारतीय सुरक्षेला एक आव्हान स्पष्ट करा.
3. खालील कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) दहशतवादाची व्याख्या व कारणे स्पष्ट करा.
- (ii) जम्मू-काश्मीर मधील प्रतिदहशतवाद विशद करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) दहशतवादी धमक्यांना प्रतिउत्तर
- (ii) दहशतवादाचे स्वरूप
- (iii) प्रतिदहशतवाद
- (iv) दहशतवादाचे परिणाम
- (v) दहशतवाद व आंतरराष्ट्रीय कायदा
- (vi) दहशतवादाचे प्रकार.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3053

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D-5 S4 (A) : Defence Economics

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Explain the structure of India's defence budget.

(ii) What are external threats of India's security ?

(iii) State the importance of war time economy.

(iv) What are the effects of inflation ?

(v) Explain the significance of war petential.

(vi) State importance of economic warfare.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Explain Parliamentary control of defence budget in India.

(ii) Contrast between defence and development.

(iii) Explain the scope of economic warfare.

(iv) State the characteristics and means of war time economy.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (i) Explain salient features of Indian economic system.
- (ii) What are the sources of war finance ? Explain.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) War potential
- (ii) Defence
- (iii) Development
- (iv) Internal threats of India's Security
- (v) Preparation of India's defence budget
- (vi) Analysis of India's defence budget 2015-16.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतीही **चार**) : [20]

- (i) भारताच्या संरक्षण अंदाजपत्रकाची रचना स्पष्ट करा.
- (ii) भारताच्या सुरक्षेचे बहिर्गत धोके कोणते ?
- (iii) युद्धकालीन अर्थव्यवस्थेचे महत्व सांगा.
- (iv) चलनवाढीचे परिणाम कोणते ?
- (v) युद्ध क्षमतेचे महत्व स्पष्ट करा.
- (vi) आर्थिक युद्ध पद्धतीचे महत्व सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) भारतीय संसदेचे संरक्षण अंदाजपत्रकावरील नियंत्रण स्पष्ट करा.
- (ii) संरक्षण आणि विकास यातील फरक स्पष्ट करा.
- (iii) आर्थिक युद्ध पद्धतीची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (iv) युद्धकालीन अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये आणि साधने सांगा.
3. खालील कोणताही एक प्रश्नाची उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) भारतीय अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ii) युद्ध वित्ताची साधने कोणती ? ती स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) युद्ध क्षमता
- (ii) संरक्षण
- (iii) विकास
- (iv) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेचे धोके
- (v) भारताच्या संरक्षण अंदाजपत्रकाची तयारी
- (vi) 2015-16 या वर्षाच्या भारताच्या संरक्षण अंदाजपत्रकाचे विश्लेषण.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3055

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

COMMERCE

General Paper-III

(Business Management)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following in **50** words each (any *two*) : [10]
 - (i) Define 'Business Management'.
 - (ii) Give the meaning of delegation of Authority.
 - (iii) What is meant by communication ?
 - (iv) What is Planning ?

2. Answer the following in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (i) Explain advantages of line organisation.
 - (ii) State the types of decision.
 - (iii) Explain the process of control.
 - (iv) State the importance of communication.
 - (v) Explain the characteristics of control.
 - (vi) State any *five* principles of organisation.

P.T.O.

3. Answer the following in **300** words each (any *three*) : [30]

- (i) Explain management is a science or an art.
- (ii) State any *one* theory of motivation.
- (iii) State the types of organisation.
- (iv) State the merits of Delegation of Authority.
- (v) Give the merits of planning.

4. Answer any *one* of the following in **500** words : [20]

- (i) Explain functions of management.
- (ii) Explain the principles of communication.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (i) व्यवसाय व्यवस्थापनाची व्याख्या द्या.
- (ii) अधिकार प्रदानाचा अर्थ सांगा.
- (iii) संदेशवहन म्हणजे काय ?
- (iv) नियोजन म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (i) 'रेखा' पद्धतीच्या संघटन रचनेचे फायदे सांगा.
- (ii) निर्णयांचे प्रकार सांगा.
- (iii) नियंत्रणाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

- (iv) संदेशवहनाचे महत्व सांगा.
- (v) नियंत्रणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (vi) संघटनाची कोणतीही पाच तत्वे सांगा.
- 3.** खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **300** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **तीन**) : [30]
- (i) व्यवस्थापन 'शास्त्र' का 'कला' स्पष्ट करा.
- (ii) अभिप्रेरणाचा कोणताही एक सिद्धांत सांगा.
- (iii) संघटनेचे प्रकार सांगा.
- (iv) अधिकार प्रदानाचे फायदे सांगा.
- (v) नियोजनाचे फायदे सांगा.
- 4.** खालीलपैकी कोणताही **एका** प्रश्नाची **500** शब्दांत उत्तर लिहा : [20]
- (i) व्यवस्थापनाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (ii) संदेशवहनाची तत्वे सांगा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3056

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

G-3 : EDUCATION

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Write the answers of the following questions in **100** words each

(any *four*) : [20]

(i) Explain the suppression aspect of discipline.

(ii) Explain the concept of Individual differences.

(iii) Explain the concept of mental Health.

(iv) Explain the educational importance of creativity.

(v) Explain the concept of personality.

(vi) Explain the types of disasters.

P.T.O.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
- (i) Explain educational importance of educational guidance.
 - (ii) Explain the role of school in disasters management.
 - (iii) Explain the role of school in developing personality.
 - (iv) What is perception ? Explain the educational importance of perception.
3. Answer any *one* following questions in **400** words : [20]
- (i) What are the problems in Higher education ? Give suggestion to overcome those problems.
 - (ii) Explain the nature, importance and limitations of discussion method in detail.
4. Write short notes on **50** words each (any *four*) : [20]
- (i) Causes of mental conflict
 - (ii) Concept of social discipline
 - (iii) Concept of educational counselling
 - (iv) Educational importance of project method
 - (v) Educational importance of individual differences
 - (vi) Concept of school indiscipline.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (i) शिस्तीचा दमनात्मकेतचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
 - (ii) व्यक्तिभेदाची संकल्पना स्पष्ट करा.

- (iii) मानसिक आरोग्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iv) सर्जनशीलतेचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.
- (v) व्यक्तिमत्त्वाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (vi) आपत्तीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- 2.** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) शैक्षणिक मार्गदर्शनाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (ii) आपत्ती व्यवस्थापनात शालेची भूमिका स्पष्ट करा.
- (iii) व्यक्तिमत्त्व विकसनान शालेची भूमिका स्पष्ट करा.
- (iv) अवबोध म्हणजे काय ? अवबोधाचे शैक्षणिक महत्व स्पष्ट करा.
- 3.** खालील कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) उच्च शिक्षणातील प्रमुख समस्या कोणत्या ? त्या दूर करण्यासाठी उपाय सुचवा.
- (ii) चर्चा पद्धतीचे स्वरूप, फायदे व मर्यादा सविस्तर स्पष्ट करा.
- 4.** प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (i) मानसिक संघर्षाची कारणे
- (ii) आसाजिक शिस्तीची संकल्पना
- (iii) शैक्षणिक समूपदेशनाची संकल्पना
- (iv) प्रकल्प पद्धतीचे शैक्षणिक महत्व
- (v) व्यक्तिभेदाचे शैक्षणिक महत्व
- (vi) शालेय बेशिस्तीची संकल्पना.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3057

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

INDUSTRIAL MATHEMATICS

FMG-3 : Financial Mathematics and Graph Theory

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(a) Define the term equilibrium set.

(b) If I am offered a gift of either \$ 6,000 now or \$ 10,000 in seven years time, which should I accept, given the fixed interest rate of 8% ?

(c) Find the maximum value of the profit function :

$$\pi(q) = -2q^3 + 3q^2 + 12q + 9$$

in the interval $[0, \infty)$.

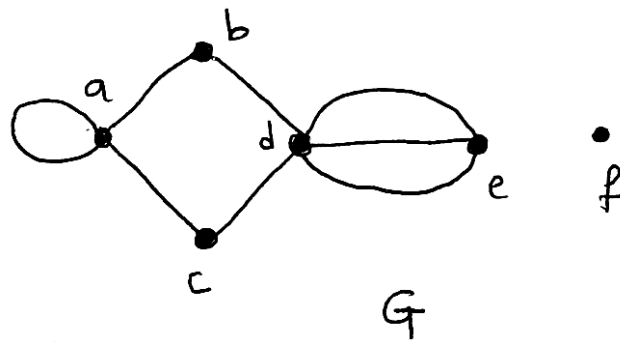
(d) Determine whether the Cobweb model predicts stable *or* unstable equilibrium for the marked with :

$$q^S(p) = 0.05p - 4,$$

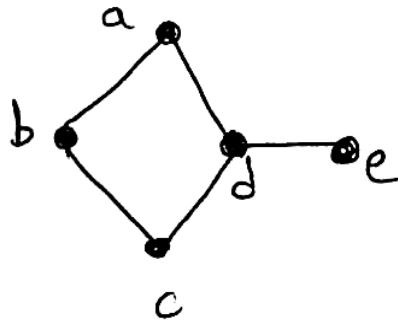
$$q^D(p) = 20 - 0.15p.$$

P.T.O.

- (e) State any *two* economic principles of efficient small firms.
- (f) Define simple graph. Give an example of simple graph.
- (g) List the degrees of each of the vertices of the following graph G. How many even vertices does G have ?

- (h) Find adjacency matrix of the following graph :

- (i) Define spanning tree of a graph G.
- (j) Define Eulerian graph. Give an example of an Eulerian graph.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (a) Explain the Cobweb model.

(b) The supply and demand sets for a good are :

$$S = \{(q, p) | q = bp - a\}$$

$$D = \{(q, p) | q = c - dp\},$$

where a, b, c, d are all positive. Suppose the government wishes to raise as much money as possible by imposing an excise tax on the good. What should be the value of the excise tax ? Show that the resulting government revenue is :

$$\frac{(bc - cd)^2}{4bd(b + d)}.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Show that the present value of an annuity of I for N years, given the fixed interest rate r , is :

$$P = \frac{I}{1+r} + \frac{I}{(1+r)^2} + \frac{I}{(1+r)^3} + \dots + \frac{I}{(1+r)^N}.$$

(b) Find the maximum and minimum values of the function :

$$\pi(q) = q^3 - 8q^2 + 16q - 1$$

in the interval $[2, 5]$.

(c) Show that if the demand function for a good is

$$q^D(p) = a - bp$$

for some positive constant a and b , then the demand is inelastic in the range $0 < p < \frac{a}{2b}$.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(a) Suppose that Alpern and Co. is an efficient small firm which cannot produce more than 6 units of its product each week. If their cost function is :

$$C(q) = 100 + 20q - 6q^2 + q^3,$$

determine :

(i) their fixed cost

(ii) their profit function

(iii) their startup point

(iv) their breakeven point.

(b) Consider an economy with three industries : coal, electricity, railways. To produce \$ 1 of coal requires \$ 0.25 worth of electricity and \$ 0.025 rail costs for transportation. To produce \$ 1 of electricity requires \$ 0.65 worth of

coal for fuel, \$ 0.05 of electricity for the auxiliary equipment, and \$ 0.05 for transport. To provide \$ 1 worth of transport, the railway requires \$ 0.55 coal for fuel and \$ 0.10 electricity. Each week the external demand for coal is \$ 50,000 and the external demand for electricity is \$ 25,000. There is no external demand for the railway. What should be the weekly production schedule for each industry ?

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(a) Let G be a graph with n vertices v_1, v_2, \dots, v_n and let A denote the adjacency matrix of G with respect to this listing of the vertices. Let $B = (b_{ij})$ be the matrix

$$B = A + A^2 + A^3 + \dots + A^{n-1}.$$

Then prove that G is a connected graph if and only if for every pair of distinct indices i, j we have $b_{ij} \neq 0$, *i.e.* if and only if B has no zero entries off the main diagonal.

(b) Prove that an edge e of a graph G is a bridge if and only if e is not part of any cycle in G .

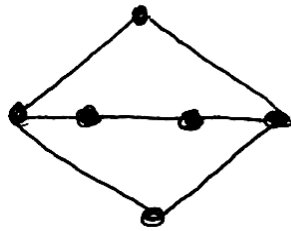
4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) If T is a tree with n vertices, then prove that it has precisely $n - 1$ edges.

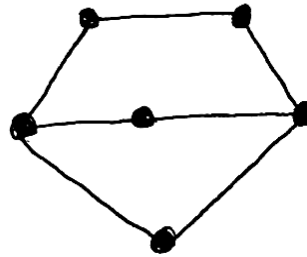
(b) List all spanning trees of the complete graph on four vertices K_4 . How many of them are non-isomorphic ?

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Define isomorphism between two graphs G_1 and G_2 . Check whether the following graphs are isomorphic. Justify.

G_1

G_2

(b) Let G be a graph with n vertices. Then prove that G is a connected graph with $n - 1$ edges if and only if G is tree.

(c) Let G be a graph with n vertices, t of which have degree k and the others have degree $k + 1$. Prove that

$$t = (k + 1) n - 2e,$$

where e is the number of edges in G .

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) Prove that a connected graph G is Euler if and only if the degree of every vertex is even.

(b) Let v be a vertex having maximum outdegree in the tournament T . Then prove that for every vertex w of T there is a directed path from v to w of length at most 2.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Let G be a simple graph with n vertices and let \bar{G} be its complement. Prove that for each vertex v in G ,

$$d_G(v) + d_{\bar{G}}(v) = n - 1.$$

(b) Let G be a graph with n vertices, where $n \geq 2$. Prove that G has at least *two* vertices which are not cut vertices.

(c) Let D be an Euler digraph. Prove that D is strongly connected.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3058

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

MATHEMATICAL STATISTICS (General)

(Statistical Inference)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Use of statistical tables and calculator is allowed.
 - (iv) Symbols and abbreviations have their usual meaning.

1. Attempt each of the following :

- (a) State whether each of the following statements is True or False : [1 each]
- (i) If MVBUE exists, it is unique.
 - (ii) Moment estimator and maximum likelihood estimator are always unique.
 - (iii) In SPRT sample size is a variable.
 - (iv) MP test is used for testing a simple null hypothesis against a composite alternative hypothesis.

P.T.O.

- (b) Choose the *correct* alternative in the following : [1 each]
- (i) If $X \rightarrow P(\lambda)$, then λ can be estimated unbiasedly by :
- (A) Sample median
 - (B) Sample mean
 - (C) Sample standard deviation
 - (D) Sample variance
- (ii) Neyman's factorization theorem is applied for testing :
- (A) Consistency
 - (B) Sufficiency
 - (C) Unbiasedness of an estimator
 - (D) Asymptotic unbiasedness
- (iii) Which one of the following test can be compared with Chi-square test ?
- (A) Run
 - (B) Sign
 - (C) Mann-Whitney
 - (D) Kolmogorov-Smirnov
- (iv) Probability of rejecting H_0 when it is *not* true, is :
- (A) Level of significance
 - (B) Size of the test
 - (C) Power of the test
 - (D) Power function

(c) Answer in brief : [2 each]

(i) Explain exponential family of probability distributions and sufficient statistic.

(ii) Distinguish between an estimated and an estimator with an illustration.

(iii) Explain notion of likelihood ratio test.

(iv) Explain empirical distribution function $S_n(x)$.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

(a) Explain the general problem of estimating an unknown parameter by point and interval estimation.

(b) On the basis of a random sample of size n from $N(\mu, \sigma^2)$, obtain $100(1 - \alpha)\%$ confidence interval for μ when σ^2 is unknown.

(c) Explain the method of maximum likelihood for estimation of parameter. Obtain m.l.e. of parameter α if a random sample of size n is available from distribution of random variable X with p.d.f. :

$$f(x, \alpha, \lambda) = \frac{\alpha^\lambda e^{-\alpha X} X^{\lambda-1}}{\Gamma(\lambda)},$$

$x > 0$ $\alpha, \lambda > 0$ λ known.

- (d) Define minimum variance unbiased estimator (MVUE) of parameter θ . Let T_1 and T_2 are two independent unbiased estimators of parameter θ with variances σ_1^2 and σ_2^2 respectively. Determine the constants a_1 and a_2 such that $T = a_1T_1 + a_2T_2$ is unbiased estimator of θ with minimum variance.
- (e) Find the Fisher information function $I(\alpha)$ for $G(\alpha, \lambda)$ distribution where λ is known.
- (f) Let X_1, X_2, \dots, X_n be a random sample from $N(\mu, \sigma^2)$ distribution, σ^2 known. Obtain MVBUE of μ .

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) Define an unbiased estimator. With usual notation prove that, if T is an unbiased estimator of θ , then $\phi(T)$ is unbiased estimator of $\phi(\theta)$ provided $\phi(\cdot)$ is a linear function.
- (b) Explain notion of uniformly minimum variance unbiased estimator (UMVUE). With usual notations prove that, uniformly minimum variance unbiased estimator T of a parameter θ satisfies the relation :

$$\frac{\partial}{\partial \theta} \log L = nI(\theta)(T - \theta).$$

- (c) Explain the concept of sufficiency. With usual notation prove that, M.L.E. is a function of sufficient statistics.

- (d) State and prove Chebychev's inequality for discrete and continuous distributions.
- (e) Explain the concept of consistency. With usual notation prove that an estimator is consistent if its bias and variance both tend to zero as the sample size tends to infinity.
- (f) Explain method of moments for estimation of parameters. A discrete random variable X has the following p.m.f. :

$$P(X = x) = \binom{x+k-1}{x} p^k (1-p)^x,$$

$$x = 0, 1, 2, \dots \quad k > 0 \quad 0 < p < 1$$

Find moment estimator of p if k is known.

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

(a) (i) Describe Wilcoxon signed rank test. [4]

(ii) The following is the order in which broker received orders for a certain stock (B : buy and S : sale) :

BBBBBBBBSSBSSSSSSBBBBBSS

Test the randomness of the above sequence at 5% level of significance. [4]

(b) (i) The following are the hours of sleep recorded for 10 newly born babies :

15.5, 17.2, 16.4, 19.8, 20.4, 17.8, 14.9, 12.8, 16.5, 18.8.

Use sign test to test $H_0 : M = 18$ against $H_1 : M > 18$ where M is the population median. Use $\alpha = 0.05$. [4]

- (ii) Explain the following terms :
- (I) Observed level of significance (P-value)
 - (II) Type I error
 - (III) Type II error
 - (IV) Power of a test. [4]
- (c) (i) Construct likelihood ratio test of level of significance α for testing $H_0 : \mu = \mu_0$ against $H_1 : \mu \neq \mu_0$ where μ is the mean of $N(\mu, \sigma^2)$ distribution where σ^2 is known. [5]
- (ii) Explain the concept of non-parametric tests. State any *two* differences between a parametric test and non-parametric test. [3]
- (d) (i) Use Kolmogorov-Smirnov test to test whether the following sample can be looked upon as a random sample from $U(0, 1)$:
- 0.10, 0.28, 0.34, 0.61, 0.61, 0.91, 0.36, 0.88, 0.04, 0.63.
- Use 5% level of significance. [6]
- (ii) Describe Wald's SPRT of strength (α, β) . [2]

5. Attempt any *one* of the following :

- (a) (i) Define most powerful level α test and uniformly most powerful level α test. The consumption of electricity in

a small township is assumed to be exponentially distributed with mean θ . Determine the sizes of the type I and type II errors if $H_0 : \theta = \theta_0 = 1,000$ kW is tested against the, $H_1 : \theta = \theta_1 = 2,000$ kW. If the test criterion is, select any day at random, if the consumption on that day is 4000 kW or more reject H_0 otherwise accept H_0 . [9]

(ii) A test administered to a random sample of 9 students from school A and to another random sample of size 8 from students of school B. The score achieved by two groups of students as given below :

A : 93 91 96 99 89 79 85 98 84

B : 85 92 97 88 86 94 83 99

Test the null hypothesis that the performance of the two groups of students is the same. Use Mann-Whitney test. Use $\alpha = 0.05$. [7]

- (b) (i) A random sample of size 25 drawn from $N(\mu, \sigma^2)$:
- (I) Find MP test of size 0.05 to test $H_0 : \sigma = 4$ against $H_1 : \sigma = 6$.
- (II) Is this Uniformly Most Powerful (UMP) if $H_1 : \sigma > 6$? Plot the power curve taking values of σ as 6.1, 6.3, 6.5, 6.8 and 7.0. [9]

(ii) A discrete random variable X follows Bernoulli distribution. Carry out a Walds Sequential Probability Ratio Test (SPRT) of strength $\alpha = 0.05$ and $\beta = 0.05$ to test the following hypothesis :

$H_0 : p = 1/3$ against $H_1 : p = 2/3$ using the following sequence of observations :

1, 0, 0, 0, 1, 1, 1, 0, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 0.

Do you arrive at the decision before examining the entire sample ? Justify your answer. Draw the decision lines also. [7]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3059

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

ENGLISH

General Paper III

G-3 : Advanced Study of English Language and Literature

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts :— (i) A Collection of Indian English Poetry by Radha Mohan Singh.

(ii) Linguistics : An Introduction by Board of Editors.

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* of the following in about **100** words each : [16]

(1) How does Tagore describe God's omnipresence in the poem 'Silent Steps' ?

(2) 'Song of Radha, the Milkmaid' is a devotional song. Discuss.

(3) Discuss the title of the poem 'Poet, Lover, Birdwatcher'.

(4) Write a note on the theme of the poem 'Sea Breeze, Bombay'.

2. Attempt any *four* of the following in about **100** words each : [16]

(1) Syntax

P.T.O.

- (2) Phrase structure rules
- (3) Functional classification of sentences
- (4) Do-support
- (5) Yes-No questions
- (6) Imperatives.

3. Attempt any *two* of the following in about **100** words each : [16]

- (1) 'Tribute to Papa' is a confessional poem. Discuss.
- (2) Discuss the elements of Indianness in the poem 'The Seasons of the Plains'.
- (3) How does the poem 'The Captive Air of Chandipur-on-Sea' deal with the theme of nostalgia ?
- (4) Comment on the Pilgrim's journey in the poem 'The Bus'.

4. Attempt any *two* of the following in about **100** words each : [16]

- (1) What is Semantics ? Explain its scope.
- (2) Write a note on Polysemy.
- (3) What is the difference between denotative and connotative meaning ? Illustrate.
- (4) Explain metonymy with suitable examples.

5. Attempt any *two* of the following in about **100** words each : [16]
- (1) Explain the differences between direct and indirect speech acts with suitable examples.
 - (2) Write a note on the Directives and Commissives.
 - (3) Discuss any *two* maxims of co-operative principle with suitable examples.
 - (4) Describe with suitable examples the tact maxim and the generosity maxim of politeness principle.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3060

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

ENGLISH

Special : Paper III

(S-3 : Appreciating Novel)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts Prescribed :

- (i) *Animal Farm*—George Orwell
- (ii) *The Old Man and the Sea*—Ernest Hemingway
- (iii) *The Guide*—R.K. Narayan.

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *four* of the following : [16]

- (a) Explain the importance of “Point of View” in a novel with examples.
- (b) Comment briefly on how the seventeenth century (17th cen.) offered the perfect setting for the rise of the novel.
- (c) What do you understand by the term, “anti-hero” ? Explain in brief with examples.

P.T.O.

- (d) Write a note on any work of Science Fiction that you may have read.
- (e) Explain the term 'novella' with examples.
- (f) What is the significance of plot in a novel ? Explain in brief.
- 2.** Answer any *one* of the following : [16]
- (a) "All animals are equal, but some are more equal than others." Bring out the irony in the statement in the light of George Orwell's *Animal Farm*.
- (b) Attempt a character-sketch of Napoleon in Orwell's *Animal Farm*.
- 3.** Answer any *two* of the following : [16]
- (a) Explain the importance of the setting in Hemingway's *The Old Man and the Sea*.
- (b) What is the theme of Hemingway's work, *The Old Man and the Sea* ? How does he develop it ?
- (c) Write a note on the role of Manolin in the novel, *The Old Man and the Sea*.
- 4.** Answer any *two* of the following : [16]
- (a) Discuss the narrative technique used by R.K. Narayan in his novel, *The Guide*.
- (b) Attempt a character-sketch of Rosie in the novel, *The Guide*.
- (c) Comment on the use of irony in R.K. Narayan's *The Guide*.

5. Answer any *four* of the following : [16]

- (a) Bring out the significance of using contrast in the technique of characterisation with reference to any *one* of the novels that you have read.
- (b) Consider *Animal Farm* as a fable.
- (c) Comment on the use of symbolism in any *one* of the novels that you have read.
- (d) Bring out the use of local colour in R.K. Nanryan's *The Guide*.
- (e) Analyse the plot-structure of any *one* of the novels you have studied.
- (f) Consider Hemingway's *The Old Man and the Sea* as a tragedy.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3061

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

ENGLISH

Special Paper IV

(S-4 : Introduction to Literary Criticism)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* of the following questions : [16]
- (i) Explain how Aristotle differs from Plato in his theory of imitation.
- (ii) Comment on Aristotle's view that imitation is not a slavish copy of the original.
- (iii) Explain Pope's notions of Wit and Nature.
- (iv) What are the grounds on which Johnson justifies Shakespeare's mixing of the tragic and the comic in drama ?
2. Attempt any *two* of the following questions : [16]
- (i) What according to T.S. Eliot is the relationship between tradition and the individual talent ?

P.T.O.

- (ii) Which are the *four* kinds of meaning according to I.A. Richards ?
- (iii) Explain Allen Tate's concept of tension in poetry.
- (iv) Examine the tenets of Marxist criticism in Lucka's idea of realism.
- 3.** (A) Attempt any *one* of the following questions : [8]
- (i) Discuss how Dryden's essay reflects the neo-classical attitude towards dramatic art.
- (ii) Examine Dryden's views on the French Drama.
- (iii) Explain Dryden's definition of drama.
- (B) Attempt any *one* of the following questions : [8]
- (i) Explain Coleridge's views on Wordsworth's poetic creed.
- (ii) Examine Coleridge's view that only rhyme and metre cannot create a poem.
- (iii) How does Coleridge define poetry ?
- 4.** (A) Attempt any *one* of the following questions : [8]
- (i) What according to Helen Gardner are the tasks of a critic ?
- (ii) Why does Helen Gardner say that the torch rather than the sceptre would be her symbol for the critic ?
- (iii) Explain Helen Gardner's views on comparison as a literary critical method.

- (B) Attempt any *one* of the following questions : [8]
- (i) Explain Frye's views on evaluative criticism, as implied in 'Criticism Visible and Invisible'.
 - (ii) Explain Frye's idea that criticism is knowledge about literature.
 - (iii) Examine Frye's remarks on personal taste as criticism.
5. (A) Explain any *four* of the following literary and critical terms : [8]
- (i) Genre
 - (ii) Paradox
 - (iii) Point of view
 - (iv) Satire
 - (v) Connotation and Denotation
 - (vi) Ambiguity.
- (B) Read the following poem and answer the questions that follow (any *four*) : [8]
- Whose woods these are I think I know
His house is in the village though
He will not see me stopping here
To watch his woods fill up with snow
My little horse must think it queer
To stop without a farm house near
Between the woods and frozen lake

The darkest evening of the year
He gives his harness bells a shake
To ask if there is some mistake
The only other sound's the sweep
Of easy wind and downy flake
The woods are lovely dark and deep,
But I have promises to keep
And miles to go before I sleep
And miles to go before I sleep

Questions :

- (i) What is the main theme of the poem ?
- (ii) Which season is described in the poem ?
- (iii) Why does the horse give its bell a shake ?
- (iv) Why does the poet stop by the wood ?
- (v) Identify the symbols used in the poem.
- (vi) Suggest a suitable title for the poem.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3062

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

MATHEMATICS (General)

(MG : 3 Group Theory and Ring Theory)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(1) Determine whether * given below gives a binary operation on the set \mathbf{N} .

Define * by :

$$a * b = a - b.$$

(2) State first fundamental theorem of homomorphism.

(3) Show that the Klein's four group is isomorphic to $(\mathbf{Z}/8\mathbf{Z})^*$.

(4) Express the permutation :

$$\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 6 & 5 & 2 & 4 & 3 & 1 \end{pmatrix}$$

as a product of disjoint cycles.

(5) Define a simple group.

(6) Show that $\{0, 2, 4\}$ is a subring of \mathbf{Z}_6 .

P.T.O.

(7) Let a , b and c belong to an integral domain. If

$$a \neq 0 \text{ and } ab = ac$$

then prove that $b = c$.

(8) Show that 0 is the only nilpotent element in an integral domain.

(9) Determine $\frac{2\mathbf{Z}}{6\mathbf{Z}}$ explicitly.

(10) Show that

$$\phi : \mathbf{C} \rightarrow \mathbf{S}$$

given by

$$\phi(a + bi) = \begin{bmatrix} a & b \\ -b & a \end{bmatrix}$$

is a ring homomorphism, where :

$$\mathbf{S} = \left\{ \begin{bmatrix} a & b \\ -b & a \end{bmatrix} \middle/ a, b \in \mathbf{R} \right\}.$$

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(1) Let G be a group and let ' a ' $\in G$. Let

$$H = \{a^n \mid n \in \mathbf{Z}\}.$$

Prove that H is a subgroup of G and also prove that

H is the smallest subgroup of G that contains ' a '.

(2) State and prove Lagrange theorem for finite groups.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(1) Prove that \mathbf{R} under addition is isomorphic to \mathbf{R}^+ under multiplication.

(2) Consider the permutations :

$$\mu = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 3 & 1 & 4 & 5 & 6 & 2 \end{pmatrix} \text{ and}$$

$$\tau = \begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 \\ 2 & 4 & 1 & 3 & 6 & 5 \end{pmatrix}$$

Compute :

(i) $\mu\tau$

(ii) $\mu\tau^2$.

(3) Prove that for $n \geq 2$, the collection of all even permutations of $\{1, 2, \dots, n\}$ forms a subgroup of order $n^{1/2}$ of the symmetric group S_n .

3. (A) Attempt any *two* of the following : [8]

(1) Prove that a subgroup N of G is a normal subgroup of G if and only if every left coset of N in G is a right coset of N in G .

(2) Prove that any infinite cyclic group is isomorphic to \mathbf{Z} .

(3) Show that every proper subgroup of a group of order 35 is cyclic.

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(1) Prove that every finite integral domain is a field. Is every integral domain a field ? Justify.

(2) Prove that an element $a \in F$ is a zero of

$$f(x) \in F[x]$$

if and only if $x - a$ is a factor of

$$f(x) \in F[x].$$

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(1) Let

$$f(x) \in F[x]$$

and let $f(x)$ be of degree 2 or 3. Then prove that $f(x)$ is reducible over F if and only if it has a zero in F .

(2) Prove that the polynomial :

$$\phi_p(x) = \frac{x^p - 1}{x - 1} = x^{p-1} + x^{p-2} + \dots + x + 1$$

is irreducible over \mathbf{Q} for any prime p .

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(1) Let

$$\phi : \mathbf{R} \rightarrow \mathbf{S}$$

be a ring homomorphism from a ring R to a ring S .

Prove that

$$\ker(\phi) = \{x \in R/\phi(x) = 0\}$$

is an ideal of R .

(2) If R is a ring with unity and N is an ideal of R containing a unit then prove that $N = R$.

(3) Prove that every maximal ideal in a commutative ring with unity is a prime ideal.

5. Attempt any *two* of the following : [16]

(1) (i) Prove that every PID is UFD.

(ii) Show that

$$f(x) = x^3 + 3x + 2 \text{ in } \mathbf{Z}_5[x]$$

is irreducible over \mathbf{Z}_5 .

(2) Prove that an ideal $\langle p \rangle$ in a PID is maximal if and only if p is an irreducible.

(3) For a Euclidean domain D with a Euclidean norm v , prove that $v(1)$ is minimal among all $v(a)$ for a non-zero $a \in D$, and $u \in D$ is a unit if and only if $v(u) = v(1)$.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3063

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

MATHEMATICS

MS-3 : Metric Spaces and Complex Analysis

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

- (a) For any point x_0 in the discrete metric space X_d , find the open ball $S_r(x_0)$, if $r > 1$.
- (b) State true or false and justify : The set of all irrationals is closed in the usual metric space R_u .
- (c) Let R_u be the usual metric space. Find A^0 if $A = \mathbf{N}$.
- (d) Let X_d be a discrete metric space and $A \subset X$. Then prove that $\partial A = \phi$.
- (e) Define limit of function of a point in a metric space.

P.T.O.

(f) Verify :

$$(\sqrt{2}-i) - i(1-\sqrt{2}i) = -2i.$$

(g) Evaluate :

$$\lim_{z \rightarrow \infty} \frac{2z+i}{z+1}.$$

(h) If

$$f(z) = \frac{z-1}{2z+1} \quad (z \neq -\frac{1}{2})$$

then find $f'(z)$.

(i) Find the principal value of i^i .

(j) Evaluate :

$$\int_0^{\pi/6} e^{i2t} dt.$$

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) Let (X, d) be a metric space and $x \in X$. Let N_x be the collection of all neighbourhood of x . Then prove that :

(i) If $M, N \in N_x$, then $M \cap N \in N_x$.

(ii) If $N \in N_x$ and $M \supset N$, then $M \in N_x$.

(b) In the usual metric space \mathbf{R}_u give $A, B \subseteq \mathbf{R}_u$ such that :

$$A^{\circ} \cup B^{\circ} \subsetneq (A \cup B)^{\circ}.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Let (X, d) be a metric space and $A \subset X$. Then prove that $x \in X$ is a limit point of A if and only if there exist a sequence $\{x_n\}$ of points in A , none of which equals x , such that :

$$\lim_{n \rightarrow \infty} x_n = x.$$

(b) Prove that metric space R_u is complete.

(c) Let (Y, d_Y) be a subspace of a metric space (X, d) . Then prove that if Y is complete, then Y is closed.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(a) Let (X, d) be a complete metric space. If $\{G_n\}$ be a sequence of dense open sets in X , then prove that :

$$G = \bigcup_{n=1}^{\infty} G_n.$$

is dense in X .

(b) Let (X, d) and (Y, ρ) be metric spaces and $f : X \rightarrow Y$ be a function. Then prove that f is continuous if and only if $f^{-1}(G)$ is open in X whenever G is open in Y .

(B) Attempt any *two* of the following : [8]

(a) Find all values of z such that :

$$e^z = -2.$$

(b) Show that :

$$f(z) = \sin x \cdot \cosh y + i \cos x \cdot \sinh y$$

is an entire function.

(c) Find the Maclaurin series expansion of the function :

$$f(z) = \frac{z}{z^2 + 9}.$$

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) Suppose that :

$$f(z) = u(x, y) + iv(x, y)$$

and that $f'(z)$ exists at a point $z_0 = x_0 + iy_0$. Then prove that the first order partial derivatives of u and v exist at (x_0, y_0) , and they satisfy the Cauchy-Riemann equations $u_x = v_y$, $u_y = -v_x$ there. Also $f'(z_0)$ can be written :

$$f'(z_0) = u_x(x_0, y_0) + iv_x(x_0, y_0).$$

(b) If a function $f(z)$ is analytic at a point, then prove that its derivatives of all orders are analytic at that point.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Show that :

$$(1 + \sqrt{3}i)^{-10} = 2^{-11}(-1 + \sqrt{3}i).$$

(b) Determine whether $f'(z)$ exists for $f(z) = \frac{1}{z}$. Find $f'(z)$, if exists.

(c) Let

$$f(z) = \pi \exp(\pi \bar{z})$$

and C be the boundary of the square with vertices at the points 0, 1, $1 + i$, and i , the orientation of C being in the counterclockwise direction. Evaluate :

$$\int_C f(z) dz.$$

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) If f is an entire and bounded function in the complex plane, then prove that $f(z)$ is constant throughout the plane.

(b) State and prove Cauchy's residue theorem.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Evaluate :

$$\int_C \frac{5z - 2}{z(z - 1)} dz,$$

where C is the positively oriented circle $|z| = 2$.

- (b) Give two Laurent series expansion in powers of z for the function :

$$f(z) = \frac{1}{z^2(1-z)}$$

and specify the regions in which those expansions are valid.

- (c) Let C be the circle $|z| = 2$, described in the positive sense. Evaluate :

$$\int_C \frac{dz}{z^3(z+4)}.$$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3064

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

MATHEMATICS

MS-4 : Ordinary and Partial Differential Equations

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(a) If $f(D) = xD + 2$, $g(D) = D + 5$. Compute $f(D) \cdot g(D)$.

(b) Find complementary function of the equation :

$$(D + 1)^2 y = 2e^{2x}.$$

(c) Verify that $y_1 = \sin x$ is a solution of the equation :

$$(D^2 - 2\tan x D + 3)y = 0.$$

(d) Define ordinary point and singular point of the equation :

$$y'' + P(x)y' + Q(x)y = 0.$$

(e) Find roots of associated equation for the system of equations :

$$\frac{dx}{dt} = x + y, \quad \frac{dy}{dt} = 4x - 2y.$$

P.T.O.

(f) Explain the method of solving :

$$\frac{dx}{P} = \frac{dy}{Q} = \frac{dz}{R},$$

when one of the variables is absent from one of the equations.

(g) Determine the equation :

$$ydx + xdy + 2zdz = 0$$

is integrable.

(h) Form the partial differential equation by eliminating arbitrary function $F(r)$ from the equation $z = F(r)$, where :

$$r = (x^2 + y^2)^{1/2}.$$

(i) Define Quasi-linear partial differential equation of first order. Give an example of it.

(j) Find the general integral of :

$$z(xp - yq) = y^2 - x^2.$$

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) If $y_1(x)$ is a known solution and $y_2 = vy_1$ is another independent solution of :

$$\frac{d^2y}{dx^2} + p(x)\frac{dy}{dx} + q(x)y = 0,$$

then determine the function v .

(b) If $W(t)$ is the Wronskian of two solutions of the homogeneous system of differential equation, then prove that $W(t)$ is either identically zero or nowhere zero on $[a, b]$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Solve the equation :

$$(3D^2 + D - 14)y = 13e^{2x}.$$

(b) Verify that $y_1 = x$ is solution of the differential equation :

$$2x^2y'' + xy' - y = 0.$$

Find another solution y_2 by using the method of reduction of order and the general solution.

(c) Find power series solution of the differential equation $y' = y$.

3. (A) Attempt any *two* of the following : [8]

(a) Solve the equation :

$$(D^3 + 3D + 2D)y = x^2.$$

(b) Find the particular solution of the equation :

$$(D^2 + 4D + 3)y = \sin(e^x)$$

by using the method of variation of parameters.

- (c) Find the ordinary points and singular points of the differential equation :

$$(x - 1)y'' + xy' + \frac{1}{x}y = 0.$$

- (B) Attempt any *two* of the following : [8]

- (a) Explain one variable separable method for solving Pfaffian differential equation in x, y, z .

- (b) Show that integral curves of :

$$\frac{dx}{bz - cy} = \frac{dy}{cx - ay} = \frac{dz}{ay - bx}$$

represent circles in space.

- (c) Find complete integral of the following equation, if it is integrable :

$$(y^2 + xz)dx + (x^2 + yz)dy + 3z^2dz = 0.$$

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (a) If X is a vector such that $X \cdot \text{curl } X = 0$ and μ is an arbitrary function of x, y, z then prove that :

$$(\mu X) \cdot \text{curl } (\mu X) = 0.$$

- (b) Define homogeneous Pfaffian differential equation in three variables x, y, z . Explain the method of solving it.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Show that the orthogonal trajectories on the hyperbola $x^2 + y^2 - z^2 = 1$ of conics in which it is cut by the system of planes $x + y = c$ are its curves of intersection with the surface $(x - y)z = K$, where K is a parameter.

(b) Solve the differential equation by Natani's method :

$$(y + z)dx + (z + x)dy + (x + y)dz = 0.$$

(c) Show that :

$$z = ax + by + a^2 + b^2$$

is a complete integral of :

$$z - px - qy - p^2 + q^2 = 0.$$

Also find the envelope of the integral if $b = a$.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) Let $u(x, y)$ and $v(x, y)$ be two functions of x, y such that :

$$\frac{\partial v}{\partial y} \neq 0 \text{ and } \frac{\partial(u, v)}{\partial(x, y)} = 0,$$

then prove that, there exists a relation $F(u, v) = 0$ between u and v not involving x and y explicitly.

- (b) If $h_i(x, y, z, u_x, u_y, u_z) = 0$ ($i = 1, 2$) are compatible with $f(x, y, z, u_x, u_y, u_z) = 0$, then prove that $h_i(x, y, z, u_x, u_y, u_z)$ ($i = 1, 2$) satisfy :

$$\frac{\partial(f, h)}{\partial(x, u_x)} + \frac{\partial(f, h)}{\partial(y, u_y)} + \frac{\partial(f, h)}{\partial(z, u_z)} = 0,$$

where $h = h_i$ ($i = 1, 2$).

- (B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (a) Show that the equations :

$$xp - yq = 0,$$

$$z(xp + yq) = 2xy$$

are compatible and find their solutions.

- (b) Find complete integral of :

$$p^2q^2 + x^2y^2 = x^2y^2(x^2 + y^2).$$

- (c) Find the integral surface of the equation :

$$(2xy - 1)p + (z - 2x^2)q = 2(x - yz)$$

which passes through the line $x_0(s) = 1$, $y_0(s) = 0$,
 $z_0(s) = s$.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—11

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3065

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

STATISTICAL PRE-REQUISITES

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) Attempt *All* questions.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Answers should be precise and to the point.
 - (iv) Use of non-programmable calculator is allowed.
 - (v) Symbols have their usual meaning.

1. (a) State whether the following statements are True *or* False : [4×1=4]

(i) If X is a continuous random variable with distribution function $F(x)$, then if

$$x_1 < x_2, F(x_1) \leq F(x_2).$$

(ii) If X_1 and X_2 are two independent $N(1, 2)$ and $N(1, 4)$ random variables then $X_1 + 2X_2$ follows $N(2, 6)$ distribution.

(iii) Critical region is the region where null hypothesis is accepted.

P.T.O.

(iv) For using tests based on normal distribution the sample size must be greater than 30.

(b) Choose the *correct* alternative : [4×1=4]

(i) $\lim_{x \rightarrow \infty} F(x)$ is equal to :

(A) 0

(B) 1

(C) $-\infty$

(D) ∞

(ii) Sign test is used for testing the :

(A) symmetry

(B) randomness

(C) goodness of fit

(D) value of arithmetic mean

(iii) For testing independence of attributes the appropriate test to be used is :

(A) run test

(B) sign test

(C) chi-square test

(D) t-test

(iv) The upper control limit of R-chart is :

(A) $A_1 \bar{X}$

(B) $A_2 \bar{X}$

(C) $D_3 \bar{R}$

(D) $D_4 \bar{R}$

(c) Answer in brief : [4×2=8]

(i) If X is a continuous random variable with distribution function

$$F(x) = \begin{cases} 0 & , \text{ if } x < 0 \\ 3x^2 - 2x^3 & , \text{ if } 0 < x < 1 \\ 1 & , \text{ if } x > 1 \end{cases}$$

Obtain p.d.f. of X.

(ii) If Z follows standard normal distribution obtain $P(Z > 1.5)$.

(iii) State the assumptions to be satisfied for using *t*-tests.

(iv) Explain in brief the breakup of total sum of squares in case of one way classification.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

(a) If X is a continuous random variable with probability density function

$$F(x) = \begin{cases} \frac{1}{15}, & 10 \leq x \leq 25 \\ 0, & \text{otherwise} \end{cases} .$$

Obtain :

(i) $P(X \geq 16)$

(ii) $P(12 \leq X \leq 25)$.

(b) Define :

(i) Null hypothesis

(ii) Sampling distribution of statistics

(iii) Alternative hypothesis

(iv) Critical region

(c) In a big city 325 men out of 600 men were found to be smokers.

Does this information support the conclusion that the more than 50% of men in this city are smokers ? Use 5% level of significance.

(d) The number of books borrowed from a public library during a particular week is given in the following table. Test the hypothesis that the number of books borrowed does not depend on the day of the week using 5% level of significance.

Day	No. of. Books Borrowed
------------	-------------------------------

Mon	135
-----	-----

Tue	108
-----	-----

Wed	120
Thu	114
Fri	146
Sat	97

- (e) In an industrial production line, items are inspected periodically for defectives. The following is a sequence of defective items D and non-defective items N, produced by this production line :

DDNNNDNNDDNNNNNDDDDNNDNNNNNDND

Use run test at 5% L.O.S. to determine whether the defectives are occurring at random.

- (f) Explain chance and assignable causes of variation with one example each.

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) If $X \sim N(20, 25)$ distribution, obtain :

(i) $P(X \geq 25)$

(ii) $P(17 \leq X \leq 23)$.

- (b) Sensitivity tests made on 12 randomly selected condensers revealed mean 25 V and standard deviation 5V. The manufacturer claims that the mean sensitivity is 22V. Should we accept the claim ? Use 5% level of significance.
- (c) Explain the criteria for judging the lack of control in the production process.
- (d) In a college there are two faculties Art and Science. The average weight of students in a sample of 250 in Arts faculty was found to 120 lbs. with standard deviation of 12 lbs. While the corresponding figures in a sample of 400 students from Science faculty were 124 lbs. and 14 lbs. Is this difference significant ? Use 1% L.O.S.
- (e) State and explain the conditions to be satisfied for using Chi-square test for goodness of fit.
- (f) Based on 500 randomly selected fields about the tenancy status of the cultivators of these fields and use of fertilizers collected in an agro-economic enquiry, the following classification was noted :

	Owned	Rented
Using Fertilizers	208	92
Not using Fertilizers	32	168

Would you conclude that owner cultivators are more inclined towards the use of fertilizers ? Use 5% level of significance.

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

- (a) (i) Explain the procedure for construction of control chart for number of defects per unit (c-chart).
- (ii) The hours of sleep for 10 patients before and after giving a new drug are recorded. Test whether there is a significant difference in the average hours of sleep at 5% level of significance.

Patient No.	Hours of Sleep	Hours of Sleep
	(before)	(after)
1	6	7
2	5	8
3	7	7.5
4	7	9

5	8	7
6	9	6.5
7	6	7
8	6	8
9	7	8.5
10	8	7

(b) In a district A, 450 persons were considered regular consumers of coffee out of a sample of 1000 persons. In another district B, 400 were regular consumers of coffee out of a sample of 800 persons. Do these facts reveal a significant difference in the proportion of coffee consumers in the two districts. Use 5% L.O.S.

(c) It is believed that the precision as measured by the variance of an instruments is less than 0.16. Test this belief at 1% level of significance given 11 measurements of the same subject on the instrument :

2.3, 2.4, 2.5, 2.3, 2.5, 2.5, 2.7, 2.6, 2.6, 2.5, 2.7.

- (d) A manufacturer produces steel shafts having diameters that should be normally distributed with mean 3 mm. and standard deviation 0.1 mm. Successive samples of four shafts have yielded the following sample average in millimetres :

Sample	\bar{X}
1	3.01
2	2.97
3	3.12
4	2.99
5	3.03
6	3.02
7	3.10
8	3.14
9	3.09
10	3.20

Draw the \bar{X} chart and comment on the process.

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

- (a) A tea company appoints four salesmen A, B, C and D and observes their sales in three seasons, summer, winter and monsoon.

The figures (in lakhs) are given the following table :

Seasons	Salesmen			
	A	B	C	D
Summer	36	36	21	35
Winter	28	29	31	32
Monsoon	26	28	29	29

Using two way ANOVA determine whether salesmen differ significantly in performance and whether there is a significant difference between the seasons.

- (b) Twenty half litre milk bottles are selected at random from a process. The number of air bubbles (defects) observed from the bottles are given in the following table :

Bottle No.	Defects (C)
1	4
2	5
3	7
4	3
5	3
6	5
7	6
8	2
9	4

10	8
11	3
12	5
13	4
14	3
15	4
16	5
17	3
18	7
19	6
20	13

Draw an appropriate control chart for the above data and comment on it.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3066

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

LOGIC

G-3 : Logic and Methodology of Science

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following : [20]

- (1) Explain Mill's notion of causes.
- (2) Discuss essential characteristics of inductive inference.
- (3) Explain in short about fundamental laws.
- (4) What is concept of value neutrality ?
- (5) Explain nature of verification of hypothesis.
- (6) What is the nature of Interview as a method of data collection ?

2. Answer any *two* of the following : [20]

- (1) Explain the nature and difference between enumeration and analogy.
- (2) Explain the conditions of good hypothesis.
- (3) Explain the characteristics of laws in social sciences.
- (4) What is nature, types, merits and limitations of observation ?

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following : [20]

- (1) Discuss in detail the difference between commonsense and science. State difference between pure and applied science.
- (2) What is scientific explanation ? Discuss types of it.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Mill's method of agreements
- (2) Working hypothesis
- (3) Inductive leap
- (4) Empirical laws
- (5) Nature of laws of nature
- (6) Data collection method—questionnaire.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा : [20]

- (1) मिल्लची कारण संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) विगमनात्मक अनुमानाच्या लक्षणांची चर्चा करा.
- (3) मूलभूत नियम थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (4) मूल्य निरपेक्षता म्हणजे काय ?
- (5) सिद्धांतकल्पनेचे परीक्षण स्पष्ट करा.
- (6) माहिती संकलनाची एक पद्धती मुलाखत म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : [20]
- (1) केवल गणन आणि सादृश्यानुमानाचे स्वरूप आणि फरक स्पष्ट करा.
 - (2) उचित सिद्धांतकल्पनेच्या अटी स्पष्ट करा.
 - (3) सामाजिक शास्त्रांमधील नियमांची वैशिष्ट्ये सांगा.
 - (4) निरीक्षणाचे स्वरूप, व्याप्ती, प्रकार, फायदे आणि मर्यादा काय आहेत.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (1) सामान्य धारणा आणि विज्ञान यातील फरक सविस्तर स्पष्ट करा व शुद्ध आणि उपयोजित शास्त्रांमधील फरक सांगा.
 - (2) वैज्ञानिक स्पष्टीकरण म्हणजे काय ? त्याच्या प्रकारांची चर्चा करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [30]
- (1) मिल्लची करार पद्धती
 - (2) कामचलाऊ सिद्धांतकल्पना
 - (3) वैगमनिक झेप
 - (4) अनुभवजन्य नियम
 - (5) निसर्ग नियमांचे स्वरूप
 - (6) प्रश्नावली-माहिती संकलन पद्धती.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3067

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

SOCIOLOGY

Group A : G-3 : Work and Society

OR

Group B : G-3 : Crime and Society

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Attempt Group 'A' or Group 'B'.

Group A : G-3 : Work and Society

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(1) State the importance of work.

(2) Discuss the problems of bureaucracy.

(3) Describe the central theme of Macdonaldization.

(4) Explain features of New Economic Policy, 1991.

(5) Who are self-employed workers ?

(6) Analyse the nature of agricultural labour in India.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(1) Explain types of work in post-industrial society.

P.T.O.

- (2) Examine the basic principles of Taylorism.
 - (3) Discuss the problems of migrant workers.
 - (4) Describe the challenges concerning trade union movement in India.
- 3.** Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (1) Critically evaluate history of work from gathering hunting to post-industrial production.
 - (2) Critically examine the problem of workers in the informal sector.
- 4.** Write short notes on (any *four*) : [20]
- (1) Braverman's idea of deskilling
 - (2) The domestic labour debate
 - (3) Role of MNCs
 - (4) Problems of Service sector employees
 - (5) Classification of agricultural labourers
 - (6) Problems of agricultural labourers.

OR

Group B : G-3 : Crime and Society

- 1.** Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
- (1) Give the meaning of crime.

- (2) State the Marxian perspective of crime.
- (3) What is corporate crime ?
- (4) State the meaning of terrorism.
- (5) What is environmental crime.
- (6) State the meaning of preventive theory.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the idea of Robert Merton on social structure and anomie.
- (2) State the features of organised crime.
- (3) Elaborate the cyber crime.
- (4) Explain the crime and role of media.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) Explain the causes of crime.
- (2) Explain the deterrent and reformatory theory of punishment.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) White Collar Crime
- (2) Dowry Deaths
- (3) Human Trafficking
- (4) Criminalization of politics
- (5) International Crime
- (6) Parole.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
(iv) गट 'अ' किंवा गट 'ब' पैकी एक सोडवा.

Group A : G-3 : Work and Society

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) कार्याचे महत्व सांगा.
 - (2) नोकशाहीच्या समस्येची चर्चा करा.
 - (3) मॅकडोनाल्डीकरणची मध्यवर्ती संकल्पना सांगा.
 - (4) 1991च्या नविन आर्थिक धोरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - (5) स्वरोजगार कामगार कोण आहेत.
 - (6) भारतातील शेतमजूरांच्या स्वरूपाचे विश्लेषण करा.
2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) स्वातंत्र्योत्तर औद्योगिक समाजातील कामगारांचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - (2) टेलर वादाच्या मुळ तत्वांचे परिक्षण करा.
 - (3) स्थलांतरीत कामगारांच्या समस्यांची चर्चा करा.
 - (4) भारतातील कामगार संघटन चळवळी समोरील आव्हानांचे वर्णन करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]
- (1) शिकार व अन्नसंकलन अवस्थाते आधुनिक औद्योगिक अवस्थेपर्यंत कामाच्या इतिहासाचे टिकात्मक मुल्यमापन करा.
 - (2) अनौपचारिक क्षेत्रातील कामगारांच्या समस्यांचे टिकात्मक परिक्षण करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) ब्रेवरमन यांचे अकुशलतेचे विचार
 - (2) घर कामगारांचे वादविवाद
 - (3) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची भूमिका
 - (4) सेवा क्षेत्रातील कामगारांच्या समस्या
 - (5) शेतमजुरांचे वर्गीकरण
 - (6) शेतकामगारांच्या समस्या.

किंवा

Group B : G-3 : Crime and Society

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) गुन्ह्याचा अर्थ द्या.
 - (2) मार्क्सवादी गुन्ह्याचा दृष्टीकोन सांगा.
 - (3) खाजगी क्षेत्रातील गुन्हा म्हणजे काय ?
 - (4) दहशतवादाचा अर्थ सांगा.
 - (5) पर्यावरणीय गुन्हा म्हणजे काय ?
 - (6) प्रतिबंधात्मक सिद्धांताचा अर्थ सांगा.
2. खालीलपैकी प्रश्नांची प्रत्येक 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) सामाजिक संरचना आणि प्रमाणक शून्यता याविषयी रॉबर्ट मर्टनचे विचार स्पष्ट करा.
 - (2) संघटीत गुन्ह्याची वैशिष्ट्ये सांगा.
 - (3) संगणकीय गुन्ह्याचे वर्णन करा.
 - (4) गुन्हा आणि प्रसार माध्यमांची भूमिका स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणत्याही एका) : [20]
- (1) गुन्ह्याची कारणे स्पष्ट करा.
 - (2) शिक्षेसंबंधी दहशतवादी आणि सुधारणात्मक सिद्धांत स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) पांढरपेशीय गुन्हा
 - (2) हुंडाबळी
 - (3) मानवी लष्करी
 - (4) राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण
 - (5) आंतरराष्ट्रीय गुन्हा
 - (6) अभिवचन (Parole).

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3068

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

SOCIOLOGY

S-3 : Social Research Methods

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) State the importance of Ethics in Social Research.

(ii) What is critical approach ?

(iii) State the meaning of Hypothesis.

(iv) What is Mean ?

(v) State the meaning of Case Study Method.

(vi) What is Report writing ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) State the characteristics of Hypothesis.

P.T.O.

- (ii) Explain the secondary sources of data collection.
- (iii) State the advantages of observation technique.
- (iv) Explain the disadvantages of survey method.
3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) What is Social Research ? Explain the significance of Social Research.
- (ii) What is Questionnaire ? Elaborate the advantages and disadvantages of questionnaire.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Mode
- (ii) Frequency curve
- (iii) Random Sampling
- (iv) Histogram
- (v) Feminist approach
- (vi) Deliberate sampling.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (i) सामाजिक संशोधनात नैतिकतेचे महत्त्व सांगा.
- (ii) चिकित्सात्मक दृष्टीकोन म्हणजे काय ?
- (iii) सिद्धांत कल्पनेचा अर्थ सांगा.
- (iv) मध्यमान म्हणजे काय ?
- (v) वृत्ताभ्यास पद्धतीचा अर्थ सांगा.
- (vi) अहवाल लेखन म्हणजे काय ?
2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) सिद्धांत कल्पनेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (ii) तथ्य संकलनाचे दुय्यम साधने स्पष्ट करा.
- (iii) निरीक्षण तंत्राचे फायदे सांगा.
- (iv) सर्वेक्षण पद्धतीचे तोटे स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांचे कोणताही एक 400 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]
- (i) सामाजिक संशोधन म्हणजे काय ? सामाजिक संशोधनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (ii) प्रश्नावली म्हणजे काय ? प्रश्नावली पद्धतीचे फायदे आणि तोटे विशद करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- (i) बहुलक
- (ii) वारंवारता वक्र
- (iii) यादृच्छिक नमुना
- (iv) स्तंभालेख
- (v) स्त्रीवादी दृष्टीकोन
- (vi) सहेतुक नमुना निवड.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3069

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

SOCIOLOGY

S-4 : Contemporary Indian Society

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Explain the term modernization in context to the making of contemporary India.
- (ii) Discuss the nature of economic development in India.
- (iii) State the relationship between land acquisition and displacement.
- (iv) Analyse the relationship between media and politics.
- (v) What are the challenges concerning school education in contemporary India ?
- (vi) Write in brief on ethics of doctors.

P.T.O.

- 2.** Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
- (i) Discuss the nature of urbanization in India.
 - (ii) Write on changing nature of family in contemporary India.
 - (iii) Explain Nehru's contribution in the context of nation building.
 - (iv) Analyse the impact of globalization on the public health sector.
- 3.** Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) Critically evaluate changing nature of agriculture in post-independent India.
 - (ii) Examine the issues and challenges concerning higher education in contemporary India.
- 4.** Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Nature of Indian democracy
 - (ii) Commercialization of media
 - (iii) Live-in relationship
 - (iv) Features of New Economic Policy 1991
 - (v) Transport issues in urban society
 - (vi) Importance of social media.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

(i) सद्यभारतातील जडणघडणाच्या संदर्भात आधुनिकिकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.

(ii) भारतातील आर्थिक विकासाच्या स्वरूपांची चर्चा करा.

(iii) जमीन धारणा आणि विस्थापितांमधील संबंध सांगा.

(iv) प्रसारमाध्यमे आणि राजकारणातील संबंधाचे विश्लेषण करा.

(v) सद्यभारतातील शालेय शिक्षण संबंधीचे आव्हाने कोणते ?

(vi) डॉक्टरांच्या नितिमत्तेवर थोडक्यात लिहा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

(i) भारतातील शहरीकरणाच्या स्वरूपांची चर्चा करा.

(ii) सद्यभारतीय समाजातील कुटुंबांचे बदलते स्वरूप लिहा.

(iii) राष्ट्रबंधणीच्या संदर्भातील नेहरूचे योगदान स्पष्ट करा.

(iv) सार्वजनिक आरोग्य क्षेत्रावर जागतिकिकरणाच्या परिणामांचे विश्लेषण करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]
- (i) स्वातंत्र्योत्तर भारतीय शेती व्यवसायाचे बदलत्या स्वरूपाचे चिकित्सात्मक मूल्यमापन करा.
- (ii) सद्यभारतातील उच्च शिक्षणासंबंधीचे मुद्दे आणि आव्हानांचे परिक्षण करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) भारतीय लोकशाहीचे स्वरूप
- (ii) प्रसारमाध्यमांचे व्यापारीकरण
- (iii) सहवासनाते संबंध
- (iv) 1991 च्या नवीन आर्थिक धोरणांची वैशिष्ट्ये
- (v) शहरी समाजातील वाहतुकीचा प्रश्न
- (vi) सामाजिक प्रसारमाध्यमांचे महत्त्व.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3076

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

PHILOSOPHY

Special-III

[Thinkers and Textual Studies (Indian)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* in 100 words each : [20]

- (i) Explain in brief the objectives of Bhudana movement.
- (ii) Elaborate Vivekananda's definition of education.
- (iii) What is the nature of metaphysics of Lokayata according to D.P. Chattopadhyaya ?
- (iv) State Gandhiji's views on the role of railway in modern civilization.
- (v) State and elaborate Gandhiji's policy on language teaching.
- (vi) What is the role and duties of doctor according to Gandhiji ?

2. Answer any *two* in 250 words each : [20]

- (i) Elaborate techniques of Satyagraha as stated by Gandhiji.
- (ii) Explain fully Vinoba's philosophy of education.
- (iii) Discuss Vivekananda concept of Practical Vedanta.
- (iv) Explain fully Gandhiji's concept of Swarajya.

P.T.O.

3. Answer any *one* in **500** words : [20]
- (i) Explain the nature of epistemology of Lokayata according to D.P. Chattopadhyaya.
- (ii) Discuss Gandhiji's criticism of modern civilization.
4. Write notes on any *four* in **50** words each : [20]
- (i) Vinoba's definition of Sthitapradnya
- (ii) Kosambi's interpretation of Trishna
- (iii) Vivekananda's concept of Universal Religion
- (iv) Gandhiji's views on parliament
- (v) Gandhiji's concept of Indian civilization
- (vi) Role and duties of lawyer according to Gandhiji.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

1. प्रत्येकी **100** शब्दांत उत्तरे द्या (कोणत्याही **चार**) : [20]
- (i) भूदान चळवळीची उद्दिष्टे थोडक्यात सांगा.
- (ii) विवेकानंदांनी केलेली शिक्षणाची व्याख्या विशद करा.
- (iii) लोकायतांचे सत्ताशास्त्र डी.पी. चट्टोपाध्याय यांच्या दृष्टिकोनातून स्पष्ट करा.
- (iv) आधुनिक संस्कृतीमध्ये रेल्वेची भूमिका याविषयी गांधीजींची मते सांगा.
- (v) भाषा अध्यापनाविषयी गांधीजींचे धोरण काय होते ते विशद करा.
- (vi) गांधीजींच्या मते डॉक्टरांची भूमिका आणि कर्तव्ये कोणती आहेत ?

2. कोणत्याही दोनांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे द्या : [20]
- (i) गांधीजींनी सांगितलेली सत्याग्रहाची तंत्रे विशद करा.
- (ii) विनोबांचे शिक्षणाचे तत्त्वज्ञान सविस्तर स्पष्ट करा.
- (iii) विवेकानंदांच्या व्यावहारिक वेदान्त या संकल्पनेची चर्चा करा.
- (iv) गांधीजींची स्वराज्य ही संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
3. कोणत्याही एकाचे 500 शब्दांत उत्तर द्या : [20]
- (i) लोकायतांची ज्ञानमीमांसा डी.पी. चट्टोपाध्याय यांच्या दृष्टिकोनातून स्पष्ट करा.
- (ii) गांधीजींनी आधुनिक संस्कृतीवर केलेल्या टीकेची चर्चा करा.
4. कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा द्या : [20]
- (i) विनोबांच्या स्थितप्रज्ञच्या व्याख्या
- (ii) कोसंबींनी तृष्णा या संकल्पनेचा लावलेला अन्वयार्थ
- (iii) विवेकानंदांची विश्वधर्माची संकल्पना
- (iv) गांधीजींची पार्लमेंटविषयक मते
- (v) गांधीजींची भारतीय संस्कृतीविषयीची संकल्पना
- (vi) गांधीजींच्या मते वकीलाची भूमिका आणि कर्तव्ये.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3077

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

PHILOSOPHY

S-4 : Thinkers and Textual Studies (Western)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following questions in **100** words each : [20]

(i) What is master morality ?

(ii) Explain the notion of language game.

(iii) Discuss the notion of fallibilism.

(iv) What is strong verifiability ?

(v) How do some Christians criticize existentialism ?

(vi) What is the argument from analogy ?

2. Answer any *two* of the following questions in **200** words each : [20]

(i) Why is Dewey's approach to the world called realism ?

(ii) How does Marcel distinguish between being and having ?

(iii) "Man is condemned to be free." Comment.

(iv) Why according to Popper is Marxist theory pseudo-scientific ?

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) Write a critical essay on Nietzsche's concept of will to power.
- (ii) State and discuss Ayer's arguments for elimination of metaphysics.
4. Write short notes on any *four* of the following : [20]
- (i) Instrumentalism
- (ii) Wittgenstein's views about philosophy as an activity
- (iii) Distinction between falsifiability and falsification
- (iv) Secondary reflection
- (v) Dewey's concept of inquiry
- (vi) Malcolm on the problem of other minds.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दात उत्तरे लिहा : [20]
- (i) 'मालकांची नीती' काय असते ?
- (ii) भाषिक खेळ ही कल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) बाधवाद या कल्पनेची चर्चा करा.
- (iv) सबल प्रचितीक्षमता म्हणजे काय ?
- (v) काही ख्रिश्चन अस्तित्वादावर कशी टीका करतात ?
- (vi) सादृश्याधारित युक्तिवाद म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा : [20]
- (i) ड्युई यांच्या जगाबद्दलच्या दृष्टिकोनाला वास्तववाद असे का म्हटले जाते ?
- (ii) 'बिइंग' आणि 'हॅविंग' यात मार्सेल कसा फरक करतात ?
- (iii) "मनुष्य असणे म्हणजे टाळता न येणारे स्वातंत्र्य असलेले अस्तित्व असणे." भाष्य करा.
- (iv) पॉपर यांच्या मते मार्क्सवादी सिद्धान्त कृतक-वैज्ञानिक का आहे ?
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा : [20]
- (i) नीतूशेच्या प्रभुत्वाकांक्षेच्या संकल्पनेवर चिकित्सक निबंध लिहा.
- (ii) सत्तामीमांसेला (तत्त्वज्ञानाच्या क्षेत्रामधून) वाद करण्यासाठी एयर यांनी दिलेले युक्तिवाद मांडा व त्यांची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर संक्षिप्त टिपा लिहा : [20]
- (i) साधनवाद
- (ii) तत्त्वज्ञान ही एक कृती असण्याबद्दलचे विट्गोनस्टाईन यांचे विचार
- (iii) द्वितीयस्तरीय चिंतन
- (iv) बाधक्षमता आणि बाधितता (खंडन) यातील फरक
- (v) ड्युई यांची 'संशोधन' ही संकल्पना
- (vi) अन्य मनांच्या समस्येबाबत माल्कम यांचा दृष्टिकोन.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3078

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

SOCIAL WORK

1. Introduction to Youth Welfare

2. Introduction to Rural and Urban Welfare

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* question in **500** words : [16]

Explain adulthood and discuss the problems of adulthood.

Or

Discuss the characteristics of rural way of living.

2. Answer any *one* question in **500** words : [16]

Discuss the problems of Unempolyed Youth.

Or

Write a note on 'Addiction among Youths'.

3. Answer any *one* question in **500** words : [16]

Discuss the agencies role in rural welfare.

Or

Explain the needs of tribal youths.

P.T.O.

4. Answer any *one* question in **500** words : [16]

Explain the importance of training in Youth Leadership.

Or

Explain the problem of air pollution in urban areas.

5. Write short notes on any *two* in **200-250** words each : [16]

(a) Role of Municipality in development

(b) Problems of Handicapped Youth

(c) Impact of unemployment problem on Youth

(d) National service Scheme.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [16]

प्रौढत्व स्पष्ट करून प्रौढत्वाच्या समस्यांवर चर्चा करा.

किंवा

ग्रामीण जीवनशैलीचे वैशिष्ट्ये यावर चर्चा करा.

2. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [16]
बेकार युवकांच्या समस्यांवर चर्चा करा.
किंवा
'युवकांमधील व्यसनाधीनता' यावर टीपण लिहा.
3. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [16]
ग्रामीण विकासात संस्थांची भूमिका यावर चर्चा करा.
किंवा
आदिवासी युवकांच्या गरजा स्पष्ट करा.
4. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [16]
युवक नेतृत्वासाठी प्रशिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
किंवा
शहरांमध्ये वायु प्रदूषणाची समस्या स्पष्ट करा.
5. कोणत्याही दोनवर प्रत्येकी 200-250 शब्दांत टिप लिहा : [16]
(अ) विकासात म्युनिसिपालटीची भूमिका
(ब) अपंग युवकांच्या समस्या
(क) बेकारी ह्या समस्याचा युवकांवर परिणाम
(ड) राष्ट्रीय सेवा योजना.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3079

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

PUBLIC ADMINISTRATION

(G-3 : Institutions and Issues in Indian Administration)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) State the functions of Lalbahadur Shastri Academy, Dehradun of Administration.

(ii) Write the functions of Central Reserve Police.

(iii) State the structure of Public Account Committee.

(iv) State the structure and power of Union Public Service Commission.

(v) Write the meaning of Governance.

(vi) Explain the role of voluntary organisation.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) State the functions of National Human Rights Commission.

(ii) State the functions of Public Accounts Committee.

(iii) Explain the structure and functions of National Development Council.

(iv) Explain the budgetary process in India.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) Explain the machinery for planning in India.
- (ii) State the functions and importance of voluntary agencies.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) State Reserve Police
- (ii) Concept of Globalization
- (iii) Estimate Committee
- (iv) Importance of Social Justice
- (v) Lokpal
- (vi) Integrity in Administration.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (i) प्रशासकीय लालबहादुर शास्त्री अकादमी, डेहराडूनचे कार्ये सांगा.
- (ii) केंद्रीय राखीव पोलीस दलाचे कार्ये लिहा.
- (iii) लोकलेखा समितीची रचना सांगा.
- (iv) केंद्रीय लोकसेवा आयोगाची रचना आणि अधिकार सांगा.
- (v) सुशासनाचा अर्थ लिहा.
- (vi) स्वयंसेवी संघटनांची भूमिका स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोगाची कार्ये सांगा.
 - (ii) लोकलेखा समितीची कार्ये सांगा.
 - (iii) राष्ट्रीय विकास परिषदेची रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा.
 - (iv) भारतातील अर्थसंकल्पाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) भारतातील नियोजनाची यंत्रणा स्पष्ट करा.
 - (ii) स्वयंसेवी संघटनांचे महत्व आणि कार्ये सांगा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (i) राज्य राखीव पोलीस
 - (ii) जागतिकीकरणाची संकल्पना
 - (iii) अनुमान समिती
 - (iv) सामाजिक न्यायाचे महत्व
 - (v) लोकपाल
 - (vi) प्रशासकीय एकात्मता.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3080

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

PUBLIC ADMINISTRATION

S-3 : Administrative Thinkers

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) State Kautilya's machinery of Administration.

(ii) State Woodrow Wilson's views on Administration.

(iii) Nehru's views on Bureaucracy.

(iv) Explain Rigg's ecological approach.

(v) State Herbert Simon's views on Behaviourism.

(vi) State Taylor's principles of Scientific Management.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Explain Chester Bernard's Theory of Authority.

P.T.O.

- (ii) State Nehru's contribution to the development of Socialism and Administration.
 - (iii) Explain Kautilya's nature of Rajdharm.
 - (iv) Explain Max Weber's model of Bureaucracy.
- 3.** Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) State Chester Bernard's views on organization.
 - (ii) Explain Taylor's concept and objective of scientific management.
- 4.** Write short notes (any *four*) : [20]
- (i) State Nehru's views on Decentralization.
 - (ii) Herbert Simon's views on Traditional Administration.
 - (iii) Herbert Simon's views on decision making model.
 - (iv) State Rigg's features of Sala model.
 - (v) Max Weber's views on Legitimacy.
 - (vi) State Woodrow Wilson's views on Relation between Administration and Politics.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) कौटिल्याची प्रशासकीय यंत्रणा सांगा.
- (ii) वुड्रो विल्सनची प्रशासनासंबंधी मते सांगा.
- (iii) नेहरूंची नौकरशाही संबंधी मते.
- (iv) रिग्जचा वातावरणात्मक दृष्टिकोण स्पष्ट करा.
- (v) हर्बर्ट सायमनची वर्तनवादासंबंधी मते सांगा.
- (vi) टेलरची शास्त्रीय व्यवस्थापनाची तत्वे सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) चेस्टर बर्नार्डचा अधिकाराचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (ii) समाजवाद आणि प्रशासन विकासातील नेहरूंचे योगदान सांगा.
- (iii) कौटिल्याचे राजधर्माचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (iv) मॅक्स वेबर चे नौकरशाहीचे प्रारूप स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) चेस्टर बर्नार्डचे संघटने बाबतची मते सांगा.
- (ii) टेलरची शास्त्रीय व्यवस्थापन संकल्पना आणि उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- (i) नेहरूंचे विकेंद्रीकरण संबंधी विचार सांगा.
- (ii) पारंपारिक प्रशासनासंबंधी हर्बर्ट सायमनची मते.
- (iii) हर्बर्ट सायमनची निर्णय प्रक्रिया नमुना संबंधी मते.
- (iv) रिग्जची साला नमुना संबंधीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (v) वेबरची अधिमान्यते संबंधी विचार.
- (vi) वुड्रो विल्सनची प्रशासन आणि राजकारण यांच्यातील संबंधाची मते सांगा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3080A

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

PUBLIC ADMINISTRATION

Special Paper IV

(Development Administration)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Discuss the features and importance of development administration.

(ii) Explain state level planning.

(iii) Explain meaning and concept of people participation

(iv) Explain functions of bureaucracy.

(v) Explain meaning of development administration.

(vi) Explain the concept of public private partnership.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

(i) Explain the term 'Globalisation'.

(ii) Explain relations between public administration and development.

P.T.O.

- (iii) Discuss the importance of Social Welfare in India.
- (iv) Explain meaning and nature of bureaucracy.
3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (i) Discuss the meaning, nature and scope of development administration.
- (ii) Explain the changing role of bureaucracy in development administration.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) District Level Planning
- (ii) Population Explosion
- (iii) Role of Panchayat Raj
- (iv) Concept of Social Welfare in India
- (v) Administration Neutrality
- (vi) Sant Gadgebaba Gram Swachchhata Abhiyan.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

(i) विकास प्रशासनाची वैशिष्ट्ये व महत्त्व यावर चर्चा करा.

- (ii) राज्य पातळी नियोजन स्पष्ट करा.
- (iii) लोकसहभागाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iv) नोकरशाहीची कार्ये स्पष्ट करा.
- (v) विकास प्रशासनाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- (vi) सार्वजनिक खाजगी भागीदारी संकल्पना स्पष्ट करा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) 'जागतिकीकरण' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ii) लोकप्रशासन व विकास संबंध स्पष्ट करा.
- (iii) भारतातील समाजकल्याणाचे महत्त्व चर्चा करा.
- (iv) नोकरशाहीचा अर्थ व स्वरूप स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) विकास प्रशासनाचा अर्थ, स्वरूप व व्याप्ती यांची चर्चा करा.
- (ii) विकास प्रशासनातील नोकरशाहीची बदलती भूमिका स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) जिल्हा पातळी नियोजन
- (ii) लोकसंख्या विस्फोटक
- (iii) पंचायतराजची भूमिका
- (iv) भारतीय समाजकल्याण संकल्पना
- (v) प्रशासनिक तटस्थता
- (vi) संत गाडगेबाबा ग्राम स्वच्छता अभियान.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3081

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

ANTHROPOLOGY—G-III

G3 : Maharashtra : A Cultural Region

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (i) State the women's contribution in political movement of Maharashtra.
- (ii) Explain in brief the Industrial Development of Maharashtra.
- (iii) Describe the work of Dhondo Keshav Karve about women's education.
- (iv) Elaborate the political movement of Lokmanya Tilak.
- (v) Discuss the peasant movement in Maharashtra.
- (vi) What is the cultural importance of Warkari cult in Maharashtra ?

P.T.O.

2. Answer any *two* of the following in **200** words each : [20]

- (i) Explain the importance of Vidarbha as a cultural region.
- (ii) Elaborate the tribal movement under the leadership of Godavary Parulekar.
- (iii) Explain the social reform movement led by Mahatma Phule and Savitribai Phule.
- (iv) Explain the significance of revolutionary movement of V.D. Savarkar.

3. Answer any *one* of the following in **400** words : [20]

- (i) Explain the role of Saint Dnyaneshwar and Saint Tukaram in the cultural life of Maharashtra.
- (ii) Explain the role of Rajarshi Shahu Maharaj and Dr. Ambedkar in social reforms movement of Maharashtra.

4. Write short notes on any *four* of the following : [20]

- (i) Ek Gaon : Ek Panawatha
- (ii) Research Design
- (iii) Qualitative Research
- (iv) 'Khandoba' as a God of Maharashtra
- (v) Warli Paintings
- (vi) Ajantha Caves.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) महाराष्ट्राच्या राजकिय चळवळीतील स्त्रियांचे योगदान सांगा.
(ii) महाराष्ट्राच्या औद्योगिक विकासाची थोडक्यात माहिती सांगा.
(iii) स्त्री शिक्षणासंबंधी धोंडो केशव कर्वे यांचे कार्य विशद करा.
(iv) लोकमान्य टिळकांच्या राजकीय चळवळीचे वर्णन करा.
(v) महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांच्या चळवळीची चर्चा करा.
(vi) महाराष्ट्रातील वारकरी संप्रदायाचे सांस्कृतीक महत्व काय आहे ?
2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) सांस्कृतीक विभाग म्हणून विदर्भाचे महत्व विशद करा.
(ii) गोदावरी परूळेकरांच्या नेतृत्वाखालील आदिवासी चळवळीचे वर्णन करा.
(iii) महात्मा फुले आणि सावित्रीबाई फुले यांची सामाजिक सुधारणा चळवळ विशद करा.
(iv) वि. दा. सावरकरांच्या क्रांतीकारी चळवळीचे महत्व स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) संत ज्ञानेश्वर आणि संत तुकाराम यांची महाराष्ट्राच्या सांस्कृतीक जीवनातील भूमिका स्पष्ट करा.
(ii) राजर्षि शाहू महाराज आणि डॉ. अंबेडकर यांची महाराष्ट्राच्या समाजसुधारणा चळवळीतील भूमिका स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा थोडक्यात लिहा :

[20]

- (i) एक गाव : एक पानवठा
- (ii) संशोधन आराखडा
- (iii) गुणात्मक संशोधन
- (iv) 'खंडोबा' महाराष्ट्रातील एक दैवत
- (v) वारली चित्रकला
- (vi) अजंठा लेणी.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3083

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

PHYSICAL EDUCATION

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following in **50** words each (any *two*) : [5]
 - (a) Make a list of Fast food/Junk food available in the market.
 - (b) Describe the various stages of Surya Namaskara.
 - (c) List the National and International Football tournament Organised.

2. Answer the following in **100** words each (any *two*) : [10]
 - (a) Explain the need of exercise for having good personality.
 - (b) Explain the importance of pranayama and list the various types of pranayama.
 - (c) Explain the importance of regular health check up.

P.T.O.

3. Answer the following in **200** words each (any *two*) : [15]
- (a) Write the importance of protein to improve the performance.
- (b) Write the various causes of obesity.
- (c) What are the various precautions that can be taken to avoid Heart-attack ?
4. Answer the following in **500** words (any *one*) : [10]
- (a) What is physical fitness ? Explain the factors of health related physical fitness.
- (b) Draw and label a shot-put ground and give information of the various throwing methods.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 40

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) आवश्यक त्या ठीकानी सुबक आकृती काढा.

1. खालील प्रश्नांची **50** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [5]
- (अ) जंकफूड व फास्टफूड या प्रकारातील खाद्य पदार्थांची यादी करा.
- (ब) सुर्यनमस्कारातील कृतींचे वर्णन करा.
- (क) फुटबॉलमधील राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्पर्धांची यादी द्या.

2. खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (अ) चांगल्या व्यक्तीमत्वासाठी व्यायामाची आवश्यकता स्पष्ट करा.
- (ब) प्राणायामाचे महत्व सांगुन त्याचे प्रकार लिहा.
- (क) नियमित आरोग्य तपासणीचे महत्व स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [15]
- (अ) खेळाडुच्या उच्चतम कामगिरीसाठी आहारात प्रोटीनची आवश्यकता स्पष्ट करा.
- (ब) स्थूलतेवर परिणाम करणारे वेगवेगळे घटक स्पष्ट करा.
- (क) हृदयविकार व त्यावरील प्रतिबंधात्मक शारीरिक उपक्रमाची माहिती द्या.
4. खालील प्रश्नांची 500 शब्दात उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [10]
- (अ) शारीरिक सुदृढता म्हणजे काय हे सांगुन आरोग्याधिष्ठीत शारीरिक सुदृढतेचे घटक स्पष्ट करा.
- (ब) गोळाफेक मैदानाची मोजमापासह आकृती काढुन त्याच्या फेकण्याच्या वेगवेगल्या पद्धतींची माहिती द्या.

Total No. of Questions—10]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3084

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

(Vocational Course)

COMPUTER APPLICATION Paper V

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) Attempt any *eight* questions.

(ii) *All* questions carry equal marks.

1. Write a note on Credit Card. [5]
2. List and explain any *five* factors influencing the web site design. [5]
3. What is Information System ? Explain any *two* dimensions of Information System. [5]
4. Explain in detail B2C model of E-Commerce. [5]
5. Explain following HTML tags : [5]
 - (a) Body
 - (b) Font
6. Write a note on Digital Signature. [5]

P.T.O.

7. Explain Web Development Process Model with suitable diagram. [5]
8. Explain the need of Decision Support System. [5]
9. Explain External Style Sheet in detail. [5]
10. Explain Table Tag of HTML with example. [5]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3085

**T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017
FUNCTIONAL ENGLISH (Vocational Stream)**

Paper V

**(Introduction to Print Media and Writing for Mass Media
and Key Competency Modules)**

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Prepare a news item in about **150** words based on the points given below : [15]

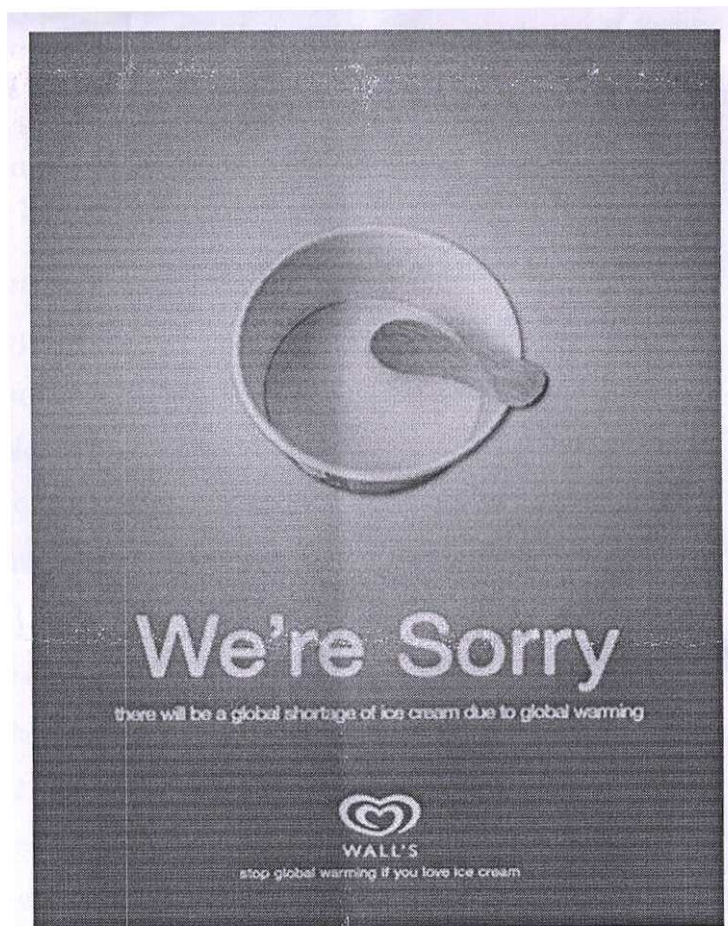
- Times Network
 - Mumbai, February, 2017
 - 500-kg woman in Mumbai for surgery
 - Eman Ahmed, a 36-old Egyptian woman in Mumbai for weight reduction surgery
 - Eman is one of the heaviest women in the world and from Alexandria city
 - Dr. Muffazal Lakadawala of Saifee Hospital is treating Eman.
 - Eman has not moved out of house for last 25 years.
 - Doctors face challenges even transporting Eman to Mumbai.
- A team of doctors are in Egypt for last 10 days

P.T.O.

- Eman is put on blood thinners to reduce risk. A special bed has been prepared to use during her travel.
- Special aircraft is also reserved for her journey, which is well equipped with a small operation theatre. And oxygen cylinders.
- Risk involved in operation as Eman has already suffered the brain stroke and paralysis.
- Doctors are confident about the results. However special care is required after the operation for at least 6 months.

Or

1. Prepare an alternative copy of the following by making changes only in its verbal aspects. [15]

2. Answer the following questions in about **60** words (any *two*) : [10]
- (i) What are the elements of an article ?
 - (ii) “Readability and Presentation are the factors for making newspaper popular.” Discuss.
 - (iii) Differentiate between the language used in a feature and an article in newspaper.
 - (iv) Prepare a short radio talk or a conversation on the following topic : Time Management and Successful Career.
3. (A) Answer the following questions in about **60** words (any *two*) : [10]
- (i) Discuss the prospects of technical writing as a career.
 - (ii) Discuss the scope of technical writing.
 - (iii) How does a technical writer present information to the end-users ?
 - (iv) What are the essential qualities of a technical writer ?
- (B) Describe an upcoming showroom of furniture in Nasik city with the help of the following details so as to attract the customers : [5]
- Variety of products
 - Different material like wooden, plastic, metal, glass
 - Prices are less than market
 - Extra discount for multiple orders
 - Furniture can be made as per the design
 - After Sales service, annual maintenance facility.

4. (A) Give Marathi or Hindi words for the English terms given below

(any *ten*) : [10]

(1) Entrepreneurship

(2) Report

(3) Supplement

(4) Remuneration

(5) Examiner

(6) Workshop

(7) Interview

(8) Exchange

(9) Joint Secretary

(10) Local

(11) Revaluation

(12) Cheque.

(B) Translate the following passage into Marathi or Hindi : [10]

Education has been one of the essential aspects of *way of life* of Indians since the ancient time. It is observed that the Indians have found various purposes to inculcate education in their lives. Education has changed its role in every period-information, enlightenment, invention, necessity, and requirement. Whatever be the role, education has always helped us in being a better person. Indian education system is a mixture of various

objectives which try to cater to the spectrum of all levels of students. The five levels of education—pre-primary, primary, secondary, higher secondary and higher education aim at the holistic development of a child. However one can observe the variance in the plan and the actual implementation of it. The end result is not satisfactory. After becoming a graduate, the student lacks the skills and the confidence needed to be an independent and successful being.

Or

(B) Translate the following passage into English : [10]

पूर्वी एखादे छायाचित्र टिपताना छायाचित्रकार भरपूर विचार करायचा. कारण त्यावेळेस हे प्रकार खूप खर्चिक होता. एका रिळमध्ये साधारणपणे 36 छायाचित्रे टिपले जायचे. तुम्ही हा रिळ नीट बसवला तर त्यातून 38 किंवा 40 छायाचित्रे टिपली जायची. मुळात हे रिळ महाग होते. शिवाय त्यानंतर बाकी प्रक्रिया आणि छपाई या दोन्हीचा खर्च मिळून साधारणतः चारशे ते पाचशे रुपये खर्च यायचा. त्यामुळे प्रत्येक छायाचित्राला किंमत होती. एक छायाचित्र वाया गेले तर तेवढे पैसे वाया गेले असा सरळ हिशोब होता. मुळात या खर्चिक प्रकारामुळे ज्यांना छायाचित्रणाची कला अवगत होती तेच याकडे वळायचे. आता मात्र परिस्थिती वेगळी आहे. नवीन प्रकारच्या तंत्रामुळे अनेक छायाचित्रे काढून त्यातली हवी तीच छापणे आता शक्य आहे. तसेच काढलेली छायाचित्रे संगणकावर पहाता येणे सहज शक्य आहे. थोडक्यात प्रगत तंत्रज्ञानामुळे छायाचित्रण हे खूप सफाईदार आणि स्वस्त झाले आहे.

5. (A) Write short notes in about **100** words on any *two* of the following : [10]
- (1) Depiction of women in Hindi films
 - (2) Social awareness through films
 - (3) Elements of short films
 - (4) Choreography.
- (B) Write a review in about **200** words of a mystery film or a biographical film you have watched. [10]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
---------------------	--

[5101]-3086

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

(Vocational Stream)

Paper V

(Emerging Concepts of Tourism and Tourism Development)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Explain any *two* in brief (Around **50 words) :** [10]

(i) Rural tourism

(ii) MICE

(iii) Carrying capacity

(iv) Conflict management.

2. Write short notes on any *four* (Around **100 words) :** [20]

(i) Principles of sustainable tourism

P.T.O.

- (ii) Doxey's Irridex
- (iii) Adventure tourism
- (iv) Conflict management
- (v) Pull factors
- (vi) Destination development.

3. Answer any *three* (**200-250** words) : [30]

- (i) National tourism policy 2002
- (ii) International tourism in India
- (iii) Destination life cycle
- (iv) Right to information
- (v) Upcoming trends in tourism.

4. Answer in detail any *one* (Around **500** words) : [20]

- (i) Give information about "Incredible India Campaign" promoted by India for tourism promotion.
- (ii) How is the present Government supporting the growth of tourism ?

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5101]-3087

T.Y. B.A. (Regular) EXAMINATION, 2017

प्रयोजनमूलक हिंदी : वोकेशनल

FUNCTIONAL HINDI : VOCATIONAL

प्रश्नपत्र-5 : सैद्धांतिक

(अनुवाद, टिप्पण-प्रारूप, संहिता एवं फीचर लेखन, आवेदन, साक्षात्कार,

संगणक तथा मूलक्षमता मापदंड)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) प्रश्न के दाहिनी ओर लिखे गए अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

विभाग 'अ'

1. (अ) हिंदी में अनुवाद कीजिए : [8]

Disciplinary Action (Warning)

No.

GOVERNMENT OF INDIA

INDIAN POSTS AND TELEGRAPHS DEPARTMENT

OFFICE OF THE DIRECTOR GENERAL OF

POSTS AND TELEGRAPHS

New Delhi, the

Memorandum

The explanation submitted by Shri (designation)

in reply to this Directorate's Memo of even number dated

P.T.O.

..... for absenting himself without prior permission and not submitting any application therefor, has not been found satisfactory. He should have sent his application to the officer concerned in due time. Since Shri has committed this lapse for the first time, he is let off with this warning that if he commits a similar lapse in future, the entire period of this absence will be treated as unauthorised and he will be granted extraordinary leave without pay. Necessary disciplinary action may also be taken in such case.

Assistant Director General (Admn.)

Shri

..... section

P&T Directorate, New Delhi.

- (आ) कार्यालय-आदेश का प्रारूप तैयार कीजिए। [8]
2. किन्हीं चार पर टिप्पणियाँ लिखिए : [16]
- (क) प्रारूपण के लिए आवश्यक भाषा शैली
- (ख) प्रारूपण के विभिन्न प्रकार
- (ग) स्वपरिचय के अंग
- (घ) नौकरी के लिए आवेदन पत्र का स्वरूप
- (च) आवेदन पत्र की विशेषताएँ
- (छ) टिप्पण के प्रकार
- (ज) टिप्पण की भाषा।

विभाग 'ब'

3. (अ) किसी साहित्यकार का साक्षात्कार लीजिए। [8]
(आ) रेडियो संहिता लेखन कैसे किया जाता है ? [8]
4. किन्हीं पाँच पर टिप्पणियाँ लिखिए : [20]
(ट) साक्षात्कार की प्रक्रिया
(ठ) दूरदर्शन संहिता लेखन
(ड) संहिताओं के प्रकार
(ढ) फीचर के प्रकार
(त) सूत्रसंचालन का महत्व
(थ) प्रसारण के मूलतत्व
(द) डीटीपी का परिचय
(ध) सॉफ्टवेयर का परिचय।
5. (अ) निम्नलिखित शब्दों के लिए हिंदी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [4]
(i) Air Head Quarter
(ii) Aducate
(iii) Announcer
(iv) Leave not due.
(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार शब्दों के लिए अंग्रेजी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [4]
(i) अधिनियम

(ii) परिपात छुट्टी

(iii) बटवारा

(iv) केंद्रीय राजस्व बोर्ड

(v) आकाशवाणी।

(इ) निम्नलिखित के हिंदी पर्याय लिखिए : [4]

(i) Government is pleased to accord sanction as a special case

(ii) I am directed to

(iii) I fully agree with the office note

(iv) I have the honour to.